

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

VELIKO VIJEĆE

Predmet A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva

(Aplikacija br. 3455/05)

PRESUDA

STRASBOURG

19. februar 2009.

Ova presuda je konačna ali može pretrpjeti redakcione izmjene.

U predmetu A. i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava, u velikom vijeću sastavljenom od:

Jean-Paul Costa, *predsjednik*,

Christos Rozakis,

Nicolas Bratza,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Giovanni Bonello,

Ireneu Cabral Barreto,

Elisabeth Steiner,

Lech Garlicki,

Khanlar Hajiyev,

Ljiljana Mijović,

Egbert Myjer,

David Thór Björgvinsson,

George Nicolaou,

Ledi Bianku,

Nona Tsotsoria,

Mihai Poalelungi, *sudije*,

i Michael O'Boyle, *zamjenik registrara*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 21. maja 2008. i 4. februara 2009.,
donosi sljedeću presudu, koja je usvojena 4. februara 2009.:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut aplikacijom (br. 3455/05 protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske koju je Sudu podnijelo, prema čl. 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Konvencija"), jedanaest nedržavljana Ujedinjenog Kraljevstva ("aplikanti"), 21. januara 2005. Predsjednik je prihvatio zahtjev aplikanata da njihova imena ne budu objavljena (pravilo 47 stAV 3 Pravila Suda).

2. Aplikante je predstavljala advokatska firma iz Londona Birnberg Pierce and Partners. Vladu Ujedinjenog Kraljevstva ("Vladu") predstvaljao je njihov agent, g. D. Walton iz Ureda za inostranstvo i Commonwealth.

3. Aplikanti su naročito naveli da su bili nezakonito pritvoreni, suprotno članu 3, 5. stav 1 i članu 14 Konvencije, te da nisu imali na raspolaganju odgovarajuće pravne lijekove, što je suprotno članu 5 stav 4 i članu 13.

4. Aplikacija je dodijeljena Četvrtom odjelu Suda (Pravilo 52 stav 1 Pravila Suda). Vijeće tog Odjela je, 11. septembra 2007. godine, u sastavu: Josep Casadevall, Nicolas Bratza, Giovanni Bonello, Kristaq Traja, Stanislav Pavloschi, Lech Garlicki, Ljiljana Mijović, sudije, i Lawrence

Early, registrar Odjela, prepustilo nadležnost Velikom vijeću, čemu se strane u postupku nisu protivile (član 30 Konvencije i pravilo 72).

5. Sastav Velikog vijeća je određen u skladu sa odredbom člana 27 stavovi 2 i 3 Konvencije i pravilo 23 Pravila Suda.

6. Aplikanti i Vlada su podnijeli pismena zapažanja o meritumu. Pored toga, primljeni su i komentari treće strane od dvije nevladine organizacije iz Londona, Liberty i Justice, kojima je predsjednik dozvolio da dostave pismenu intervenciju (član 36 stab 2 Konvencije i pravilo 44 stav 2).

7. Javno saslušanje je održano u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu, 21. maja 2008. godine (pravilo 59 stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a)	<i>Za Vladu</i>	
	Mr D. WALTON,	<i>agent,</i>
	Mr P. SALES, QC	
	Ms C. IVIMY,	<i>advokat,</i>
	Mr S. BRAVINER-ROMAN,	
	Ms K. CHALMERS,	
	Mr E. ADAMS,	
	Mr J. ADUTT,	
	Mr L. SMITH,	<i>savjetnici;</i>
(b)	<i>za aplikante:</i>	
	Ms G. PIERCE,	
	Ms M. WILLIS STEWART,	
	Mr D. GUEDALLA,	<i>advokati,</i>
	Mr B. EMMERSON, QC,	
	Mr R. HUSAIN,	
	Mr D. FRIEDMAN,	<i>savjetnik.</i>

Sud je saslušao i obraćanje g. Emmersona i g. Salesa kao i njihove odgovore na pitanja Suda.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

8. Činjenice predmeta, kako su ih predstavile strane u postupku, mogu se sumirati na sljedeći način.

A. Derogacija

9. Četiri komercijalna aviona su oteta iznad Sjedinjenih Američkih država 11. septembra 2001. godine. Dva su udarila direktno u nebudere "blizance" Svjetskog Trgovačkog Centra, a treći u Pentagon, prouzročivši ogroman gubitak života i oštećenje imovine. Islamistička teroristička organizacija Al'Kaida, koju je predvodio Osama Bin Laden, preuzela je odgovornost. Ujedinjeno Kraljevstvo se pridružilo Sjedinjenim Američkim Državama u vojnoj akciji u Afganistanu, koji je bio baza za kampove za obuku Al'Kaide.

10. Vlada je tvrdila da su događaji od 11. septembra 2001. godine pokazali da su međunarodni teroristi, naročito oni povezani sa Al'Kaidom, imali namjeru i mogućnost izvesti napad nečuvjenih razmjera na civilne ciljeve. Dalje, s obzirom na široku povezanost, globalnu strukturu Al'Kaide i njenih pripadnika, te na njihov fanatizam, nemilosrdnost i odlučnost, bilo bi teško da država predvidi buduće napade. Prema Vladinoj procjeni, naročito je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo meta zbog svojih veza sa SAD. Vlada je smatrala da postoji naročita i najozbiljnija prijetnja životu nacije. Štaviše, smatrala je da prijetnja prvenstveno, ali ne i isključivo, dolazi od brojnih stranih državljana u Ujedinjenim Kraljevstvu koji su pružali podršku islamističkim terorističkim operacijama povezanim sa Al'Kaidom. Veliki broj ovih stranih državljana nije mogao biti deportovan zbog rizika da bi u zemljama porijekla mogli biti podvrgnuti tretmanu suprotnom članu 3 Konvencije.

11. Državni sekretar je 11. novembra 2001. godine izdao Naredbu o derogaciji prema odjeljku 14 Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine ("Zakon iz 1998.": vidi stav 94 dole) u kojoj je propisao uslove za predloženu notifikaciju Generalnom sekretaru Vijeća Evrope o derogaciji u skladu sa članom 15 Konvencije. Vlada je 18. decembra 2001. podnijela derogaciju Generalnom sekretaru Vijeća Evrope. U derogaciji je navedeno sljedeće:

"Javna opasnost u Ujedinjenom Kraljevstvu"

Teroristički napadi u New Yorku, Washingtonu D.C. i Pennsylvaniji 11. septembra 2001. rezultirali su smrću nekoliko hiljada ljudi, uključujući i mnoge britanske i druge žrtve iz 70 različitih zemalja. U Rezoluciji 1368 (2001.) i 1373 (2001.), Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda priznalo je da su ovi napadi prijetnja međunarodnom miru i sigurnosti.

Prijetnja međunarodnim terorizmom je kontinuirana. U Rezoluciji 1373 (2001.), Vijeće sigurnosti je, postupajući po Poglavlju VII Povelje Ujedinjenih naroda, zahtijevalo da sve države preduzmu mjere za sprječavanje terorističkih napada, uključujući i odbijanje pružanja utočišta onima koji finansiraju, planiraju, podržavaju ili vrše terorističke napade.

Postoji teroristička prijetnja Ujedinjenom Kraljevstvu od osoba za koje se sumnja da su upletene u međunarodni terorizam. Naročito, u Ujedinjenom Kraljevstvu su prisutni strani državljani za koje se sumnja da su uključeni u vršenje, pripremu ili podsticanje na vršenje djela međunarodnog terorizma, da su članovi organizacija ili grupa koje se smatraju terorističkim ili koje su povezane sa članovima takvih organizacija ili grupa i koje su prijetnja državnoj sigurnosti Ujedinjenog Kraljevstva.

Kao rezultat, u Ujedinjenom Kraljevstvu postoji javna opasnost u smislu člana 15(1) Konvencije.

Zakon o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001.

Kao rezultat javne opasnosti, donesena je odredba u Zakonu o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001., *inter alia*, za proširenje ovlasti za hapšenje i pritvor stranih državljanja koje će se primjenjivati kada se namjerava udaljiti ili deportovati osobu iz Ujedinjenog Kraljevstva, ali udaljavanje ili deportacija u postojećim okolnostima nisu mogući, što bi za posljedicu imalo da pritvor prema postojećem domaćem zakonu bude nezakonit. Proširene ovlasti za hapšenje i pritvor će se primjenjivati kada Državni sekretar izda certifikat kojim iskazuje svoje uvjerenje da je prisustvo osobe u Ujedinjenom Kraljevstvu rizik za nacionalnu sigurnost i da sumnja da je ta osoba međunarodni terorist. Protiv tog certifikata će se moći izjaviti žalba Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji ("SIAC"), koja je osnovna po Zakonu o Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji iz 1997. godine, koja će imati nadležnost da certifikat poništi ako smatra da nije trebao biti izdat. Protiv odluke SIAC-a moći će se izjaviti žalba zbog primjene zakona. Također, SIAC će razmatrati certifikat u redovnim intervalima. SIAC će također moći odrediti jamčevinu kada je to odgovarajuće i uz ispunjavanje uslova. Pritvorenik će moći okončati pritvor u svako doba tako što će pristati da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo.

Proširenje ovlasti za hapšenje i pritvor u Zakonu o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001. godine je mjera koju striktno zahtijeva prijeka potreba. To je privremena odredba koja stupa na snagu na inicijalni period od 15 mjeseci, nakon čega prestaje ukoliko je Parlament ne obnovi. Nakon toga, Parlament će je godišnje obnavljati. Ukoliko, u bilo koje vrijeme, prema Vladinoj procjeni prestane postojati javna opasnost ili ako težina situacije ne bude striktno zahtijevala proširene ovlasti, Državni sekretar će, prema Naredbi, opozvati ovu odredbu.

Ovlasti za pritvor po domaćem zakonu (osim onih po Zakonu o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001.)

Vlada ima ovlasti prema Zakonu o imigraciji iz 1971. ("Zakon iz 1971.") da udalji ili deportuje osobe zbog toga što njihovo prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu ne pridonosi javnom dobru ili zbog razloga nacionalne sigurnosti. Također, osobe mogu biti uhapšene ili pritvorene prema članu 2 i 3 Zakona iz 1971. do njihovog udaljavanja ili deportacije. Sudovi u Ujedinjenom Kraljevstvu su presudili da se ove ovlasti za pritvor mogu vršiti samo u periodu kada je to, u svim okolnostima konkretnog slučaja, nužno da bi se provelo udaljavanje i da će, ako postane jasno da udaljavanje neće biti moguće provesti u razumnom vremenu, pritvor biti nezakonit (*R. protiv Upravnika zatvora Durham, ex parte Singh* [1984] All ER 983).

Član 5(1) Konvencije

Već je dobro utvrđena praksa da član 5(1)(f) Konvencije dozvoljava pritvor osobe u cilju deportacije samo u slučaju kada su “preduzete mjere u cilju deportacije” (*Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1996.) 23 EHRR 413 u stavu 112). U takvom slučaju Evropski sud za ljudska prava je ukazao da će pritvor prema članu 5(1)(f) prestati biti dozvoljen ako postupak deportacije nije vođen sa neophodnom revošću te da je u takvim slučajevima neophodno utvrditi da li je trajanje postupka deportacije bilo prekomjerno (stav 113).

U nekim slučajevima, kada i dalje postoji namjera udaljavanja ili protjerivanja osobe zbog razloga nacionalne sigurnosti, produženje pritvora može biti u suprotnosti sa članom 5(1)(f) na način na koji je to protumačio Sud u predmetu *Chahal*. To može, npr., biti slučaj kada je osoba dokazala da njegovo prebacivanje u zemlju porijekla može rezultirati tretmanom koji je suprotan članu 3 Konvencije. U takvim okolnostima, bez obzira na ozbiljnost prijetnje po nacionalnu sigurnost koju osoba u pitanju predstavlja, utvrđena praksa je da član 3 sprječava udaljavanje ili deportaciju na mjesto gdje postoji stvarni rizik da će ta osoba trpjeti tretman suprotan tom članu. Ukoliko alternativne destinacije nisu odmah dostupne, onda udaljavanje ili deportacija nisu mogući pod takvim okolnostima čak i ako i dalje postoji krajnja namjera za udaljavanje ili deportaciju osobe, sve dok se ne budu mogli postići zadovoljavajući aranžmani. Također, nije moguće krivično goniti osobu zbog striktnih pravila prihvatljivosti dokaza u krivičnom sistemu Ujedinjenog Kraljevstva i visokih standarda dokazivanja koji se traže.

Derogacija po članu 15. Konvencije

Vlada je razmotrila pitanje može li vršenje proširenih pritvorskih ovlasti iz Zakona o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001. biti u suprotnosti sa obavezama iz člana 5(1) Konvencije. Kao što je gore ukazano, mogu postojati slučajevi kada nije moguće reći, bez obzira na kontinuiranu namjeru udaljavanja ili protjerivanja pritvorene osobe, da su preduzete “aktivnosti u cilju deportacije” u smislu značenja člana 5(1) kako ga je Sud tumačio u predmetu *Chahal*. Stoga, u mjeri u kojoj vršenje proširenih ovlaštenja može biti suprotno obavezama Ujedinjenog Kraljevstva po članu 5(1), Vlada je odlučila da se posluži pravom na derogaciju koje je dato u članu 15(1) Konvencije i nastaviće tako do sljedeće notifikacije.”

U notifikaciji o derogaciji su zatim utvrđene odredbe Dijela 4 Prijedloga Zakona o anti-terorizmu i sigurnosti iz 2001. godine.

12. Prijedlog Zakona o anti-terorizmu i sigurnosti, koji je sadržavao odredbe koje su trebale postati Dio 4 Zakona o anti-terorizmu i sigurnosti i 2001. godine (“Zakon iz 2001”: vidi stav 90 dole), podnesen je 12. novembra 2001. godine Predstavničkom domu. Prijedlog je prošao Parlament za dvije sedmice, uz trodnevnu diskusiju u Predstavničkom domu koji je ostavio po strani njegovih 125 odredaba o restriktivnim programskim koracima, potaknuvši i Zajednički komitet za ljudska prava i Ministarstvo unutrašnjih poslova da se žale na brzinu kojom je od njih traženo razmatranje ovog pitanja.

13. Zakon iz 2001. je stupio na snagu 4. decembra 2001. Tokom važenja ovog Zakona, šesnaest osoba, uključujući i jedanaest aplikanata, bilo je certificirano prema odjeljku 21 i pritvoreno. Prvih šest aplikanata su certificirani 17. decembra 2001. godine i pritvoreni kratko nakon toga.

Sedmi aplikant je certificiran i pritvoren početkom februara 2002. godine, deveti aplikant 22. aprila 2002. godine, osmi aplikant 23. oktobra 2002 godine, deseti 14. januara 2003. godine, a jedanaesti aplikant je certificiran 2. oktobra 2003. godine i zadržan u pritvoru u kojem je bio odranije po drugom zakonu.

B. Postupak derogacije

14. U postupku pred Specijlanom imigracionom žalbenom komisijom ("SIAC":vidi stavove 91-93 dole), prvih sedam aplikanata je osporilo zakonitost derogacije, tvrdeći da je njihov pritvor po Zakonu iz 2001. suprotan pravima iz članova 3, 5, 6 i 14. Konvencije. Svaki od njih je, osim toga, osporio i odluku Državnog sekretara o certificiranju svakog pojedinačno kao osumnjičenog za međunarodni terorizam.

15. Razmotrivši i javne i tajne materijale i nakon što su saslušana izlaganja specijalnih advokata, pored savjetnika i treće strane, Liberty-a, SIAC je 30. jula 2002. godine odlučio o zakonitosti derogacije. Zaključio je, na osnovu javnih materijala, da prihvata da Al'Kaidina prijetnja predstavlja javnu opasnost koja prijeti životu nacije u smislu člana 15 Konvencije, te da tajni materijali potvrđuju ovo stanovište.

SIAC je dalje zaključio da činjenica da cilj zaštite javnosti od međunarodnog terorizma možda može biti postignut i alternativnim metodama nije pokazala da mjere koje su usvojene nisu striktno neophodne. Štaviše, budući da je svrha pritvora bila zaštita Ujedinjenog Kraljevstva, činjenica da su pritvoreni bili slobodni otići pokazala je da su mjere u skladu sa stanjem opasnosti.

SIAC je odbio žalbe aplikanata po članu 3 Konvencije. Zaključio je da, u mjeri u kojoj se te žalbe odnose na uslove pritvora, aplikanti trebaju pokrenuti postupak pred redovnim parničnim sudovima i da SIAC nije nadležan odlučiti o tim navodima jer se oni ne tiču "pitanja derogacije". Dalje, zaključeno je da su neosnovani argumenti aplikanata da je pritvor na neodređeno vrijeme suprotan članu 3 Konvencije. U vezi sa ovim, SIAC je zaključio da pritvor nije na neodređeno vrijeme jer je bio u vremenskim granicama samog Zakona iz 2001. koji je predviđao da će SIAC certifikaciju svakog aplikanta automatski preispitivati svakih šest mjeseci. U svakom slučaju, sama činjenica da još nije bio utvrđen rok za preventivni pritvor, nije vodila kršenju člana 3.

SIAC nije prihvatio da se član 6 primjenjuje na proces certifikacije. Certifikacija svakog od aplikanata kao osumnjičenih za međunarodni terorizam nije bila „optužba“ već izjava o sumnji, a u postupcima pred SIAC-om nisu se utvrđivale krivične optužbe. Također, nije se postavljalo pitanje bilo kojeg relevantnog građanskog prava, pa se član 6 nije mogao primijeniti ni u tom smislu.

SIAC je, međutim, odlučio da je derogacija bila nezakonita zato što su relevantne odredbe Zakona iz 2001. neopravdano diskriminirale strane državljane, suprotno članu 14 Konvencije. Ovlasti iz Zakona iz 2001. mogu se pravilno ograničiti na nedržavljanu samo ako opasnost prijete isključivo ili skoro isključivo od nedržavljanu, ali dokazi nisu potvrđivali takav zaključak.

U stavovima 94-95 presude, SIAC je zaključio:

“94. Ako se želi djelotvorno derogirati pravo na slobodu iz člana 5 u odnosu na osumnjičene za međunarodni terorizam – a vidimo snažne argumente u pravcu takve derogacije – derogacija se mora odnositi na sve osumnjičene za međunarodni terorizam koji ne mogu biti udaljeni. Ona se može pravilno ograničiti na strance samo ako, kao što tvrde [savjetnici apelanata], opasnost prijete isključivo ili skoro isključivo od tog stranog dijela populacije.

95. Ali, dokazi koji su nam izneseni pokazuju bez sumnje da prijetnja nije ograničena na taj način. Ima mnogo britanskih državljana koji su već identifikovani – uglavnom u pritvoru u inostranstvu – koji potpadaju pod definiciju „osumnjičenih za međunarodni terorizam“, a bilo je jasno i iz izjašnjenja koja su nam data da prema mišljenju [Državnog sekretara] ima i drugih u Ujedinjenom Kraljevstvu koji su na slobodi a koji bi mogli potpasti pod sličnu definiciju. U takvim okolnostima, ne vidimo kako bi se moglo smatrati da derogacija ne diskriminira po osnovu nacionalnog porijekla.“

SIAC je stoga ukinuo naredbu o derogaciji od 11. novembra 2001. godine i, prema Dijelu 4. Zakona iz 1998., donio je izjavu o nesaglasnosti te naredbe sa odjeljkom 23 Zakona iz 2001. (vidi stav 94 dole).

Žalbe prvih sedam aplikanata protiv certifikacije su odložene (vidi stavove 24-69 dole) do odluke o žalbi Državnog sekretara i žalbama aplikanata protiv navedene odluke zbog načina primjene zakona.

16. Apelacioni sud je 25. oktobra 2002. godine donio presudu (*A. i drugi protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove* [2002] EWCA Civ 1502).

Zaključeno je da je SIAC bio ovlašten odlučiti da je postojala javna opasnosti koja je prijetila životu nacije. Međutim, suprotno stavu SIAC-a, sud je zaključio da je pristup Državnog sekretara mogao biti objektivno opravdan. Postojala je razumna veza između pritvora nedržavljanu koji nisu mogli biti deportovani zbog straha za njihovu sigurnost i cilja koji je Državni sekretar želio postići, a to je da udalji nedržavljanu koji su predstavljali opasnost po nacionalnu sigurnost. Štaviše, aplikanti ne bi bili pritvoreni duže nego što je to bilo neophodno prije nego što bi mogli biti deportovani ili dok ne prestane opasnost ili oni prestanu biti opasnost za sigurnost zemlje. Nije bilo diskriminacije u suprotnosti sa članom 14 Konvencije, zato što britanski državljani koji su osumnjičeni za terorizam nisu bili u analognoj situaciji sa slično osumnjičenim stranim državljanima koji ne mogu biti deportovani zbog straha za njihovu sigurnost. Apelacioni sud je dodao da je u međunarodnom pravu ustanovljeno da, u nekim situacijama, države mogu praviti razliku između državljana i nedržavljanu, naročito u vrijeme opasnosti. Dalje je zaključio da je Parlament bio ovlašten

ograničiti predložene mjere tako da one utječu samo na strane državljane osumnjičene za terorističke veze zato što je bio ovlašten zaključiti da je pritvor samo određene grupe stranih državljana na koje se ta mjera odnosila bio, u takvim okolnostima, „striktno zahtijevan“ u smislu značenja člana 15 Konvencije.

Apelacioni sud se saglasio sa SIAC-om da postupak osporavanja certifikacije nije bio „krivični“ u smislu člana 6 stav 1 Konvencije. Smatrao je, međutim, da se građanski okvir člana 6 primjenjuje ali da je postupak bio pravičan koliko je to bilo razumno moguće postići. Također je smatrao da aplikanti nisu dokazali da je njihov pritvor doveo do kršenja člana 3 Konvencije.

17. Aplikantima je bila dozvoljena žalba Domu Lordova koji je donio odluku 16. decembra 2004. ([2004] UKHL 56).

Većina sudija lordova, eksplicitno ili implicitno, smatrala je da pritvor aplikantata po Dijelu 4 Zakona iz 2001. nije potpadao pod izuzetak od općeg prava na slobodu iz člana 5 stav 1(f) Konvencije (vidi Lord Bingham u stavovima 8-9; Lord Hoffman u stavu 97; Lord Hope u stavovima 103-105; Lord Scott u stavu 155; Lord Rodger u stavu 163; Baroness Hale u stavu 222). Lord Bingham je sumirao ovaj stav na sljedeći način:

“9. ... Osoba koja počinio ozbiljno krivično djelo prema krivičnom zakonu ove zemlje može, naravno, bilo da je državljanin ili ne, biti optužena, suđena i, u slučaju osude, zatvorena. Ali, nedržavljanin koji se suoči sa izvjesnošću torture ili nehumanog tretmana ako bude vraćena u njegovu zemlju, a koji ne može biti deportovan u neku treću zemlju i koji nije optužen za bilo kakvo krivično djelo, ne može prema članu 5(1)(f) Konvencije i članu 3 Zakona o imigraciji iz 1971. biti pritvorena ovdje čak i ako se zaključuje da predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost”.

18. Dom Lordova je dalje smatrao, sa osam glasova prema jedan, (Lordovi Bingham i Scott uz značajno oklijevanje) da se zaključak SIAC-a o tome da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije ne treba promijeniti. Lord Hope je ocijenio dokaze na sljedeći način:

“118. Postoji dovoljno dokaza u [javnim] materijalima koji pokazuju da je Vlada potpuno opravdano zauzela stav u novembru 2001. godine da postoji opasnost koja prijeti životu nacije. ... Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo u opasnosti od napada Al'Kaidine mreže koja je imala mogućnost da putem svojih pripadnika prouzroči ogromne žrtve i da ima razarajući efekat na funkcionisanje nacije. Ovo su pokazali i događaji od 11. septembra 201. godine u New Yorku, Pennsylvaniji i Washingtonu. Postojao je značajan broj stranih državljana u Ujedinjenom Kraljevstvu koji su imali volju i sposobnost da ovdje pokrenu koordinirane napade koji bi bili isto tako destruktivni po ljudske živote i imovinu. Bilo je dovoljno obavještajnih podataka da pokažu da međunarodne terorističke organizacije, koje su bile uključene u nedavne događaje i u pripremanje drugih terorističkih napada, imaju veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom, te da oni i drugi predstavljaju kontinuiranu prijetnju ovoj zemlji. Postoji i sve više dokaza iz kojih se vide pripreme za korištenje oružja za masovno uništavanje u ovim akcijama. ... [Ministarstvo unutrašnjih poslova] je smatralo da ozbiljna opasnost za naciju potiče pretežno i neposredno, mada ne i isključivo, od kategorije stranih državljana.

119. Iz ovih izjava se jasno vidi slika sadašnjeg stanja opasnosti. To je opasnost koju je stvorila prijetnja da će ovi napadi biti izvršeni. Ona je prijetnja životu nacije zbog strašnih posljedica koje će, ako se napadi ovdje dese, biti štetna za sve nas. Ali, još se ne može reći da će se ovi napadi uskoro desiti. Državni sekretar je 15. oktobra 2001. godine rekao u Predstavničkom domu da ne postoje neposredni obavještajni podaci koji pokazuju specifičnu prijetnju Ujedinjenom Kraljevstvu: vidi Hansard (HC Debate, col 925). Ova procjena situacije je 5. marta 2002. godine ponovljena u Vladinom odgovoru na Drugi izvještaj Izabranog Komiteta za odbranu od prijetnji terorizmom Predstavničkog doma (HC 348, stav 13) u kojem je navedeno da bi bilo pogrešno reći da postoje dokazi o tačno određenoj opasnosti. Ne bih zaključio iz materijala koje smo vidjeli da sada ne postoji opasnost. Ali, zaključio bih da je opasnost koju predstavljaju prijetnje drugačije prirode ili na drugačijem nivou od one koja bi nastala ukoliko bi se prijetnje ikada ostvarile. Dokazi ukazuju da se još ne može reći da je ova posljednja spomenuta opasnost neposredna. Ovo je važan faktor i ja ga uzimam u obzir. Ali, činjenica je da stadij u kojem se nacija mora suočiti sa takvom opasnošću, opasnošću od neposrednog napada, još nije dosegnut“.

Lord Hoffman, koji je izdvojio mišljenje, prihvatio je da postoje uvjerljivi dokazi za prijetnju ozbiljnim terorističkim napadima u Ujedinjenom Kraljevstvu, ali je smatrao da ona ne bi uništila život nacije, jer prijetnja nije bila tako fundamentalna da bi prijetila “našim institucijama vlasti ili našem postojanju kao građanske zajednice“. On je zaključio da „prava prijetnja životu nacije....ne dolazi od terorizma nego od ovakvih zakona“.

19. Ostale sudije lordovi (lordovi Bingham, Nicholls, Hope, Scott, Rodger, Carswell i baronesa Hale, uz lorda Walkera koji je izdvojio mišljenje) odbili su navode Vlade da su Parlament i izvršna vlast, a ne sudovi, ti koji trebaju procijeniti mjere koje su potrebne za zaštitu javne sigurnosti. Lord Bingham je iznio svoj stav na sljedeći način:

“42. Iz analize proizlazi da su apelanti, po mom mišljenju, ovlašteni tražiti od sudova da razmotre proporcionalnost Naredbe o derogaciji i saglasnost odjeljka 23 [Zakona iz 2001.] sa Konvencijom, a da sudove nikakva „doktrina poštovanja“ ne sprječava da postavljena pitanja detaljno razmotre. Također, slijedi da ja ne prihvatam navode državnog pravobranioca u punom opsegu. Ja naročito ne prihvatam razliku koja je napravljena između demokratskih institucija i sudova. Istina je, naravno, da sudije u ovoj zemlji ne bira Parlament i da njemu ne odgovaraju. Također je, naravno, istina ... da Parlament, izvršna vlast i sudovi imaju različite funkcije. Ali, funkcija nezavisnih sudija da tumače i primjenjuju zakone univerzalno je priznata kao ključna karakteristika demokratske države, kao kamen temeljac same vladavine prava. Državni pravobranilac ima puno ovlaštenje da insistira na pravilnim ograničenjima sudske nadležnosti, ali on nije u pravu kada stigmatizira sudsko odlučivanje kao, na neki način, nedemokratsko. To je naročito neumjesno u predmetu kao što je ovaj, u kojem je Parlament izričito propisao u odjeljku 6 Zakona iz 1998. da je nezakonit svaki akt javne vlasti, uključivo i sudova, koji je suprotan pravima iz Konvencije; u kojem se od sudova zahtijeva (u odjeljku 2) da vode računa o relevantnoj praksi Strasbourga; u kojem se (u odjeljku 3) zahtijeva od sudova, koliko je to moguće, da daju snagu pravima iz Konvencije i u kojem je propisano pravo na žalbu po pitanju derogacije. Svrha nije, naravno, da se pređe preko suverenih zakonodavnih ovlasti kraljice u Parlamentu, jer ako osnovni zakon bude proglašen inkompatibilnim, njegova valjanost ostaje nedirnut (odjeljak 4(6)) a pravni lijek je u rukama

odgovarajućeg ministra (odjeljak 10), koji odgovara Parlamentu. Zakon iz 1998. daje sudovima vrlo specifičan, u punoj mjeri demokratski, mandat“.

20. Većina je, stoga, ispitala da li je pritvorski režim iz Dijela 4 Zakona iz 2001. proporcionalan odgovor na opasnost, pa je zaključeno da ne predstavlja racionalan odgovor na prijetnju za sigurnost i da je neproporcionalan odgovor na tu prijetnju. Oni su se oslonili na tri osnovna razloga: prvo, da se pritvorski sistem primjenjivao samo na nedržavljanu osumnjičenu za međunarodni terorizam i da se ne odnosi na prijetnju koja dolazi od državljanu Ujedinjenog Kraljevstva koji su također bili osumnjičeni za isto; drugo, da je ostavljena sloboda osumnjičenima za međunarodni terorizam da napuste Ujedinjeno Kraljevstvo i nastave sa prijetjećim aktivnostima u inostranstvu; treće, da je zakon preširok tako da se može, u principu, primijeniti na pojedince osumnjičene za uključenost u međunarodne terorističke organizacije što ne ulazi u opseg derogacije.

Što se tiče prve tačke, lord Bingham je naglasio da SIAC-ov zaključak da teroristička prijetnja nije bila ograničena na nedržavljanu nije doveden u pitanje. Budući da je SIAC tribunal koji je ovlašten za utvrđivanje činjenica, bilo je nepotrebno ispitivati osnovu za njegove zaključke, ali bilo je dokaza da je „više od hiljadu osoba iz UK-a, prema procjenama na osnovu obavještajnih podataka, bilo u kampovima za obuku u Afganistanu u posljednjih pet godina“, da su neki britanski državljani planirali da se vrate iz Afganistana u Ujedinjeno Kraljevstvo, te da je materijal koji se odnosi na aplikante pokazao visoki nivo uključenosti britanskih državljanu i onih koji su na neki način povezani sa Ujedinjenim Kraljevstvom u terorističke mreže. Lord Bingham je nastavio:

“33. ... Jasno je da se odjeljci 21 i 23 Zakona iz 2001. ne odnose na prijetnju koju predstavljaju državljani UK jer u njima nije predviđena certifikacija i pritvor britanskih državljanu. Nije važno to što se drugi odjeljci Zakona iz 2001. i Zakona iz 2000. primjenjuju na britanske državljane, jer to nije predmet derogacije niti su predmet žalbe, a primjenjuju se jednako i na strane državljane. Ipak, prijetnja od britanskih državljanu, ako je kvantitativno i manja, nije kvalitativno drugačija od prijetnje koju predstavljaju strani državljani. Također je jasno da odjeljci 21 i 23 dozvoljavaju osobi koja je certificirana i pritvorena da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo i da ode u drugu zemlju koja tu osobu želi primiti, kao što su dva apelanta i uradila kada su otišli u Maroko i Francusku. ... Takvu slobodu je potpuno moguće objasniti u smislu imigracione kontrole: ako britanske vlasti žele deportovati stranog državljanina ali ga ne mogu deportovati u zemlju „A“ zbog predmeta *Chahal*, njihov cilj će biti ispunjen i njegovim dobrovoljnim odlaskom u zemlju „B“. Ali, teško je dozvolu osumnjičenom za međunarodni terorizam da napusti našu teritoriju i ode u drugu zemlju koja je, možda, blizu kao Francuska, pa da tamo nastavi sa kriminalnim planovima, pomiriti sa uvjerenjem da je [taj osumnjičeni, prim.prev.] sposoban nanijeti ozbiljnu štetu ljudima i interesima ove zemlje. ...

35. Peti korak u argumentima apelanata ostavlja malo mjesta za elaboraciju. Međutim, čini se razumnim pretpostaviti da vlasti nisu jednostavno ignorisale one koji su osumnjičeni za međunarodni terorizam a koji su britanski državljani. Kada je SIAC pustio [petog apelanta] iz pritvora uz jamčevinu ....., uslov je bio (između ostalih) da u

svako doba nosi sredstvo za elektronski nadzor, da u svako doba bude u svom stanu, da telefonira određenoj sigurnosnoj kompaniji pet puta svakog dana u određeno vrijeme, da dozvoli toj kompaniji da u njegovom stanu instalira opremu za nadzor, da ograniči pristup u stan na svoju porodicu, advokata, medicinsko osoblje i druge osobe za koje dobije odobrenje, da ne kontaktira sa bilo kojom drugom osobom, da u stanu nema kompjuterske opreme, mobilnog telefona ili drugog sredstva za elektronsku komunikaciju, da otkáže postojeću telefonsku liniju u stanu i da instalira dodijeljenu telefonsku liniju koja će omogućiti kontakt samo sa sigurnosnom kompanijom. Apelanti su naveli da bi ovakvi uslovi, striktno provedeni, efektivno spriječili terorističke aktivnosti. Teško je reći zašto to ne bi bilo tako.

36. Prilikom isticanja fundamentalne važnosti prava na ličnu slobodu, kao šestog koraka u njihovim argumentima o proporcionalnosti, apelanti su ukazali na dugu slobodarsku tradiciju engleskog zakona koja datira još od poglavlja 39 Magna Carte iz 1215. godine, osnaženoj kroz drevni pravni lijek habeas corpus, istaknutoj u Peticiji o slobodi iz 1628. godine, podržanoj u nizu značajnih odluka kroz vijekove i utjelovljenoj u suštinu zakonitog postupanja do naših dana. .... U svojoj analizi člana 5 Evropske konvencije, Evropski sud je također priznao primarnu važnost lične slobode. ....

43. Oспорavanje proporcionalnosti Naredbe i odjeljka 23 je, po mom mišljenju, ispravno iz svih razloga koje su apelanti naveli kao i iz razloga koje je dao Evropski komesar za ljudska prava i Newtonova komisija. Državni pravobranilac nije mogao dati uvjerljiv odgovor”.

21. Također, većina je zaključila da je Zakon iz 2001. diskriminatorски i suprotan članu 14 Konvencije koji nije derogiran. Aplikanti su bili u uporedivoj situaciji sa državljanima osumnjičenim za međunarodni terorizam sa kojima su dijelili karakteristiku da ne mogu biti udaljeni iz Ujedinjenog Kraljevstva i da su smatrani za prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Budući da je pritvorski sistem imao za primarni cilj zaštitu Ujedinjenog Kraljevstva od terorističkih napada a ne kontrolu imigracije, nije bilo objektivnog razloga da apelanti budu tretirani drugačije na osnovu njihovog državljanstva ili imigracionog statusa.

22. Iako su se aplikanti žalili i po članovima 3 i 16 Konvencije, Dom Lordova nije smatrao potrebnim razmotriti ove navode jer je zaključio da je derogacija nezakonita po drugim osnovima.

23. Donesena je odluka o ukidanju naredbe o derogaciji i deklaracija po odjeljku 4 Zakona o ljudskim pravima (vidi stav 94 dole) o tome da je odjeljak 23 Zakona iz 2001. u suprotnosti sa članom 5 stav 1. i članom 14 Konvencije u mjeri u kojoj je neproporcionalan i u kojoj je dozvolio diskriminirajući pritvor osumnjičenih za međunarodni terorizam.

C. Postupak certifikacije: „generička“ presuda i žalbe

24. U međuvremenu, u maju je započelo saslušanje pred SIAC-om povodom pojedinačnih žalbi aplikanta protiv certifikacije, nakon što je

Apelacioni sud donio presudu o postupku derogacije ali prije nego što je Dom Lordova donio presudu.

25. Za svaku pojedinačnu žalbu SIAC-u, Državni sekretar je podnio „otvorenu izjavu“ u kojoj je sumirao činjenice u vezi sa odlukom o certifikaciji svakog od aplikanata i onoliko dokaza koliko je Državni sekretar smatrao da može biti dostavljeno bez rizika za nacionalnu sigurnost. Sljedeća, „tajna izjava“ o činjenicama je također dostavljena SIAC-u u svakom pojedinačnom slučaju.

26. SIAC je, 29. oktobra 2003. godine, donio „generičku“ presudu u kojoj je iznio brojne opće stavove o svim žalbama aplikanata protiv certifikacije.

Što se tiče preliminarnih pitanja, SIAC je smatrao, *inter alia*, da ima nadležnost da odluči o žalbama protiv certifikacije čak i kada je certificirana osoba napustila Ujedinjeno Kraljevstvo a certifikat ukinut. SIAC je smatrao da ispitivanju da li postoje razumni osnovi za sumnju da je osoba “terrorist” i ispitivanju uvjerenja da prisustvo te osobe u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost u smislu odjeljka 21 Zakona iz 2001., nedostaju “na neki način dokazi čak i u odnosu na vjerovatnoću”. Dalje, SIAC je smatrao da se „opravdan osnov može zasnivati na materijalu koji ne bi bio prihvatljiv u normalnom suđenju pred sudom, kao što je dokaz iz druge ruke od neidentifikovanog informanta“. Težina koja se treba dati bilo kojem dokazu, bila je pitanje za razmatranje u svjetlu svih dokaza posmatranih u cjelini. Informacije koje su možda pribavljene torturom ne bi trebale biti automatski isključene, ali sudovi bi trebali uzeti u obzir način na koji je svaki dokaz prikupljen i, u skladu s tim, ocijeniti njegovu težinu i pouzdanost.

SIAC je smatrao da odredbe o pritvoru iz Zakona iz 2001. treba tumačiti u svjetlu uslova derogacije. Prijetnja životu nacije nije bila ograničena na aktivnosti unutar Ujedinjenog Kraljevstva, jer je život nacije uključivao i njene diplomatske, kulturne i turističke aktivnosti u inostranstvu. Štaviše, napadi na saveznike Ujedinjenog Kraljevstva također mogu predstavljati rizik za Ujedinjeno Kraljevstvo, s obzirom na međuzavisnost zemalja koje se suočavaju sa terorističkim prijetnjama. Derogacijom je identifikovano da prijetnja potiče od Al'Kaide i njenih pripadnika. Stoga je bilo neophodno, kako u pogledu odrednica „nacionalne sigurnosti“ tako i „međunarodnog terorizma“ iz odjeljka 21 Zakona iz 2001., pokazati opravdan osnov za sumnju da je certificirana osoba dio grupe koja je povezana, direktno ili indirektno, sa Al'Kaidom. Čak i da je glavni fokus grupe bio nacionalna borba, ako je grupa podržavala Al'Kaidu u dijelu njenih planova, a pojedinac uprkos tome podržavao grupu, legitimno je zaključiti da je pojedinac podržavao i pomagao Al'Kaidu.

SIAC je također donio brojne opće stavove koji se tiču organizacija za koje je Državni sekretar naveo da su povezane sa Al'Kaidom. Ovi stavovi su zasnovani kako na „javnim“ tako i na „tajnim“ materijalima. Tako je SIAC,

npr., smatrao da je GSCP, Selefijska grupa za poziv i borbu, koja je formirana u Alžiru 1998. godine, međunarodna teroristička organizacija koja je povezana sa Al'Kaidom kroz obuku i finansiranje, ali da ranija alžirska organizacija, Oružana islamska grupa (GIA) to nije. Egipatski islamistički džihad (EIJ) je ili bio dio Al'Kaide ili je s njom bio tijesno povezan. Arapski mudžahedini Čečenije su bili međunarodna teroristička grupa koja je imala anti-zapadne ciljeve veće od borbe za čečensku nezavisnost i blisko su povezani sa Al'Kaidom. SIAC je, također, kao grupu koja potpada pod navode iz derogacije, identifikovao i grupu sastavljenu od primarno alžirskih ekstremista okupljenih oko Abu Dohe, Alžirca koji je živio u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1999. godine. Postojale su tvrdnje da je Abu Doha zauzimao visok položaj u kampovima za obuku u Afganistanu i da ima brojne kontakte sa Al'Kaidom, uključujući i vezu sa ćelijom u Frankfurtu koja je bila optužena za planiranje bombaškog napada na Božićni bazar u Strasbourgu u decembru 2000. godine. Abu Doha je uhapšen u februaru 2001. godine, nakon zahtjeva SAD-a za njegovu ekstradiciju, ali grupa je ostala aktivna.

27. Aplikanti su izjavili žalbu protiv odluke SIAC-a da su dokazi koji su možda pribavljeni torturom prihvatljivi. U svrhu žalbe, strane su se sporazumjele da postupak pred SIAC-om kojim se osporava certifikacija ulazi u opseg člana 5 stav 2 Konvencije i da kao takav mora ispuniti osnovne zahtjeve pravičnog suđenja. Stoga je bilo nepotrebno odlučiti da li je primjenljiv i član 6, pa je to pitanje ostalo otvoreno.

Apelacioni sud je, 11. augusta 2004., godine većinom glasova podržao odluku SIAC-a ([2004] EWCA Civ 1123).

Dom Lordova je, 8. decembra 2005. godine, jednoglasno zaključio da se dokaz koji je od osmunjičenog ili svjedoka pribavljen torturom dugo smatrao inherentno nepouzdanim, nepravičnim, uvredljivim za uobičajene standarde humanosti i pristojnosti i inkompatibilnim sa principima prema kojima sudovi trebaju provoditi postupak. Iz toga slijedi da takvi dokazi ne mogu zakonito biti prihvaćeni protiv strane u postupku u sudovima u Ujedinjenom Kraljevstvu, bez obzira ko je, gdje i pod čijom odgovornošću primijenio torturu. Budući da je osoba koja osporava certifikaciju imala ograničen pristup materijalima koji su protiv te osobe izneseni u postupku pred SIAC-om, nije se moglo očekivati da uradi išta više od iznošenja uvjerljivog razloga da je i materijal pribavljen na isti način, nakon čega bi onda SIAC proveo odgovarajuću istragu. Dom Lordova je stoga dopustio žalbe aplikanta i sve ih je vratio na ponovno odlučivanje SIAC-u ([2005] UKHL 71).

28. Zaključci SIAC-a o žalbi svakog aplikanta izneseni su u stavovima 29-96 dole. Od šesnaest pojedinaca koji su pritvoreni po Dijelu 4 Zakona iz 2001., uključujući i jedanaest aplikanta, SIAC je samo u odnosu na jednog ukinuo certifikaciju

D. Postupak certifikacije: pojedinačna odlučnja

1. Prvi aplikant

29. Prvi aplikant je rođen u palestinskom izbjegličkom kampu u Jordanu, bez državljanstva je, a 1997. godine mu je dodijeljeno neograničeno pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Državni sekretar je 17. decembra 2001. godine certificirao prvog aplikanta kao osumnjičenog za međunarodni terorizam prema odjeljku 21 Zakona iz 2001. Naredba o deportaciji je donesena 18. decembra 2001. godine iz istih razloga.

30. Prvi aplikant je pritvoren 19. decembra 2001. godine. On se zatim žalio SIAC-u protiv certifikacije i odluke kojom je naređena deportacija. Prvi aplikant je 24. jula 2002. godine prebačen u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor (Broadmoor Secure Mental Hospital).

31. Prvom aplikantu i njegovim zastupnicima uručen je „javni“ materijal Državnog sekretara, uključujući i policijski izvještaj koji je pokazivao da su sa četiri bankovna računa prebačene velike sume novca na aplikantovo ime. SIAC-u i specijalnom advokatu koji je zastupao prvog aplikanta, uručeni su također i „tajni“ dokazi. Prvi aplikant je svjedočio pred SIAC-om uz pomoć prevodioca i pozvao je jednog svjedoka da svjedoči o njegovom dobrom karakteru. On je podnio i četiri medicinska izvještaja o svom psihičkom zdravlju. SIAC je u presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio:

“Svjesni smo da su javni materijali koji su korišteni protiv aplikanta vrlo općeniti i da predmet u velikoj mjeri zavisi o tvrdnjama koje su u velikoj mjeri nedokazane. Glavna tvrdnja je da je on bio uključen u prikupljanje i distribuciju sredstava terorističkim grupama povezanim sa Al'Kaidom. Također je rečeno da je nabavio lažne dokumente i pomogao prebacivanje volontera džihada u kampove za obuku u Afganistanu. Za njega je rečeno da je blisko povezan sa visoko pozicioniranim ekstremistima i saradnicima Osame Bin Ladena u Ujedinjenom Kraljevstvu i u inostranstvu. On je uvijek tvrdio da je bio isključivo zainteresovan za socijalne projekte, naročito za školu u Afganistanu za djecu koja govore arapski jezik i za projekte kao što je izgradnja bunara i obezbjeđivanje hrane za zajednice u Afganistanu. On je također prikupljao novac za izbjeglice iz Čečenije. Svaki kontakt sa ekstremistima je bio u tom kontekstu i on nije imao razloga vjerovati da su oni teroristi ili zainteresovani za terorizam.

Priznajemo da je apelant imao stvarne teškoće pri sačinjavanju ove žalbe. Mi smo uzeli u obzir, na odgovarajući način, te teškoće i njegove psihičke probleme. Zapazili smo zabrinutost [njegovog advokata] da je Sigurnosna služba previše simplificirala situaciju koja je, prema njegovim navodima, veoma kompleksna, te da postoji tendencija pretpostavljanja da mora biti sumnjiv svaki predani musliman koji vjeruje da je način života koji praktikuju talibani u Afganistanu pravi put koji treba slijediti. Zapažamo, također, da je tuženi [Državni sekretar, prim.prev.] inicijalno tvrdio da su sve apelantove aktivnosti na prikupljanju sredstava bile u cilju pomaganja terorizma, a tek kad je apelant pružio dokaze koji su pokazali da su postojali legitimni humanitarni ciljevi, tuženi je prihvatio da je bar dio novca bio prikupljen za te svrhe. Što se tiče oslanjana na veze sa imenovanim pojedincima, mi imamo u vidu da nekima od njih za

koje se tvrdi da su upleteni u terorizam, žalbe još nisu riješene ... i da tvrdnje protiv drugih još nisu ispitane, niti su navodne veze objašnjene.

...

[Advokat prvog aplikanta] je prihvatio, kao što je i morao, nepouzdanost aplikantovih dokaza o njegovom kretanju 1990-tih, ali nas je zamolio da to ne stavimo na teret aplikantu zbog njegovog psihičkog stanja. Mi to ne možemo prihvatiti. Laganje je bilo namjieran pokušaj opovrgavanja tvrdnji da je on bio mudžahedin u Afganistanu, izjavivši da je proveo tri godine u jordanskom zatvoru. Bila je pretjerana izjava policije o iznosu novca koji je prebačen preko računa. To smo prihvatili, ali je ipak značajan iznos novca išao preko tih računa. Također, [aplikantov advokat] je naveo da je iznesena tvrdnja da je on pribavio lažne dokumente za druge a ne za sebe. Zbog toga njegov lažni irački pasoš nije bio bitan. Međutim, to pokazuje njegovu sposobnost da pribavi lažni pasoš. [Aplikantov advokat] je napao i pouzdanost obavještajnih podataka koji su korišteni protiv apelanta jer je naknadno prihvaćeno da je on bio uključen u istinski humanitarni rad i da je dio novca koji je išao preko njegovog računa bio u tu svrhu. Mi priznajemo opasnost da se sve aktivnosti osumnjičene osobe mogu smatrati sumnjivim i da ne može biti pravičnog razmatranja cijelog materijala da bi se vidjelo da li je sumnja osnovana. Mi smo razmotrili cijeli materijal, naročito onaj tajni, imajući na umu tu opasnost.

Kao što smo rekli, javni dokazi uzeti sami za sebe ne mogu pružiti razloge za naše odbijanje ove žalbe i mi dijelimo zabrinutost [advokata prvog aplikanta] da je imao najteži zadatak. Apelant nas nije impresionirao kao svjedok, čak i kad smo uzeli u obzir njegovo psihičko stanje i teškoće pod kojima je radio. Često je okolišao i bio neodređen i, kao što je poznato, lagao je o svom kretanju 1990-tih. Imali smo teškoće da slijedimo ili prihvatimo njegova objašnjenja o nekim transakcijama koje su zabilježene na njegovom bankovnom računu. Moramo reći da ne smatramo ni da je tuženi daleko odmakao sa tvrdnjama o apelantovoj upletenosti u Alžiru i Čečeniji. Predmet suštinski ovisi o dokazima o apelantovim aktivnostima u Afganistanu i sa teroristima za koje se zna da imaju veze sa Al'Kaidom.

Jasno je da je apelant veoma uspješan u prikupljanju novca i, što je važnije, u dostavljanju novca u Afganistan. Kakvegod imao probleme, on je bio u stanju pružiti i na njega su se oslanjali da pruži efikasnu uslugu. Njegove izjave, kako o tome ko su bili dobro poznati teroristi čija su djeca išla u školu tako i o raznim značajnim isplatama koje se vide na bankovnim računima, nisu zadovoljavajuće. On je bio neodređen u odnosu na ono za šta smo očekivali neke detalje, imajući u vidu optužbe koje su protiv njega iznesene.

...

Kritički smo ocijenili sve dokaze. Tajni materijal potvrđuje naše stanovište da je certifikacija u ovom slučaju pravilna. Postoji i opravdano uvjerenje da je apelantovo prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu rizik za nacionalnu sigurnost i osnovana sumnja da je on terorist u smislu značenja odjeljka 21 Zakona iz 2001. Zbog toga se ova žalba odbija.”

32. U skladu sa odredbama Zakona iz 2001., SIAC je preispitao predmet prvog aplikanta šest mjeseci kasnije. U presudi od 2. jula 2004. godine SIAC je naveo sljedeće:

“Ažurirani javni opći materijal ... nastavlja pokazivati da postoji direktna teroristička prijetnja Ujedinjenom Kraljevstvu od grupe ili grupa sastavljenih većinom od islamskih ekstremista iz Sjeverne Afrike, koji su na različite načine povezani sa Al'Kaidom.

Iako su neke od ovih veza prekinute, lanac ekstremista koji su prominentni u različitim grupama je takav da on ne bi imao teškoća, uz volju i sposobnost koje je sačuvao, da im pruži svoje značajno iskustvo u logističkoj podršci radi ostvarenja ekstremističkih islamskih ciljeva u Ujedinjenom Kraljevstvu. Stoga je pravilno i dalje održati certifikaciju na snazi.”

33. SIAC je ponovo razmotrio predmet 15. decembra 2004. godine i ponovo je zaključio da certifikaciju treba održati na snazi.

2. *Drugi aplikant*

34. Drugi aplikant je državljanin Maroka, rođen 28. februara 1963. godine. U Ujedinjeno Kraljevstvo je došao kao posjetilac 1985. godine i dobio je dozvolu boravka kao student. Dozvolu boravka na neodređeno vrijeme je dotio 21. juna 1988. godine na osnovu braka sa britanskom državljanicom, koji je kasnije razveden. Tražio je naturalizaciju 1990. i ponovo 1997. godine, ali o tim zahtjevima nije donesena odluka. On se ponovo oženio 2000. godine drugom britanskom državljanicom s kojom ima dijete.

35. Državni sekretar je certificirao drugog aplikanta kao osumnjičenog za međunarodni terorizam 17. decembra 2001. godine po odjeljku 21 Zakona iz 2001. Istog dana donesena je i naredba o deportaciji. Drugi aplikant je pritvoren 19. decembra 2001. godine. On se žalio protiv certifikacije i naredbe o deportaciji, ali je ipak odlučio da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo i ode u Maroko 22. decembra 2001. godine. Žalbeni postupak je nastavio iz Maroka.

36. SIAC je sumirao «javni» predmet protiv drugog aplikanta u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine na sljedeći način:

“(1) on ima veze sa GIA-om i GSPC-om [alžirske terorističke grupe: vidi stav 26 gore] i bliski je saradnik brojnih islamističkih ekstremista koji su povezani sa Al'Kaidom i/ili Bin Ladenom.

(2) bio je uključen u pripremanje i/ili podsticanje djela međunarodnog terorizma dobavljanjem opreme visoke tehnologije (uključujući i opremu za komunikacije) za GSPC i/ili islamističke ekstremiste u Čečeniji koje vodi Ibn Khattab, a za ovu grupu je nabavljao i odjeću.

(3) podržavao je jednu ili više frakcija GIA-e, GSPC-a i Ibn Khattaba u Čečeniji sudjelovanjem u prevari koja je učinjena da bi se olakšalo finansiranje ekstremista i u čuvanju i obrađivanju propagandnog video materijala kojim se promovira džihad.

Predmet Državnog sekretara koji je javan široko obrazlaže ove tvrdnje, a ukazuje i na korištenje najmanje jednog pseudonima kao i na obrazac udruživanja sa drugim

osobama za koje se zna ili se procjenjuje da su upletene u terorizam [identifikovano je pet lica]. Zastupnik Državnog sekretara ih je sve označio kao 'poznate alžirske islamističke ekstremiste'.

Svjedok B [Državnog sekretara] je potvrdio da se [drugom aplikantu] stavlja na teret da je on pripadnik mreže a ne član bilo koje organizacije kao što su GSPC ili GIA”.

SIAC je dalje obrazložio svoje zaključke protiv aplikanta:

“Kao ni ostali apelanti, [drugi aplikant] nije u ovom postupku optužen za niz pojedinačnih krivičnih djela. Postavlja se pitanje, uzimajući u obzir dokaze u cjelini, je li opravdano sumnjiviti ga za međunarodni terorizam (kako je definisan). Kad pogledamo materijale pred nama, kao što jesmo, mi ih uzimamo u obzir kumulativno. Možda materijali koji se tiču samo prevare ili samo odjeće ili samo video-materijala ili saradnika, ne bi sami za sebe bili dovoljni da se pokaže da je neka osoba na bilo koji način upletena u terorizam ili da ga podržava. Ali mi moramo procijeniti situaciju u kojoj se prepliću razni faktori u odnosu na jednu osobu. Ti faktori su sljedeći. Prvo je njegova upletenost u krivično djelo prevare, kojeg je morao biti svjestan ali za koje i ne pokušava pružiti objašnjenje, pravdajući se očigledno time da ne zna koje konkretno djelo ili djela Državni sekretar ima na umu. Drugo, on je bio upleten u podizanje svijesti (i prikupljanje novca) o borbi u Čečeniji, a to je radio u okviru specifično islamskog (a ne samo humanitarnog) konteksta, koristeći i distribuirajući filmove koji se, prema dokazima koje imamo, mogu naći u ekstremističkim zajednicama. U općim dokazima, bavili smo se čečensko-arapskim mudžahedinima i značajem podrške za njih za koju smatramo da je data uz puno znanje o njihovom džihadističkom programu. ... [On] je to uradio kao bliski saradnik Abu Dohe. Prema informacijama koje imamo o Abu Dohi kojima, kao što smo rekli, nemamo razloga ne vjerovati, smatramo izjavu [drugog aplikanta] da Abu Doha nije radio ništa protivzakonito (osim što je skrivao svoje aktivnosti od Rusa) potpuno nevjerovatnom. ... [On] je bio povezan sa brojnim drugim osobama koje su upletene u terorizam. Te osobe su velikim dijelom poimenično navedene u javnom materijalu, ali nisu spomenute u njegovoj izjavi. ...

Ovo je pet elemenata koji su se stekli kod [drugog aplikanta]. Nema sumnje da je Državni sekretar mogao argumentovati svoj predmet tako što bi pokazao prisustvo raznih kombinacija ovih elemenata kod jedne osobe. Sa svih pet, predmet smatramo neosporivim. Sasvim smo uvjereni da je Državni sekretar opravdao svoju sumnju da [drugi aplikant] podržava ili pomaže GIA-u, GSPC i slabije uvezanu grupu oko Abu Dohe, kao i svoje uvjerenje da kadgod je [drugi aplikant] u Ujedinjenom Kraljevstvu njegovo prisustvo predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost“.

3. Treći aplikant

37. Treći aplikant je državljanin Tunisa, rođen 1963. godine, a boravi u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1994. godine. Državni sekretar ga je certificirao 18. decembra 2001. godine, a sljedeći dan je pritvoren.

38. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine, odbijajući žalbu trećeg aplikanta protiv certifikacije, zapazio:

“Predmet protiv apelanta se, kako je to navedeno u javnom materijalu, odnosi na to da je on ključni član ekstremne islamističke grupe poznate kao Tunižanska borbena grupa (TFG). Rečeno je da je ova grupa formirana tokom 2000. godine i da porijeklo vodi iz Tunižanskog islamskog fronta (poznatog kao FIT jer mu je ime na francuskom

jeziku). Konačni cilj ove grupe je da uspostave islamsku državu u Tunisu. Dalje se tvrdi da je apelant bio u redovnim kontaktima sa brojnim poznatim ekstremistima uključujući i neke koji su upleteni u terorističke aktivnosti ili planiranje. Za FIT i TFG se tvrdi da su povezane sa Al'Kaidom.

Javni materijal koji je prikupljen protiv apelanta nije uopće obilan. Dokazi na koje se zasniva predmet protiv njega u najvećoj mjeri se mogu naći u tajnim materijalima. To znači da je on imao stvarne poteškoće u bavljenju ovim predmetom, zato što ne zna ko su oni za koje se tvrdi da je s njima bio u kontaktu.

...

U svojoj izjavi apelant kaže da nije nikada čuo za TFG te da sigurno nije član te grupe. ... Mi ne sumnjamo da TFG postoji ... [i] da je, također, povezana sa Al'Kaidom. Razloge za takav zaključak moramo iznijeti u presudi koja neće biti javno objavljena.

U maju 1998. godine, apelant i 10 drugih osoba je uhapšeno u zajedničkoj operaciji Specijalnog odjela i Službe sigurnosti u skladu sa naredbom po Zakonu o sprječavanju terorizma. Apelant je pušten bez podizanja optužnice i u odgovarajućem roku je primio 18.500 £ kompenzacije zbog nezakonitog hapšenja. Hapšenja su bila povezana sa tvrdnjama o upletenosti u zavjeru za napad na Svjestki kup u Francuskoj. Naravno da smo uzeli u obzir nedostatak prihvatljivih dokaza koji bi podržali navode o apelantovoj upletenosti u navodnu zavjeru, ali to nije i ne može biti odgovor na ovu žalbu. Moramo uzeti u obzir sve materijale kako bismo vidjeli postoji li opravdan osnov za vjerovanje ili sumnju one vrste koja je navedena u odjeljku 21(a) ili (b) Zakona iz 2001.

...

Uvjereni smo da je apelant član TFG-a koja je međunarodna teroristička organizacija u smislu Zakona iz 2001. i da ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom. Priznajemo da su razlozi koje smo javno iznijeli za ovakvo naše uvjerenje oskudni. Pažljivo smo ih razmotrili i u kontekstu apelantovog poricanja bilo kakve upletenosti u terorizam ili bilo kakvu podršku ili pomoć teroristima. Stoga smo se pažljivo oslonili samo na materijale koji u našoj presudi ne mogu biti podrobno obrazloženi.“

39. SIAC je došao do sličnih zaključaka i prilikom periodičnih preispitivanja predmeta 2. jula i 15. decembra 2004. godine.

4. Četvrti aplikant

40. Četvrti aplikant je rođen u Alžiru 1971. godine, a prvi put je ušao u Ujedinjeno Kraljevstvo 1994. godine. U maju 1997. godine je uhapšen i optužen za nekoliko krivičnih djela, uključujući i zavjeru za izvoz u Alžir materijala koji je, kako se tvrdilo, trebao biti korišten u svrhu terorizma. Tvrđilo se i da je član GIA-e. Predmet protiv aplikanta je prekinut u martu 2000. godine nakon što je ključni svjedok, agent Službe sigurnosti koji je trebao svjedočiti o potrebi civila da se brane od navodnih zlodjela alžirske vlade, odlučio da je za njega preopasno da svjedoči.

41. Četvrti aplikant se 1998. godine oženio francuskom državljankom. Francuski državljanin je postao u maju 2001. godine, ali o tome nije obavijestio vlasti Ujedinjenog Kraljevstva. Državni sekretar ga je certificirao po odjeljku 21 Zakona iz 2001., a pritvoren je 19. decembra 2001. godine. U Francusku je otputovao 13. marta 2002. godine, a po dolasku su ga ispitali zvaničnici sigurnosne službe, nakon čega je pušten. Pošto je napustio Ujedinjeno Kraljevstvo, certifikat protiv njega je ukinut, a ukidanje je antedatirano na 22. mart 2002. godine.

42. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zauzeo stav da antedatiranje ukidanja znači da se ne može smatrati da je četvrti aplikant bio certificiran u vrijeme kada je izjavio žalbu i da, stoga, nije imao pravo na žalbu. Uprkos tome je odlučeno da se žalba ispita zato što bi ovaj zaključak mogao biti pogrešan. Pošto Državni sekretar opravdano nije znao u vrijeme kada je izvršena certifikacija da je aplikant francuski državljanin i da se može bezbjedno vratiti u Francusku, ne može se reći da se po tom osnovu nije mogao donijeti certifikat. SIAC je stoga nastavio sa ocjenom dokaza protiv njega:

“Kod donošenja naše odluke, moraćemo razmotriti ne samo javne već i tajne materijale. Proizlazi da je apelant dugo tokom relevantnog perioda sumnjao da ga prisluškuju.

Svjesni smo potrebe da se mora biti veoma pažljiv kako se ne bi pretpostavila krivica na osnovu saradnje s nekim. Mora postojati više od prijateljstva ili druženja sa onima za koje se vjeruje da su upleteni u međunarodni terorizam da bi se opravdala sumnja da je apelant lično upleten u te aktivnosti ili da ih bar svjesno podržava ili pomaže. Imamo na umu zabrinutost [njegovog advokata] da se radi o pokušaju ponovnog pokretanja krivičnog postupka, a da se njegovim aktivnostima od tada [nakon što je predmet prekinut, prim.prev.] ništa nema dodati. Pritvor se mora posmatrati kao posljednje sredstvo i ne može se opravdati samo saradnjom, a u svakom slučaju krivica saradnika nikada nije utvrđena. ...

Uprkos tome, kontinirana saradnja sa onima koji su osumnjičeni za upletenost u međunarodni terorizam i povezanost sa Al'Kaidom, u svjetlu osnovane sumnje da je apelant lično bio upleten u terorističke aktivnosti za GIA-u, pitanje je koje može biti pravilno uzeto u obzir. GSPC, koja se odvojila od GIA-e, ima veze sa Al'Kaidom, a apelant je nastavio saradnju sa onima koji su ostali u GSPC-u a ne u GIA-i. Uvjereni smo ne samo da je apelant bio aktivno uključen u GIA-u i, nakon toga, u GSPC već i da je pribavljao lažne dokumente za njihove članove i za mudžahedine u Čečeniji kako se to tvrdi u javnoj izjavi. Međutim, prihvatamo da se za njegove aktivnosti u 2000. i 2001. godini opravdano može reći da su bile „niskog profila“, a to zapažamo imajući u vidu i javne i tajne materijale. Uprkos tome, „nizak profil“ ne znači da nije ispravno smatrati ga međunarodnim teroristom u smislu odjeljka 21 Zakona iz 2001. Mora se ocijeniti šta je on mogao uraditi u svjetlu onoga što je uradio, a činjenica da je pokazao volju i sposobnost da pomogne i podrži takva udruženja i da je pružio pomoć (npr. korištenje njegovog kombija), veoma je relevantna.

Ne smatamo ovaj aspekt apelantovog slučaja ni malo lakim. Dali smo punu težinu svim argumentima [njegovog advokata] koji su nam tako uvjerljivo izneseni, ali na

kraju smo zaključili, ocjenjujući dokaze u cjelini, da odluka o certifikaciji nije bila pogrešna. Stoga nismo prihvatili žalbu u odnosu na činjenice.“

5. *Peti aplikant*

43. Peti aplikant je rođen u Alžiru 1969. godine. U izjavi koju je dao SIAC-u, tvrdio je da je kako dijete obolio od dječje paralize zbog čega je trajno ostao slab i sa paralizovanom desnom nogom. Alžirska vlada ga je uhapsila i mučila 1991. godine, nakon čega je napustio Alžir i otišao za Saudijsku Arabiju. U Pakistan se preselio 1992. godine, a nekoliko puta je putovao u Afganistan. U augustu 1995. godine je ušao u Ujedinjeno Kraljevstvo i tražio azil, tvrdeći da mu je noga povrijeđena bombom u Afganistanu 1994. godine. Zahtjev za azil mu je odbijen, a žalba protiv te odluke je odbijena u decembru 1999. godine. Aplikant je oženio francusku državljanku s kojom je dobio dijete.

44. Državni sekretar ga je certificirao po odjeljku 21 Zakona iz 2001. 17. decembra 2001. godine, a uhapšen je 19. decembra 2001. godine. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine, odbijajući žalbu petog aplikanta protiv odluke o certifikaciji, zapazio:

“Javne izjave koje su podnesene da bi se opravdala certifikacija, u velikoj mjeri se ne odnose na izvorni materijal i sastoje se uglavnom od pretpostavki. Kao i u većini ovih žalbi, glavni dokazi se nalaze u tajnim materijalima i stoga, čega smo sasvim svjesni, apelanti nisu mogli saznati ono što može biti inkriminirajući dokaz. Specijalni advokati su mogli osporiti određene stvari, nekada čak i uspješno. To je, zaista, bio slučaj u vezi sa kampom u Dorsetu u kojem su boravili mnogi, uključujući i apelanta, za koje je Sigurnosna služba zainteresovana. ...

U predmetu protiv apelanta se navodi da je bio član GIA-e i, nakon razdvajanja od GIA-e, član GSPC-a. On je povezan sa brojnim vodećim ekstremistima, od kojih su neki i članovi ili saradnici GSPC-a, a aktivno je pružao pomoć nabavljanjem lažnih dokumenata i pomaganjem mladim muslimanima iz Ujedinjenog Kraljevstva da otputuju u Afganistan i obučavaju se za džihad. Za njega se smatlo da je imao značajnu ulogu u podržavanju aktivnosti koje su preduzimate u ime GSPC-a i drugih islamističkih ekstremista u Ujedinjenom Kraljevstvu i izvan. Apelant je sve ovo porekao, a u svojoj izjavi daje bezazleno objašnjenje za saradnju koja mu je stavljena na teret. On je zaista bio u prijateljskim odnosima sa drugim Alžircima u Ujedinjenom Kraljevstvu i, koliko se [četvrtog aplikanta tiče], porodice su im bile povezane, ako ništa drugo, onda zato što su im supruge bile Francuskinje. On je odlazio u džamiju [osmog aplikanta]. On je bio impresivan propovjednik, a apelant kaže da ga je slušao ali da se nikad nije uključivao. On zaista i nije poznavao [osmog aplikanta] osim kroz pomoć Čečeniji koju su apelant i stotine drugih muslimana podržavali, a s njim nikad nije razgovarao osim telefonom. Ponekad je prilazio [osmom aplikantu] na molitvama petkom u džamiji kada je želio upute o nekim društvenim problemima.“

SIAC se pozvao na „javne“ izvještaje o praćenju koji su pokazali da je aplikant bio u kontaktu sa drugim navodnim članovima GIA-e i GSPC-a, uključujući u kampu u Dorsetu u julu 1999. godine. Daljnji „javni“ dokazi se tiču njegovih „nekorisnih“ i „ne sasvim istinitih“ odgovora na pitanja oficira Službe sigurnosti u julu i septembru 2001. godine. SIAC je nastavio:

“Kao oslonac [za ove tvrdnje, prim.prev.] poslužili su različiti članci pronađeni u njegovj kući prilikom hapšenja. To uključuje kopije fetvi koje je izdao Bin Laden. Apelant kaže da ih nikad nije vidio i da ne može objasniti kako se tu nalaze. Proglas GSPC-a je bio, kako kaže, vjerovatno dijeljen u džamiji. Analiza njegovog kompjutera je pokazala da je posjećivao internet stranice specijalizovane za vojnu tehnologiju SAD-a. To nije nešto što je moglo biti relevantno za apelatnov studij. Također, nije prije vidio rukom crtani diagram raketnog projektila. Rekao je da misli da je to moglo biti iz knjige o islamu koju kupio u džamiji.

Mi smo zabilježili poricanje, ali moramo uzeti u obzir sve dokaze. Kao što će biti jasno iz ove presude, imamo razloga sumnjati u neke apelantove tvrdnje. Ali, tajni materijali potvrđuju naše mišljenje da zaista postoji osnovana sumnja da je apelant međunarodni terorist u smislu odjeljka 21 i opravdano uvjerenje da je njegovo prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu rizik za nacionalnu sigurnost. Bez sumnje, apelant je bio uključen u izradu lažnih dokumenata, pomagao je mladim muslimanima da putuju u Afganistan na obuku za džihad i aktivno je pomagao teroristima koji su povezani sa Al'Kaidom. Uvjereni smo da je aktivno pomagao GSPC. Stoga, bez oklijevanja, odbijamo njegovu žalbu.“

45. Peti aplikant je, zbog zabrinutosti za njegovo zdravlje, pušten 22. aprila 2004. godine iz pritvora uz jamčevinu i stroge uslove koji su uključili kućni pritvor sa daljnjim kontrolama. U presudi povodom preispitivanja od 2. jula 2004. godine, SIAC je naveo:

“... odobravanjem jamčevine, [SIAC] nije promijenio svoj stav o snazi osnova za uvjerenje da je on međunarodni terorist i prijetnja nacionalnoj sigurnosti. Ova prijetnja se može u njegovom slučaju na proporcionalna način umanjiti imajući u vidu njegova ozbiljna psihička oboljenja. To, međutim, nije razlog da se ukine certifikat. Mogu nastupiti okolnosti u kojima će on prekršiti uslove jamčevine ili da iz drugih razloga bude neophodno da se jamčevina ukine. Potreba da se certifikat produži mora zavisiti o tome da li su i dalje ispunjeni uslovi iz zakona ili derogacije.

Njegovi brojni kontakti su na slobodi, uključujući i neke za koje se smatra da su aktivno upleteni u planiranje terorizma. Nema ništa što ukazuje da je njegova psihička bolest umanjila njegovu predanost ekstremnim islamističkim ciljevima. On ima iskustvo i sposobnost da se lično ponovo uključi u ekstremističke aktivnosti. Ograničenja nametnuta jamčevinom su prijeko potrebna. Ona su nametnuta u skladu sa njegovom certifikacijom i SIAC-ovim odbijanjem njegove žalbe protiv odluke o certifikaciji. Certifikat i dalje ostaje na snazi.“

46. SIAC je ponovo 15. decembra 2004. godine preispitao predmet i odlučio da certifikat ostaje na snazi.

6. Šesti aplikant

47. Šesti aplikant je rođen u Alžiru 1967. godine, a živi u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1989. godine. Državni sekretar ga je certificirao 17. decembra 2001. godine, a pritvoren je 19. decembra 2001. godine.

48. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio sljedeće:

“Iako moramo donijeti odluku na bazi javnih i tajnih materijala, važno je iznijeti predmet protiv [šestog aplikanta] onako kako ga je postavio Državni sekretar u javnom materijalu, jer je to predmet s kojim je [šesti aplikant] upoznat i s kojim se mora suočiti. U ocjeni njegove izjave i drugih dokaza i argumenata koji su u njegovo ime podneseni, podsjećamo se uvijek da on ne zna za tajne materijale Državnog sekretara, ali da ipak nije u potpunom vakumu zbog svih javnih tvrdnji; predmet možemo ispitati kroz način na koji se apelant bavi tim tvrdnjama.

Predmet Državnog sekretara protiv [šestog aplikanta] se može sumirati kako slijedi:

(1) on pripada i/ili je član GSPC-a, a ranije je bio uključen u GIA-u;

(2) podržavao je i pomagao GSPC (a ranije GIA-u) kroz svoju upletenost u prevaru kreditnim karticama, što je glavni izvor prihoda u Ujedinjenom Kraljevstvu za GSPC;

(3) otprilike od augusta 2000. godine [šesti aplikant] je preuzeo važnu ulogu u pribavljanju telekomunikacijske opreme za GSPC i pružanje logističke podrške za satelitske telefone putem kupovine ili dodjele vremena za komunikaciju putem ovih telefona;

(4) on je također igrao važnu ulogu u nabavci telekomunikacijske i druge opreme za mudžahedine koji se bore u Čečeniji – tj. za frakciju koja je do 2002. godine bila pod komandom Ibn Khattaba.”

SIAC je zatim razmotrio javne dokaze koji su mu dostavljeni o tome da je Abu Doha, uz pomoć šestog i sedmog aplikanta, kupio brojne satelitske telefone i drugu telekomunikacijsku opremu u vrijednosti od 229.265 GBP i o prirodi i opsegu veza između šestog i sedmog aplikanta. Zaključeno je:

“U okolnostima koje smo naveli, proizlazi da Državni sekretar ima dovoljno osnova za sumnju da su aktivnosti [šestog aplikanta] oko pribavljanja [opreme, prim. prev.] imale za cilj podršku ekstremistima Arapske islamske frakcije koja se bori u Čečeniji. Ova podrška proizlazi iz veza [šestog aplikanta] sa GSPC-om i njegove podrške [toj organizaciji, prim. prev.]. Naglašavamo, što je slučaj i sa drugim apelantima, da akumulacija faktora koji se međusobno podupiru a ne podrivaju, daje boju i kontekst aktivnostima u cjelini i to na ubjedljiv način. Pogrešno bi bilo uzeti u obzir samo jedan dio i tako umanjiti značaj i izgubiti iz vida širu sliku. Generička presuda podržava ovakav zaključak. Ove aktivnosti potpadaju direktno pod derogaciju. [Šesti aplikant] je dao samo neuvjerljiva poricanja i nije uspio dati uvjerljivo alternativno objašnjenje. To je dovoljno da se odluči o njegovoj žalbi bez daljnjeg pozivanja na druge tvrdnje Državnog sekretara koje, kao što se priznaje u javnim izjavama i dokazima koji su izneseni pred [SIAC-om], mogu pravilno biti prihvaćene samo nakon ispitivanja tajnog materijala.”

49. SIAC je preispitao predmet 2. jula 2004. i 28. februara 2005. godine i oba puta je odlučio da još postoje uslovi da se certifikacija održi na snazi.

7. Sedmi aplikant

50. Sedmi aplikant je rođen u Alžiru 1971. godine i očigledno je ušao u Ujedinjeno Kraljevstvo koristeći lažne francuske identifikacione dokumente

tokom ili prije 1994. godine. On je 7. decembra 2001. godine okrivljen za brojne saobraćanje prekršaje i osuđen na četiri mjeseca zatvora. Državni sekretar ga je certificirao odmah nakon što mu je okončana zatvorska kazna, 9. februara 2002. godine.

51. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio da su se tvrdnje protiv sedmog aplikanta odnosile na to da je on član GSPC-a od 1997. ili 1998. godine, a prije toga član GIA-e; da njegovi kontakti sa vodećim članovima GSPC-a pokazuju da je on bio član organizacije od povjerenja i da je bio upleten sa Abu Dohom i šestim aplikantom u kupovinu telekomunikacijske opreme za ekstremiste u Čečeniji i Alžiru. Dalje je zapaženo:

“[Sedmi aplikant] nije svjedočio pred [SIAC-om], a odlučio je da ne prisustvuje ni saslušanju po žalbi. Njegova izjava, koju smo naravno pročitali, veoma je općenita, a slični su i pismeni i usmeni navodi njegovog advokata, što možda nije iznenađujuće. Pristup [sedmog aplikanta] ovom predmetu i činjenica da nije svjedočio ili podnio neku detaljniju pismenu izjavu ne trebaju mu se staviti na teret. Mi dobro razumijemo teškoće koje apelant ima u okolnostima kada su tvrdnje protiv njega samo sažete i kada mnogi dokazi na kojima su te tvrdnje zasnovane ne mogu, iz razloga nacionalne sigurnosti, biti dostavljeni apelantu. Međutim, [sedmi aplikant] je u najboljoj poziciji da zna koje su bile njegove aktivnosti i motivi u relevantnom periodu. Ništa ga nije sprječavalo da pruži puni opis i prikaz tih aktivnosti ako je to želio učiniti. Činjenica da nije htio dati detaljni prikaz aktivnosti znači da nije pružio materijal suprotan dokazima i argumentima drugih.”

SIAC je zaključio da i javni i tajni materijali podržavaju optužbe protiv sedmog aplikanta i odbio je žalbu.

52. U presudama od 2. jula i 15. decembra 2004. godine povodom preispitivanja, SIAC je zaključio da se certifikacija treba održati na snazi.

8. Osmi aplikant

53. Osmi aplikant je jordanski državljanin, rođen u Bethlehemu 1960. godine. On je doputovao u Ujedinjeno Kraljevstvo 16. septembra 1993. godine i tražio je azil. Priznat mu je izbjeglički status i dopušteno mu je da ostane do 30. juna 1998. godine. On se 8. maja 1998. godine prijavio za dozvolu da ostane na neodređeno vrijeme, ali o njegovom zahtjevu nije bilo odlučeno u vrijeme kada je na snagu stupio Zakon iz 2001. godine.

54. Osmi aplikant je okrivljen u Jordanu *in absentia* za upletenost u terorističke napade tamo i u vezi sa zavjerom za postavljanje bombe koja je trebala koincidirati sa proslavom novog milenija. Njega su u februaru 2001. godine ispitali policajci anti-terorističkog tima u vezi sa zavjerom da se postave bombe na Božićni bazar u Strasbourgu u decembru 2000. godine, ali protiv njega nije podignuta optužnica. Kada je donesen Zakon iz 2001., on se sakrio. Uhapšen je 23. oktobra 2002. godine i odmah je certificiran po odjeljku 21 i pritvoren. Istoga dana je protiv njega donesena i naredba o deportaciji.

55. SIAC je u svojoj presudi od 8. marta 2004. godine, odbijajući žalbu osmog aplikanta protiv certifikacije, zapazio sljedeće:

“[Advokat osmog aplikanta] nas je, na osnovu apelantovih uputa, obavijestio da je njegov klijent odlučio da neće prisustvovati saslušanju ili učestvovati na bilo koji način. On je pročitao odluke koje se odnose na apelante koji su certificirani nakon što je Zakon iz 2001. stupio na snagu i generičku presudu, te je bi uvjeren da je o njegovoj žalbi već unaprijed donesena odluka. U drugim žalbama je bilo mnogo referenci o njegovoj ulozi, a neki su certificirani i pritvoreni, bar djelimično na osnovu njihove saradnje s njim. Budući da je druženje smatrano dovoljnim da se opravda kontinuirani pritvor, smatrao je da je odluka o njegovoj žalbi, praktično, već donesena. Odlučio je da u postupku ne igra bilo kakvu ulogu zato što ne vjeruje u sposobnost sistema da dođe do istine. Smatrao je da je postupak pred SIAC-om namjerno uspostavljen da bi se izbjegao otvoreni i javni nadzor nad apelantovim predmetom, što je oduzimalo pojedincima pravičnu mogućnost da se suprotstave predmetu koji se protiv njih vodi.

Nakon toga, [advokat osmog aplikanta] je pojasnio da žalba nije povučena. Zbog toga smo je morali razmotriti uzevši u obzir izjavu koju je apelant dao. [Njegov advokat] je istakao nekoliko stvari koje bi se trebale, kako je rekao, smatrati povoljnim za njegovu tvrdnju da nije i da nikad nije bio upleten u terorizam u smislu Zakona iz 2001. Dalje, optužbe su pokazale da su sigurnosne službe na iskrivljen i pojednostavljen način ocijenile apelantove aktivnosti i njegovu ulogu kao uglednog učitelja i nekoga ko vjeruje u ispravnost islamske poruke širom svijeta.

Želimo pojasniti da smo predmet protiv apelanta razmotrili u meritumu. Bez utjecaja su bili zaključci koji su doneseni povodom drugih žalbi ili u generičkoj presudi. Jedan od razloga zbog kojih je trebalo dugo vremena da se ova presuda pripremi bila je potreba da pročitamo i razmotrimo javne i tajne dokaze koji su nam predloženi. Njih je bilo puno više nego u većini drugih žalbi. To je odraz činjenice da je apelant bio povezan i da je poslovao sa mnogim drugima koji su bili certificirani, te sa pojedincima i grupama koje su povezane sa Al'Kaidom. Ne vidimo razloga da odstupimo od mišljenja izraženog u generičkoj presudi o značaju različitih pojedinaca i grupa na koje se u njoj poziva. Ali, to ne znači da smo automatski prihvatili ta mišljenja. Obratili smo pažnju na činjenicu da vijeće koje je donijelo generičku presudu nije bilo u istom sastavu kako ovo vijeće i da je utjecaj koji je imao predsjednik vijeća u generičkoj presudi bio ograničen na pitanje primjene zakona. Mi smo predmet protiv apelanta razmotrili na osnovu materijala koji su nam predloženi u ovoj žalbi. ...

Što se tiče zatvorene sjednice, specijalni advokati su nas obavijestili da su nakon pažljivog razmatranja odlučili da ne bi bilo u interesu apelanta da na bilo koji način učestvuju u postupku. Ovo nas je veoma zabrinulo, jer smo smatrali da je takva odluka pogrešna. Žalba je i dalje bila u postupku, a apelant nije znao koji su dokazi protiv njega izneseni u tajnom materijalu. Nismo mogli razumjeti kako u takvim okolnostima ne bi bilo u njegovom interesu da specijalni advokati, po vlastitoj ocjeni, izvuku ili identifikuju ono što je povoljno za apelanta i da nam iznesu argumente o tome zašto se na neki dokaz ne bi moglo osloniti ili zašto neki dokaz ne opravdava procjenu kakva je napravljena. Kada smo pitali [jednog od specijalnih advokata koji su zastupali apelanta] da nam kaže zašto je ovako odlučio, rekao nam je da to ne može uraditi jer bi to bilo suprotno interesu apelanta. Odložili smo raspravljanje kako bismo omogućili specijalnim advokatima da pokušaju saznati od apelanta, putem njegovih zastupnika, da li je želio da specijalni advokati urade ono što mogu u njegovo ime, a

kontaktirali smo i zamjenicu državnog pravobranioca koji je postavio specijalne advokate kako bismo dobili njenu pomoć u pokušaju da ih ubijedimo da nam pomognu. Apelantovi zastupnici su naveli da o ovom pitanju nemaju ništa reći, a zamjenica državnog pravobranioca je zauzela stav da bi bilo pogrešno da ona na bilo koji način interveniše. Naši daljnji pokušaji da ubijedimo specijalne advokate da promijene mišljenje bili su neuspješni i, pošto ih nismo ni na koji način mogli prisiliti da se uključe, morali smo nastaviti bez njih. [Zastupnik Državnog sekretara] je, na naš zahtjev, identifikovao različite stvari koje bi se mogle smatrati ekskulpirajućim, a i mi smo sami pronašli neke tokom zatvorene sjednice.

Svjesni smo da odsustvo specijalnih advokata čini naš zadatak još težim nego obično i da je potencijalna nepravdičnost prema apelantu vidljivija. Ne sumnjamo da su specijalni advokati vjerovali da imaju dobre razloge da zauzmu ovakav stav i jednako smo sigurni da su dugo razmišljali o tome da li čine pravu stvar. Ali, mi smo obavezni vrlo jasno kazati da su pogriješili i da nije bilo razloga da ne nastave učestvovati u žalbenom postupku. ... Dogodilo se da su dokazi protiv apelanta u ovom predmetu tako jaki da nas niti jedan specijalni advokat, kolikogod briljantan bio, ne bi uspio ubijediti da ne postoji osnovana sumnja i da certifikacija nije opravdana. Stoga, odsustvo specijalnih advokata nije bilo na štetu apelanta. ...”

56. SIAC je zatim kratko izložio javni predmet protiv apelanta, prema kojem se apelant udružio sa i djelovao kao spiritualni savjetnik brojnim pojedincima i grupama povezanim sa Al'Kaidom. On je imao ekstremne i fundamentalističke poglede, a postoje i izvještaji da je u svojim govorima u londonskoj džamiji blagoslovio ubistva jevreja i Amerikanaca gdje god se nalazili. SIAC je zaključio:

“Uvjereni smo da su apelantove aktivnosti otišle dalje od pukih davanja savjeta. On je sigurno Kur'anom davao podršku onima koji su željeli promovirati ciljeve Al'Kaide i sudjelovati u bombaškim napadima kao samoubice ili u drugim ubilačkim aktivnostima. Postoji dovoljno dokaza da je imao veze sa podsticanjem na djela međunarodnog terorizma. Duhovni savjeti koje je dao, znajući za svrhu i aktivnosti za koje će biti korišteni, predstavljaju udruživanje u smislu odjeljka 21(4) Zakona iz 2001.

...

Iznesen je veliki broj optužbi. Ne vidimo svrhu u tome da se njima pojedinačno bavimo. Ukazali smo na to zašto smo formirali mišljenje da je slučaj protiv apelanta utvrđen. Zaista, da je standard i viši od osnovne sumnje, ne bismo uopće sumnjali u to da je slučaj utvrđen. Apelant je bio duboko upleten i zaista je u Ujedinjenom Kraljevstvu bio u centru terorističkih aktivnosti povezanih sa Al'Kaidom. On je ozbiljno opasna osoba i njegova se žalba odbija.”

9. Deveti aplikant

57. Deveti aplikant je Alžirac, rođen 1972. godine. Iz Alžira je 1991. godine otišao u Afganistan, gdje je podučavao arapski jezik u izbjegličkom kampu. Tražio je azil u Ujedinjenom Kraljevstvu 1993. godine. Dozvola da ostane četiri godine mu je data 1994. godine, a 2000. godine mu je dozvoljen boravak na neodređeno vrijeme zato što je imao status izbjeglice.

U četiri navrata, posljednji put u maju 1998. godine, aplikant je uhapšen i pušten bez optužbe. Prva tri hapšenja su se odnosila na prevaru sa kreditnim karticama. Hapšenje u maju 1998. godine je bilo u vezi sa navodnim terorističkim aktivnostima, a aplikantu je policija nakon toga platila kompenzaciju zbog pogrešnog hapšenja.

58. Državni sekretar je certificirao devetog aplikanta 22. aprila 2002. godine kada je donesena i odluka o deportaciji. Pritvoren je istog dana. Prema dokazima dobijenim od svjedoka koji je svjedočio za Državnog sekretara, on nije certificiran sa ostalim aplikantima u decembru 2001. godine jer je jedan od njegovih dosjea zagubljen.

59. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio da su se tvrdnje protiv devetog aplikanta odnosile na to da je on aktivno podržavao GSPC, te da je prevarama prikupio značajne količine novca za tu organizaciju. Postojali su dokazi da su carinski službenici prije ovoga zatekli aplikanta u pokušaju da trajektom uđe u Ujedinjeno Kraljevstvo noseći velike sume gotovine, kao i da je imao bliske veze sa ostalima koji su osuđivani za prevaru putem kreditnih kartica. SIAC je smatrao da upletenost u prevaru ne predstavlja upletenost u terorizam. Međutim, zapazio je da je aplikant bio u kampu u Dorsetu u društvu sa petim aplikantom i brojnim drugima koji su osumnjičeni da podržavaju GSPC, a pronađen je i telefonski račun u njegovoj kući u vrijeme hapšenja na ime Yarkas, koji je uhapšen u Španiji u novembru 2001. godine zbog navodnih veza sa Al'Kaidom. Aplikant je neubjedljivo svjedočio, a nije dao ni vjerodostojno objašnjenje za ovo što je naprijed navedeno. Tajni dokazi su podržali tvrdnje Državnog sekretara i SIAC je stoga odbio aplikantovu žalbu protiv certifikacije.

60. U presudama od 2. jula 2004. i 15. decembra 2004. godine povodom preispitivanja, SIAC je zaključio da je pravilno održati certifikaciju na snazi.

10. Deseti aplikant

61. Deseti aplikant je alžirski državljanin. Nakon eksplozije bombe u Alžiru, amputirana mu je lijeva šaka do zgloba, a desna ruka ispod lakta. U Ujedinjeno Kraljevstvo je oputovao 1999. godine preko Abu Dhabija i Afganistana i zatražio je azil. Zahtjev mu je odbijen 27. februara 2001. godine. Nakon što je uhapšen 15. februara 2001. godine, bio je u pritvoru i optužen za posjedovanje članaka za koje se sumnjalo da imaju terorističke ciljeve, zavjeru za iznudu i zavjeru za pravljenje lažnih dokumenata. U vrijeme njegovog hapšenja kod njega je pronađeno oko 40 bjanko francuskih vozačkih dozvola, ličnih karti i pasoša, čitač kreditnih karica, laminatora i mašina za pravljenje dokumenata. Međutim, odustalo se od optužbi i on je pušten 17. maja 2001. godine.

62. Državni sekretar je 14. januara 2003. godine izdao certifikat protiv njega po odjeljku 21 Zakona iz 2001., pa je pritvoren. Istog dana, protiv njega je donesena naredba o deportaciji.

63. SIAC je u svojoj presudi od 27. januara 2004. godine zapazio da je suština predmeta protiv desetog aplikanta bila u tome da je od svog dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo bio blisko povezan sa mrežom ekstremista koje je prije predvodio Abu Doha (vidi stav 26 gore). Naročito, tvrdilo se da je pružao logističku podršku putem lažnih dokumenata i prikupljanja novca kroz prevare kreditnim karticama. On je provodio mnogo vremena u džamiji u Finsbury parku, poznatom centru islamističkog ekstremizma, a na teret mu je stavljeno i da je prisustvovao sastanku u junu 2001. godine na kojem su iznesene prijetnje protiv samita G8 u Genovi.

Aplikant je podnio pismenu izjavu 28. juna 2003. godine u kojoj je porekao ove navode. Međutim, nije učestvovao u saslušanju povodom njegove žalbe, što je SIAC objasnio u svojoj presudi:

“On je bio, rekao je [njegov zastupnik], istinski izbjeglica i nije bio član bilo koje organizacije ili grupe niti upleten u terorizam ili zagovaranje terorizma. Nije znao ništa o bilo kakvim planiranim terorističkim napadima i nije moga razumjeti zašto su protiv njega iznesena optužbe. On nije vidio bilo kakav materijal na kome je to zasnovano i nije imao načina da ga ospori. Ustvari, on nije mogao učiniti ništa više nego tvrditi da taj materijal ne može opravdati zaključak da je on međunarodni terorista u smislu Zakona, jer nije. Pročitane su mu odluke [SIAC-a] u vezi sa ranijim žalbama. Imajući u vidu značaj koji je dat tajnom materijalu i zakon koji se primjenjuje, on smatra da će postupak rezultirati unaprijed donesenim zaključkom. Ne želi sudjelovati u žalbenom postupku kako ne bi ostavio lažni utisak da je imao mogućnost da se suprotstavi onome na čemu se zasnivaju optužbe protiv njega. Nije imao povjerenja u postupak. Stoga, on neće aktivno učestvovati u tom postupku osim izjave koju je u njegovo ime dao [njegov zastupnik].

On nije povukao žalbu. Dok razumijemo hendikep pod kojim on i ostali aplikanti rade [na predmetu, prim.prev.], želimo jasno istaći da niti jedna žalba nema unaprijed donesen zaključak. Mi moramo, i to radimo, pažljivo zamotriti predočene dokaze bez obzira da li su javni ili tajni, jer razumijemo da je rezultat pritvor za nedefinisani period vremena bez suđenja. Dok razumijemo da specijalni advokat ima težak zadatak kada nema i ne može dobiti bilo kakve upute u vezi sa tajnim materijalom, on može ispitati dokaze Državnog sekretara i skrenuti našu pažnju na materijal koji ide u apelantovu korist.”

SIAC je utvrdio da postoje brojni dokazi koji podržavaju stanovište da je aplikant bio uključen u prevare. Dokazi koji su predočeni, najveći dio kojih je tajan, bili su dovoljni da se utvrdi da se time bavio da bi prikupio novac za terorističke ciljeve i da bi podržao one koji su upleteni u terorizam. Stoga je odbio njegovu žalbu protiv certifikacije.

64. Do sličnog zaključka SIAC je došao i u presudama povodom preispitivanja od 14. augusta 2004. i 16. februara 2005. godine. U posljednjoj presudi, SIAC je zapazio da to što je aplikant prebačen u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor zbog psihičkih problema ne

vodi drugačijoj ocjeni rizika za nacionalnu sigurnost koji bi on predstavljao kad bi bio pušten.

11. Jedanaesti aplikant

65. Jedanaesti aplikant je alžirski državljanin. U Ujedinjeno Kraljevstvo je došao u februaru 1998. godine koristeći lažnu talijansku ličnu kartu, a sljedeće sedmice je zatražio azil. Dok se o njegovom zahtjevu odlučivalo, u julu 2001. godine otputovao je u Gruziju koristeći lažni francuki pasoš, pa je deportovan nazad u Ujedinjeno Kraljevstvo, gdje je obaviješten da je njegov put van Ujedinjenog Kraljevstva bio razlog zbog kojeg je obustavljen njegov zahtjev za azil. On je ponovo podnio zahtjev za azil koji je odbijen 21. augusta 2001. godine. Apelant se sakrio. Uhapšen je 10. oktobra 2001. godine i zadržan je u Imigracionom pritvorskom centru iz kojeg je pobjegao u februaru 2002. godine i sakrio se. Ponovo je uhapšen 19. septembra 2002. godine i pritvoren u zatvor u Belmarshu na osnovu odredaba imigracionog zakona.

66. Državni sekretar ga je certificirao 2. oktobra 2003. godine kao osumnjičenog za međunarodni terorizam po odjeljku 21 Zakona iz 2001., a naredba za njegovu deportaciju je donesena iz razloga nacionalne sigurnosti.

67. SIAC je u svojoj presudi od 12. jula 2004. godine, odbijajući aplikantovu žalbu protiv certifikacije, izložio javni predmet protiv njega. Optužbe su se odnosile na to da je on priznati viši član Abu Dohine grupe (vidi stav 26. gore). U julu 2001. godine, pokušao je otputovati u Čečeniju, a kada ga je uhapsila gruzijska policija kod njega su pronađeni telefonski brojevi višeg pripadnika Abu Dohine grupe i ime pripadnika koji je poznat po upletenosti u prikupljanje novca za čečenske mudžahedine. Navedeno je da je on pružao novčanu i logističku podršku islamističkoj mreži sjevernoafričkih ekstremista koja se nalazi u Pakistanu i Afganistanu i koja je povezana sa Al'Kaidom, te da je pomagao članovima Abu Dohine grupe prilikom putovanja u Afganistan, Pakistan i Čečeniju. On je preko godinu dana, 1992./2000. godine, živio u džamiji u Finsbury parku. Bio je svjestan sigurnosnih rizika, pa je tokom putovanja u St. Albans u septembru 2001. godine preduzeo mjere da izbjegne praćenje. Kada je u septembru 2002. godine uhapšen, kod njega je pronađen lažni belgijski pasoš na kojem je bila slika višeg pripadnika Abu Dohine grupe. Za njega se tvrdi da je bio duboko upleten u snabdijevanje lažnim dokumentima i prevare sa čekovima i kreditnim karticama.

68. Aplikant je podnio pismenu izjavu u kojoj je porekao da je međunarodni terorist. Priznao je da je putovao u Afganistan 1999. godine i da je pokušao otići u Čečeniju 2001. godine, ali je tvrdio da njegov interes za ove zemlje nije bio ništa veći nego kod velikog broja predanih muslimana. Odbio je da učestvuje na salsušanju o njegovoj žalbi ili da ga predstavlja advokat, iz protesta prema fundamentalnoj nepravičnosti postupka. U odnosu na ovaj stav aplikanta, specijalni advokati su odlučili da

je u aplikantovom interesu da se oni uzdrže od davanja bilo kakvih izjava u njegovo ime ili postavljanja pitanja svjedocima na zatvorenoj sjednici.

69. Odbijajući aplikantovu žalbu, SIAC je zaključio sljedeće:

“Priznajemo teškoće s kojima se suočava svaki apelant koji vidi samo javni materijal i možemo razumjeti percepciju [jedanaestog aplikanta] da je postupak nepravičan. Međutim, svaki pojedini slučaj će zavisiti od činjenica u tom predmetu i bilo bi pogrešno stvarati utisak, kako to pokušava [njegov zastupnik], da je naročito ovaj apelant stavljen u položaj u kojem mu je onemogućeno, zbog vođenja postupka po Zakonu, da pripremi djelotvornu odbranu kao odgovor na predmet koji se protiv njega vodi.

Sumirali smo informacije koje su bile dostupne [jedanaestom aplikantu] u raznim fazama postupka ... i [njegov] odgovor na ove informacije koji je dao u njegovoj pismenoj izjavi. Dok se neke procjene u javnom materijalu mogu slobodno opisati kao općeniti navodi koji nisu potkrijepljeni bilo kakvim materijalnim dokazima i u odnosu na koje [jedanaesti aplikant] ne bi bio u stanju dati išta više od isto tako općenitog poricanja, jasno je da je u odnosu na ostale procjene dobio mnogo detaljnije informacije: imena, datume, mjesta i dokumentaciju.

[Jedanaesti aplikant] je u najboljoj poziciji da položi račun o tome gdje je bio i šta je radio od kad je prvi put zatražio azil 1998. godine. Njegova pismena izjava je značajna ne zbog toga šta se u njoj kaže, već zbog onoga šta se u njoj ne kaže. Npr.: posjeta St. Albansu i fotografije, u vezi s čim [jedanaesti aplikant] kaže da su određene optužbe tužene strane 'potpuno pogrešne' ... [Jedanaesti aplikant] nije porekao da je išao u St. Albans. On zna ko ga je pratio na tom putu i zašto su tamo išli. On nije objasnio zašto su tamo išli, niti je identifikovao svoje saputnike, uprkos tome što su mu date slike koje su napravljene tokom akcije praćenja. ...”

SIAC je nastavio zapažanjem nedosljednosti u aplikantovim različitim tumačenjima njegovih putovanja u Afganistan, Gruziju i Dubai i njegovog propusta da se pozabavi optužbama Državnog sekretara o tome da je saradivao sa različitim pripadnicima Abu Dohine grupe, koji su poimenično navedeni. SIAC je nastavio:

“Dešavanja na koje se pozivamo .... nisu iscrpna lista, već samo najočigledniji primjeri načina na koji se u pismenoj izjavi [jedanaestog aplikanta] propušta baviti javnim predmetom protiv njega. Zbog nezadovoljavajuće izjave, mi smatramo da nismo u mogućnosti dati značajnu težinu općenitom poricanju koje je u njoj sadržano ... Ovim pitanjem smo se nešto detaljnije bavili zato što je to korisna ilustracija mjere u kojoj je [jedanaesti aplikant] mogao odgovoriti na navode koji su protiv njega izneseni, da je tako bio odlučio. Dok iz [njegovog] propusta da pruži dokaze ili na drugi način učestvuje u saslušanju povodom žalbe ne izvlačimo zaključke koji bi za njega bili štetni, suočeni smo sa situacijom u kojoj nije bilo djelotvornih kontraargumenta ili dokaza putem unakrsnog ispitivanja ili izjava u vezi sa javnim materijalom koji je predočio tuženi.

...

Standard dokaza koji je propisan odjeljkom 25(2) Zakona iz 2001. godine je relativno nizak: postoji li opravdan osnov za vjerovanje ili sumnju. Kao što je gore

objašnjeno, mi smo uvjereni da se ovaj niski prag lako može preći samo na osnovu javnog materijala. Ako se posmatra materijal u cijelosti, javni i tajni, nemamo sumnje da je [jedanaesti aplikant] bio viši i aktivni pripadnik Abu Dohine grupe kako je navedeno u dokazima tuženog.”

E. Uslovi pritvora i utjecaj pritvora na zdravlje aplikanata

70. Pritvoreni aplikanti su prvo bili smješteni u zatvoru Belmarsh u Londonu. Šesti aplikant je bio prebačen u zatvor Woodhill, a prvi, sedmi i deseti u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor.

71. Držani su u pritvoru po istom režimu kao i drugi standardni zatvornici rizika kategorije A, koji je smatran odgovarajućim za sigurnosnu klasifikaciju na osnovu rizika koji su predstavljali. Bile su im dozvoljene posjete nakon što bi posjetilac prošao sigurnosne provjere i mogli su se družiti sa ostalim zatvorenima, telefonirati, te pisati i primati pisma. Mogli su se vidati sa imamom i svojim pravnim zastupnicima. Imali su isti nivo pristupa zdravstvenoj zaštiti, tjelovježbi, obrazovanju i radu kao i drugi zatvorenici istog sigurnosnog ranga.

Nakon preporuke inspektora koji je po Zakonu iz 2001. postavljen da pregleda pritvorski režim, vlada je formirala specijalnu jedinicu u zatvoru Woodhill za prijem pritvorenika po Zakonu iz 2001.. Ova pritvorska jedinica, koja je preuređena u konsultaciji sa pritvorenim aplikantima i njihovim zastupnicima imala je posebno odabrano i obučeno osoblje, mogla je dozvoliti opušteniji režim uključujući i vrijeme provedeno van ćelija. Aplikanti su, međutim, odlučili da ne žele preći u tu pritvorsku jedinicu, što je inspektor smatrao vrijednim žaljenja.

72. Prvi aplikant, koji se žalio na zlostavljanje u izraelskom zatvoru i koji je prvi dobio pomoć zbog depresije u maju 1999. godine, patio je od ozbiljnog pogoršanja psihičkog zdravlja dok je bio pritvoren u zatvoru Belmarsh. On je prabačen u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor u julu 2002. godine.

73. Sedmi aplikant je prijavio porodičnu istoriju psihijatrijskih poremećaja, a kao adolescent patio je od depresije. Tvrdio je da je tokom pritvora pojačano patio od depresije, paranoje i slušnih halucinacija. Pokušao je samoubistvo u maju 2004. godine, a prebačen je u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor 17. novembra 2004. godine.

74. Deseti aplikant, dvostruki amputirac, tvrdio je da je bio pritvoren i zlostavljan u Alžiru. Patio je od pogoršanja fizičkog i psihičkog zdravlja u zatvoru Belmarsh. U maju/junu 2003. godine otpočeo je štrajk glađu i odbio je koristiti proteze koje su mu date kao i saradnju sa medicinskim sestrama. Početkom novembra 2003. godine, zatvorske vlasti su povukle medicinsku njegu. Njegovi pravni zastupnici su zatražili sudsko preispitivanje ove odluke, pa mu je u decembru 2003. godine vraćena medicinska njega nakon

naredbe Upravnog suda. Deseti aplikant je 1. novembra 2004. godine prebačen u Zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor.

75. Evropska komisija za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja („CPT“) posjetila je aplikante u februaru 2002. i ponovo u martu 2004. godine i uputila je brojne kritike u vezi sa uslovima u kojima su pritvoreni aplikanti držani. Vlada je odbacila ove kritike (vidi stavove 101-102 dole).

76. U oktobru 2004. godine, na zahtjev pravnih zastupnika aplikanata, grupa od osam konsultanata psihijataru pripremila je Zajednički psihijatrijski izvještaj o pritvorenim aplikantima u kojem je zaključeno:

“Pritvorenici potječu iz zemalja u kojima su psihička oboljenja veoma stigmatizirana. Osim toga, za predane muslimane postoji direktna zabrana samoubistva. Ovo je naročito važno s obzirom na broj onih koji su pokušali samoubistvo ili o tome razmišljaju. Svi pritvorenici imaju ozbiljne psihičke probleme koji su direktan rezultat ili su značajno pojačani neograničenom prirodom pritvora. Problemi sa psihičkim zdravljem se uglavnom pokazuju u formi teškog depresivnog poremećaja i anksioznosti. Kako su se ti simptomi pogoršavali, brojni pritvorenici su dobili psihotične simptome. Neki zatvorenici su dobili i PTSP (post-traumatski stresni poremećaj) ili kao rezultat njihove pred-migracione traume ili zbog okolnosti oko njihovog hapšenja i pritvaranja ili zbog interakcije ovoga dvoga.

Kontinuirano pogoršanje njihovog psihičkog zdravlja je uslovljeno i prirodom pritvorskog režima i njihovim nepovjerenjem u taj režim i žalbeni postupak kao i centralnim faktorom koji je u pozadini, a to je neograničena priroda pritvora. Zatvorski zdravstveni sistem nije u mogućnosti odgovarajuće odgovoriti na njihove zdravstvene potrebe. Teško je prepoznati samoštetno i pogibeljno ponašanje kao dio kliničke slike, a ne samo kao manipulaciju. Zaštita za kompleksne fizičke zdravstvene probleme nije odgovarajuća.

Njihovi psihički zdravstveni problemi se vjerovatno neće riješiti dok budu u sadašnjoj situaciji, a s obzirom na dokaze o ponovljenim saslušanjima vrlo je vjerovatno da će se nastaviti pogoršavati dok su u pritvoru.

Problemi koje su opisali pritvorenici su izuzetno slični problemima identifikovanim u literaturi u kojoj se ispituje utjecaj imigracionog pritvora. Ova literatura opisuje veoma visok stepen depresije i anksioznosti i elokventno ukazuje da dužina vremena provedenog u pritvoru direktno utječe na ozbiljnost simptoma i da je pritvor *per se* uzrok pogoršanja tih problema.”

77. U svrhu ovih postupaka, Vlada je zahtijevala da konsultant psihijatar, dr. J., komentariše navedni Zajednički psihijatrijski izvještaj. Dr. J. je kritikovao metodologiju i zaključke autora zajedničkog izvještaja. Naročito je napisao (izostavljene reference na druge izvještaje):

“Želio bih reći da smatram da mnoge od ovih tvrdnji koje su date ne mogu podnijeti detaljniju analizu. Npr., u slučaju [prvog aplikanta] nakon pažljive i detaljne procjene, zaključio sam da njegovo psihičko stanje nakon pritvaranja u zatvoru, a zatim u bolnici Broadmoor nije, sveukupno, bilo gore ali ni bolje nego što je bilo prije hapšenja. Također, ni njegovi nalazi ne pokazuju početno poboljšanje kojem je slijedilo pogoršanje u bolnici Broadmoor. Smatram da je do pogoršanja u [zatvoru,

prim.prev.] Belmarsh došlo zbog toga što se odlučio na štrajk glađu i što je imao promjenljivu volju za hranom u bolnici Broadmor uprkos tome što je prihvatio da jede, a njegovo histrionsko ponašanje je na oba mjest suštinski bilo isto. U ovom slučaju smatram da je dijagnoza o poremećaju ličnosti, velikom depresivnom poremećaju, psihozi i PTPS-u neodrživa. Štaviše, smatram da je njegovo često samopovrjeđivanje zaista manipulativno.

...

Nisam usamljen u mišljenju da su dijagnoze koje navode autori ovog izvještaja pogrešne i skrećem pažnju na moj vlastiti izvještaj o skepticizmu nekih drugih koji su izvještavali o [prvom i sedmom aplikantu]. Dakle, ne radi se o konsenzusu mišljenja navedenih u izvještaju i zapažam da su u oba slučaja koja sam procijenio [prvog i sedmog aplikanta], njihovi takozvani psihotični simptomi koje neki izvještači navode i za koje su rekli da nisu postojali prije pritvaranja, ustvari postojali i prije nego što su uhapšeni.

Ono što me najviše brine tiče se prešutnog prihvatanja informacija koje su oni [aplikanti, prim.prev.] sami dali. Proizlazi da su autori izvještaja prihvatili, npr., da su trojica pritvorenika bili žrtve pritvora i mučenja i da su prije migracije svi smatrali da su ozbiljno ugroženi. Ja nigdje nisam vidio bilo kakav dokaz koji bi podržao ove navode ili bar pokušaj da se ti navodi provjere. Kako imigranti i tražioci azila moraju opravdati svoj pokušaj da uđu u drugu zemlju, nije li moguće, ili čak izvjesno, da neki od njih neće uvijek biti iskreni u onom što navode o svojim prošlim iskustvima ili sadašnjim simptomima? Što se tiče navodnih terorista treba imati na umu da su oni poricali takve tvrdnje [o terorizmu, prim.prev.] uprkos javnim i tajnim dokazima protiv njih, što je razmotreno na najvišem nivou. Ovo bi, svakako, trebalo izazvati sumnju u njihovu iskrenost?"

F. Puštanje petog aplikanta uz jamčevinu

78. SIAC je, 20. januara 2004. godine, odlučio da u principu treba odobriti jamčevinu petom aplikantu. Državni sekretar se pokušao žaliti protiv ove odluke, ali ga je Apelacioni sud u privremenoj odluci od 12. februara 2004. godine obavijestio da nije nadležan za razmatranje žalbe.

79. SIAC je obrazložio svoje razloge za odobravanje jamčevine veoma detaljno u presudi od 22. aprila 2004. godine. Smatrao je da prema Zakonu iz 2001. ima ovlasti da odobri jamčevinu samo u izuzetnim slučajevima, kada je uvjeren da bi se, ako jamčevina ne bi bila odobrena, fizičko ili psihičko stanje pritvorenika pogoršalo u toj mjeri da bi njegov daljnji pritvor bio suprotan članu 3 Konvencije kao nehuman ili članu 8 kao neproporcionalan.

80. SIAC je naveo da od maja 2002. godine među zatvorskim osobljem postoji zabrinutost za psihičko zdravlje petog aplikanta, iako ova zabrinutost nije prenesena njegovim pravnim zastupnicima. On je u decembru 2003. godine pretrpio ozbiljan povratak u tešku depresiju sa psihotičnim simptomima, uključujući i slušne halucinacije i ideje o samoubistvu. Pregledalo ga je nekoliko psihologa i psihijatar na zahtjev njegovih pravnih

zastupnika i na inicijativu Ministarstva unutrašnjih poslova (Home Office) i saglasili su se da je bio ozbiljno bolestan i da će se njegovo psihičko zdravlje vjerovatno popraviti ako mu bude dopušteno da ide kući. SIAC je zaključio:

“Ne mislimo da je prekoračen prag tako da bi postojalo kršenje ljudskih prava [petog aplikanta]. Jurisprudencija [Evropskog suda za ljudska prava] naglašava visok prag koji se mora preći i da će se pritvor rijetko smatrati neproporcionalnim, osim ako graniči sa tretmanom koji predstavlja kršenje člana 3. Ali, mi smo uvjereni da bi, ako on ne bi bio pušten, takvo kršenje postojalo. Dozvoliti da neko dođe u stanje koje zahtijeva tretman u specijalizovanoj bolnici ili kontinuiranu njegu i pažnju da sam sebi ne bi nanio zlo, može kršiti član 8 i, po svoj prilici, član 3 osim ako možda nema moguće alternative pritvoru. Kao što smo rekli, ne trebamo čekati da do takve situacije dođe. Pod uslovom da smo ubijedeni, kao što jesmo, da su uslovi koje određujemo dovoljni da minimiziraju rizik za sigurnost države ako [peti aplikant] bude pušten, odlučili smo ovako.

Moramo naglasiti da je odobravanje jamčevine izuzetno. To smo uradili samo zbog medicinskih dokaza da je pritvor prouzročio psihičku bolest koja će se pogoršati. ...“

81. Peti aplikant je, stoga, pušten uz jamčevinu 22. aprila 2004. godine uz uslove koji su predstavljali kućni pritvor. Nije mu bilo dozvoljeno da napušta kućnu adresu i morao je u svako doba nositi elektronsku oznaku. Nije imao pristupa internetu, a imao je telefonsku liniju samo sa Službom sigurnosti. Morao se telefonom javljati Službi sigurnosti pet puta dnevno i u svako doba dozvoliti njenim agentima pristup u kuću. Nije mu bilo dozvoljeno kontaktirati sa bilo kojom osobom osim suprugom i djecom, pravnim zastupnicima i doktorom kojeg je odobrilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, niti primiti bilo kojeg posjetioca bez prethodne dozvole Ministarstva unutrašnjih poslova.

G. Događaji koji su slijedili presudi Doma Lordova od 16. decembra 2004. godine

82. Deklaracija o nekompatibilnosti koju je donio Dom Lordova 16. decembra 2004. godine, slično kao i sve takve deklaracije, nije bila obavezujuća za strane u postupku (vidi stav 94 dole). Aplikanti su ostali u pritvoru, osim drugog i četvrtog aplikanta koji su izabrali da napuste Ujedinjeno Kraljevstvo i petog aplikanta koji je bio pušten uz jamčevinu pod uslovima koji su predstavljali kućni pritvor. Štaviše, nijedan od aplikanta nije, prema domaćem zakonu, imao pravo na kompenzaciju u vezi sa pritvorom. Stoga su aplikanti podnijeli aplikacije Sudu 21. januara 2005. godine.

83. Krajem januara 2005. godine, Vlada je objavila namjeru da opozove Dio 4 Zakona iz 2001. i zamijeni ga režimom kontrolnih naredbi koji bi

uveo različita ograničenja za pojedince za koje se sumnja da su upleteni u terorizam, bez obzira na njihovo državljanstvo.

84. Aplikanti koji su zadržani u pritvoru pušteni su 10-11. marta 2005. godine i odmah su podvrgnuti kontrolnim naredbama prema Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005. godine, koji je stupio na snagu 11. marta 2005. godine.

85. Vlada je, 16. marta 2005. godine, povukla notifikaciju o derogaciji.

86. Vlada je 11. augusta 2005. godine, nakon pregovora koji su započeli krajem 2003. godine radi traženja garancija od alžirske i jordanske vlade da aplikanti neće biti zlostavljani ako se vrate, uručila petom, šestom, sedmom, osmom, devetom, desetom i jedanaestom aplikantu obavijesti o namjeri deportovanja. Ovi aplikanti su zatim stavljeni u imigracioni pritvor do udaljavanja u Alžir (peti, šesti, sedmi, osmi, deveti deseti i jedanaesti aplikant) i Jordan (osmi aplikant). Apelacioni sud je 9. aprila 2008. godine odlučio da osmi aplikant ne može biti zakonito ekstradiran Jordanu, zato što postoji mogućnost da dokazi koji su dobijeni torturom budu protiv njega korišteni na suđenju, što bi bilo flagrantno kršenje njegovog prava na pravično suđenje. Na dan donošenja ove presude, Dom Lordova još nije odlučio o predmetu.

B. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Pritvor do deportacije prije donošenja Zakona iz 2001. godine

87. Prema odjeljku 3(5) Zakona o imigraciji iz 1971. godine, Državni sekretar je mogao donijeti naredbu o deportaciji nedržavljanina na osnovu mišljenja da bi ta deportacija vodila javnom dobru, iz razloga nacionalne sigurnosti, *inter alia*. Osoba protiv koje je donesena naredba o deportaciji mogla je, do deportacije, biti pritvorena (Zakon iz 2001., prilog 3 stav 2). Međutim, zaključeno je u *R. protiv Guvernera zatvora u Durhamu ex parte Hardial Singh* [1984] 1 WLR 704 da su pritvorske ovlasti po navedenoj odredbi ograničene na razumno vrijeme u kojem bi se omogućilo provođenje postupka deportacije. Stoga, po Zakonu iz 1971. godine, pritvor nije bio dozvoljen kada se znalo da je deportacija nemoguća bilo zbog toga što ni jedna zemlja ne želi primiti osobu u pitanju ili zato što je postojao rizik od torture ili drugog ozbiljnog zlostavljanja onoga ko treba biti deportovan u njegovu ili njenu zemlju porijekla.

B. Zakon o terorizmu iz 2000. godine

88. U julu 2000. godine Parlament je donio Zakon o terorizmu iz 2000. Kako je zapazio Lord Bingham u njegovoj presudi o ovom predmetu „ovo je bila supstancijalna mjera, sa 131 odjeljkom i 16 priloga s namjerom da se

dobro istraži, modernizuje i ojača zakon koji se odnosi na rastući problem terorizma“. „Terorizam“ je definisan u odjeljku 1 Zakona kao:

“... vršenje ili prijetnja djelima kada —

(a) djela spadaju u pododjeljak (2),

(b) vršenje ili prijetnja za cilj imaju pritisak na vladu ili zastrašivanje javnosti ili dijela javnosti, i

(c) vršenje ili prijetnja za svrhu imaju promoviranje političkih, vjerskih ili ideoloških ciljeva.

(2) Djela spadaju u ovaj pododjeljak ako ona—

(a) uključuju ozbiljno nasilje protiv osobe,

(b) uključuju ozbiljno oštećenje imovine,

(c) ugrožavaju život nekog lica osim lica koje tu aktivnost vrši,

(d) predstavljaju rizik za zdravlje ili bezbjednost javnosti ili dijela javnosti, ili

(e) su osmišljena tako da ozbiljno ometaju ili ozbiljno narušavaju elektronički sistem.

(3) Vršenje djela ili prijetnja koje potpadaju pod pododjeljak (2) i koje uključuju korištenje vatrenog oružja ili eksploziva su terorizam bez obzira da li su zadovoljeni uslovi iz pododjeljka (1)(b).

(4) U ovom pododjeljku—

(a) 'djela' uključuju i djela izvan Ujedinjenog Kraljevstva,

(b) referenca na osobu ili imovinu je referenca na bilo koju osobu ili imovinu gdje god se nalazili,

(c) referenca na javnost uključuje referencu na javnost i druge zemlje osim Ujedinjenog Kraljevstva, i

(d) 'vlada' znači vladu Ujedinjenog Kraljevstva, dijela Ujedinjenog Kraljevstva ili druge zemlje osim Ujedinjenog Kraljevstva.

(5) U ovom Zakonu pozivanje na djela preduzeta u svrhu terorizma uključuju i pozivanje na djela koja su preduzeta u korist zabranjene organizacije“.

U smislu ovog Zakona organizacija je „zabranjena“ ako:

3. (1) ...

(a) je navedena u Prilogu 2, ili

(b) djeluje pod istim imenom kao organizacija koja je navedena u tom Prilogu.

(2) Pododjeljak (1)(b) neće se primjenjivati na organizacije navedene u Prilogu 2, ako je njihovo unošenje uslovljeno bilješkom u tom Prilogu.

(3) Državni sekretar može naredbom—

- (a) dodati organizaciju u Prilog 2;
- (b) ukloniti organizaciju iz tog Priloga;
- (c) promijeniti Prilog na neki drugi način.

(4) Državni sekretar može vršiti svoje ovlasti iz pododjeljka (3)(a) u odnosu na organizaciju samo kada vjeruje da ona ima veze sa terorizmom.

(5) U smislu pododjeljka (4) organizacija ima veze sa terorizmom ako—

- (a) počini ili učestvuje u djelu terorizma,
- (b) se priprema za terorizam,
- (c) promovira ili ohrabruje terorizam, ili
- (d) je na neki drugi način u vezi sa terorizmom.”

89. Dio II ovog zakona je propisao krivična djela članstva ili podrške zabranjenim organizacijama, krivična djela prikupljanja sredstava, korištenja ili posjedovanja terorističkih sredstava, upletenost u transfer terorističkih sredstava, pranje novca ili propuštanje da se otkrije pretpostavljeno pranje novca. U Dijelu IV su, dalje, bila brojna supstancijalna djela, uključujući djelo obuke korištenja naoružanjem; upravljanje terorističkim aktivnostima; neopravdano posjedovanje predmeta koji su mogli biti od koristi osobama koje vrše ili pripremaju izvršenje terorističkih djela, te neopravdano prikupljanje informacija koje su vjerovatno mogle biti od koristi osobama koje vrše ili pripremaju izvršenje terorističkih djela. Prema odjeljku 62, Zakon je imao ekstrateritorijalni opseg tako što je osoba koja je unutar jurisdikcije Ujedinjenog Kraljevstva mogla biti krivično gonjena za bilo koje od navedenih djela bez obzira gdje su takva djela bila počinjena.

C. Zakon o anti-terorizmu, kriminalu i sigurnosti iz 2001. godine

90. Dio 4. Zakona iz 2001. (vidi stav 12 gore), naslovljen „Imigracija i azil“, propisao je ovlasti koje su omogućavale pritvor nedržavljana koji se sumnjiče za međunarodni terorizam čak i kada njihova deportacija zbog postojećih okolnosti nije moguća. Zakon iz 2001. je, u relevantnom dijelu, propisivao:

“DIO 4

IMIGRACIJA I AZIL

Osumnjičeni za međunarodni terorizam

21. Osumnjičeni za međunarodni terorizam: certifikacija

(1) Državni sekretar može izdati certifikat po ovom odjeljku u vezi sa osobom za koju Državni sekretar opravdano -

(a) vjeruje da je prisustvo te osobe u Ujedinjenom Kraljevstvu rizik za nacionalnu sigurnost, i

(b) sumnja da je ta osoba terorist.

(2) U pododjeljku (1)(b) 'terorist' znači osobu koja-

(a) jeste ili je bila uključena u izvršenje, pripremu ili podsticanje na međunarodni terorizam,

(b) je član ili pripada međunarodnoj terorističkoj grupi, ili

(c) ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom.

(3) Grupa je međunarodna teroristička grupa u smislu pododjeljka (2)(b) i (c) ako—

(a) je podvrgnuta kontroli ili utjecaju osoba izvan Ujedinjenog Kraljevstva, i

(b) Državni sekretar sumnja da je uključena u izvršenje, pripremu ili podsticanje na djela međunarodnog terorizma.

(4) U smislu pododjeljka (2)(c) osoba ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom samo ako je podržava ili joj pomaže.

(5) U ovom Dijelu—

“terorizam” ima značenje iz odjeljka 1 Zakona o terorizmu iz 2000. godine (c.11), a

“osumnjičeni za međunarodni terorizam” znači osobu certificiranu po pododjeljku (1).

(6) Kada Državni sekretar izda certifikat po pododjeljku (1) on će čim je to prije moguće -

(a) učiniti razumne korake da certificiranu osobu o tome obavijesti, i

(b) poslati kopiju certifikata Spcijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji.

(7) Državni sekretar može opozvati certifikat koji je izdao po pododjeljku (1).

(8) Odluka Državnog sekretara u vezi sa certifikacijom po ovom odjeljku može se dovesti u pitanje u postupku samo po odjeljku 25 i 26.

(9) Aktivnosti Državnog sekretara koje su preduzete u cjelosti ili djelimično u vezi sa certifikacijom po ovom odjeljku mogu se dovesti u pitanje samo u u postupku propisanom -

(a) u odjeljku 25 ili 26, ili

(b) odjeljku 2 Zakona o Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji iz 1997. godine (c. 68) (žalba).

22. Deportacija, udaljavanje itd.

(1) Aktivnosti koje su specificirane u pododjeljku (2) mogu se preduzeti u odnosu na osumnjičenog za međunarodni terorizam uprkos činjenici da ne mogu (bilo privremeno ili trajno) rezultirati njegovim udaljavanjem iz Ujedinjenog Kraljevstva zbog -

(a) odredbe zakona koja se u cjelosti ili djelimično oslanja na međunarodni sporazum, ili

(b) praktičnih okolnosti ...

(2) Aktivnosti iz pododjeljka (1) su—

...

(e) donošenje naredbe o deportaciji ...

(3) Aktivnosti koje su specificirane u pododjeljku (2) koje se odnose na osumnjičenog za međunarodni terorizam u vrijeme njegove certifikacije po odjeljku 21 smatraće se ponovo preduzetim (oslanjanjem na pododjeljak (1) gore) odmah nakon certifikacije.

23. Pritvor

(1) Osumnjičeni za međunarodni terorizam može biti pritvoren po odredbama navedenim u pododjeljku (2) uprkos činjenici da je njegovo udaljavanje ili odlazak iz Ujedinjenog Kraljevstva ne može zaista rezultirati (bilo privremeno ili trajno) udaljavanjem zbog-

(a) odredbe zakona koja se u cjelosti ili djelimično oslanja na međunarodni sporazum, ili

(b) praktičnih okolnosti

(2) Odredbe spomenute u pododjeljku (1) su—

(a) stav 16 Priloga 2 Zakona o imigraciji iz 1971. godine (c. 77) (pritvor osoba koje podliježu istrazi ili udaljavanju), i

(b) stav 2 Priloga 3 Zakona (pritvor do deportacije).”

Dio 4 Zakona iz 2001. uključuje i odredbe da će taj zakon ostati na snazi pet godina i da je podložan godišnjoj potvrdi oba doma Parlamenta.

D. Specijalna imigraciona žalbena komisija

91. Specijalna imigraciona žalbena komisija („SIAC“) je uspostavljena kao odgovor na odluku Suda u predmetu *Chahal protiv Ujedinjenog kraljevstva* [GC], presuda od 15. novembra 1996., *Izvještaji o presudama i odlukama* 1996-V). To je tribunal nezavisnih sudija protiv čije odluke je dozvoljena žalba Apelacionom sudu i Domu Lordova u vezi sa primjenom zakona.

Prema odjeljku 25 Zakona iz 2001. godine:

“(1) Osumnjičeni za međunarodni terorizma može izjaviti žalbu Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji protiv certifikacije po odjeljku 21.

(2) [SIAC] mora ukinuti certifikaciju po žalbi ako –

(a) smatra da nema opravdanih razloga za uvjerenje ili sumnju na koju se referira u odjeljku 21(1)(a) ili (b), ili

(b) smatra da certifikat nije trebalo izdati iz nekih drugih razloga.”

SIAC je prvo preispitavanje odluke morao provesti šest mjeseci nakon konačne odluke o žalbi protiv certifikacije da bi se osiguralo da je certifikat još opravdan, a poslije toga u intervalima od tri mjeseca.

Po odjeljku 30 Zakona iz 2001. godine, SIAC-u se također moralo podnijeti bilo kakvo osporavanje zakonitosti derogacije po članu 15 Konvencije.

92. SIAC je imao posebnu proceduru koja je omogućavala da razmotri ne samo materijale koji su bili javno dostupni („javni materijal“) već i materijale koji, iz razloga nacionalne sigurnosti, to nisu bili („tajni materijal“). Ni apelanti ni njihovi pravni zastupnici nisu mogli vidjeti tajni materijal. Shodno tome, Zamjenik državnog pravobranioca je postavio jednog ili više advokata koji su prošli sigurnosne provjere i koji se nazivaju „specijalni advokati“, da zastupaju svakog od apelanata.

93. U žalbama protiv certifikacije pred SIAC-om o kojima se radi u konkretnom slučaju, prvo su uručene javne izjave i dokazi koji se tiču svakog od apelanata, a specijalni advokat je mogao razmotriti materijal sa apellantom i njegovim pravnim zastupnikom i dobiti općenite upute. Zatim bi sudijama i specijalnim advokatima bio dostavljen tajni materijal od kojeg trenutka više nije moglo biti kontakta sa apellantom i/ili njegovim zastupnikom, osim uz dozvolu SIAC-a. Uloga specijalnog advokata tokom zatvorene sjednice je bila da iznese argumente u ime apelanata koji se tiču proceduralnih pitanja, kao što je potreba za daljnjim saznanjima o predmetu,

kao i onih koji se tiču suštine predmeta. SIAC je u odnosu na svaku žalbu protiv certifikacije donio i „javnu“ i „tajnu“ presudu. Specijalni advokat je mogao vidjeti obje, a pritvorenik i njegovi zastupnici su mogli vidjeti samo javnu presudu.

E. Deklaracija o nekompatibilnosti za Zakonom o ljudskim pravima iz 1998.

94. Odjeljak 4 Zakona iz 1998. propisuje da kada sud utvrdi da je primarni zakon suprotan Konvenciji, sud može donijeti deklaraciju o nekompatibilnosti. Takva deklaracija ne utječe na valjanost odredaba u odnosu na koje je donesena i nije obavezujuća za strane u postupku, ali se mogu napraviti posebni aranžmani (odjeljak 10) kako bi se dopunile odredbe i otklonila nesaglasnost (vidi, dalje, *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 13378/05, stavpvo 21-24, i 40-44., ECHR 2008.).

F. Zakon o terorizmu iz 2006.

95. Zakon o terorizmu iz 2006. stupio je na snagu 30. marta 2006. godine, propisujući brojna krivična djela kako bi se proširila krivična odgovornost za pripremanje krivičnih djela terorizma koja su propisana Zakonom o terorizmu iz 2000.. Nova krivična djela su bila: ohrabrivanje, distribucija publikacija, pripremanje i obučavanje. Ova krivična djela su definisana radi intervenisanja u ranoj fazi terorističkih aktivnosti kako bi se spriječilo razvijanje mnogo ozbiljnijih djela. Također, bila su definisana tako da ih je bilo lakše dokazati.

G. Razmatranje korištenja specijalnih advokata po Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005.

96. Dom Lordova je 31. oktobra 2007. godine donio presudu u predmetu Državni sekretar za Ministarstvo unutrašnjih poslova (tuženi) protiv MB (FC) (apelant) [2007.] UKHL 46, koja se ticala osporavanja nederogirajuće kontrolne naredbe koju je donosio Državni sekretar po odjeljcima 2 i 3 (1)(a) Zakona o sprječavanju terorizma iz 2005.. Dom Lordova je odlučio, *inter alia*, o tome jesu li postupci koji su propisani odjeljkom 3 Zakona iz 2005., a koji uključuju zatvorena saslušanja i specijalne advokate, u skladu sa članom 6 Konvencije, s obzirom da su, u slučaju jednog od apelanata, rezultirali predmetom koji je u suštini bio potpuno tajnan, a da u javnom materijalu nije bilo posebnih navoda o aktivnostima povezanim sa terorizmom.

Dom Lordova je jednoglasno odlučio da se u postupcima u pitanju odlučivalo o građanskim pravima i obavezama što je za sobom vuklo zaštitu

iz člana 6. Što se tiče saglasnosti, većina je (baronesa Hale od Richmonda, lord Carswell i lord Brown od Eaton-under-Heywooda) smatrala da iako bi u mnogim slučajevima postupak sa specijalnim advokatima bio dovoljno uravnotežen u slučaju kada Državni sekretar želi uskratiti materijal na koji se želi osloniti da bi se utvrdilo postojanje opravdanih razloga za sumnju da je onaj koji je podvrgnut kontroli bio ili jeste upleten u aktivnosti povezane sa terorizmom, svaki slučaj se mora pojedinačno razmotriti. Baronesa Hale je navela sljedeće:

“65. ... Sve zavisi o prirodi predmeta; koji su koraci bili preduzeti da bi se objasnili detalji optužbi kontrolisanoj osobi tako da bi ona mogla predvidjeti o kojem se dokaznom materijalu radi; koji su koraci preduzeti da bi se sumirao tajni dokazni materijal bez otkrivanja imena, datuma ili mjesta; priroda i sadržaj materijala koji je uskraćen; koliko su specijalni advokati bili u mogućnosti da ospore [dokaze, prim.prev.] u ime kontrolisane osobe, te kakva bi bila razlika da je materijal javan. Svi ovi faktori bi bili relevantni za odluku o tome je li kontrolisana osoba imala 'smislenu mogućnost da ospori činjenični osnov' naredbe.

66. Ne mislim da možemo biti uvjereni da bi Strasbourg smatrao da bi svako saslušanje po kontrolnoj naredbi u kojem se koristi postupak sa specijalnim advokatima, kao što to predviđa Zakon iz 2005. i Dio 76 Pravila o građanskom postupku, bilo dovoljno i saglasno sa članom 6. Međutim, energičnim naporima svih, kolikogod to bilo teško i kolikogod vremena tražilo, obično bi bilo moguće dati kontrolisanoj osobi 'osnovnu mjeru proceduralne pravičnosti'. Svako ko je uključen bi morao uraditi sve što može da bi se 'principi sudske istrage' osigurali u najvećoj mogućoj mjeri. Državni sekretar mora dati što je to moguće cjelovitije objašnjenje o tome zašto smatra da postoji osnov iz odjeljka 2(1). Što je cjelovitije obrazloženje, cjelovitije su i instrukcije koje specijalni advokati mogu dobiti od klijenata prije nego što vide tajni materijal. I sudija i specijalni advokat će morati ispitati zahtjev da tajni materijal ostane tajan, uz veliku pažnju i značajan skepticizam. Postoji obilje dokaza iz drugih izvora o tendenciji da se preuveliča potreba tajnosti u predmetima terorizma: vidi Serrin Turner i Stephen J Schulhofer, Promlem tajnosti u suđenjima za terorizam, 2005., Brennan Centre for Justice na Pravnom fakultetu NYU. I sudija i specijalni advokat će morati strogo ispitati materijal koji ostaje tajan. Svi moraju biti svjesni mogućnosti da materijal možda može biti redigovan ili bitno sažet na način koji bi omogućio specijalnim advokatima da na osnovu njega traže upute od klijenata. Svi moraju biti svjesni mogućnosti da specijalni advokati dobiju dozvolu da postave klijentima pažljivo prilagođena pitanja. Iako to nije izričito predviđeno u CPR r.76.24, specijalni advokati bi trebali moći pozvati svjedoke da ospore tajni materijal. Priroda predmeta može biti takva da klijent ne mora znati sve detalje dokaza da bi ih mogao djelotvorno osporiti.

67. Sudija koji je u najboljoj poziciji da ocijeni da li je u postupku data dovoljna i supstancijalna mjera proceduralne zaštite je, vjerovatno, sudija koji je vodio saslušanje. ...“

Lord Carswell je primijetio:

“Veoma je širok spektar u kojem se Državni sekretar oslanja na tajni materijal. Na jednom kraju mogu biti predmeti u kojima je jedini dokaz koji ide na štetu kontrolisane osobe u tajnom materijalu, a ne može mu se reći koji je to dokaz ili mu se

dati bar njegova srž, a specijalni advokat nije u poziciji da dobije dovoljno uputa na osnovu kojih bi djelotvorno osporio protivničke navode. Na drugom kraju mogu biti predmeti u kojima je dokazni efekt tajnog materijala mali ili jedva da postoji u odnosu na vrlo jak javni materijal, pa nema prepreka da se iznese odbrana. Postoji bezbroj mogućih predmeta između ova dva kraja. Balans između javnog i tajnog materijala i dokazna priroda svakog od njih biće različita od predmeta do predmeta. Specijalni advokat mora moći raspoznati sa dovoljnom jasnoćom kako da se bavi tajnim materijalom bez dobijanja direktnih uputa od kontrolisane osobe. Ovo su pitanja koja mora odvagnuti sudija i procijeniti ih u postupku odlučivanja o tome da li je kontrolisana osoba imala pravično suđenje. Procjena je .... činjenično specifična. Sudija koji je vidio i javni i tajni materijal i koji je koristio doprinos specijalnog advokata u najboljoj je poziciji da napravi takvu procjenu. Smatram, međutim, da postoji prilično težak teret na kontrolisanoj osobi da dokaže da je prekršen član 6, jer se mora dati odgovarajuća težina legitimnosti javnog interesa da se uskrate materijali na valjanim osnovama sigurnosti. Sudovi ne bi trebali suviše spremno zaključiti da nepovoljan položaj kontrolisane osobe zbog uskraćivanja materijala predstavlja kršenje člana 6.“

Lord Brown je smatrao sljedeće:

“Mogu možda postojati slučajevi, iako izuzetno ali ipak vjerovatno, u kojima uprkos najboljim naporima svih zainteresovanih, zbog redigovanja, anonimnosti i sažimanja, jendostavno neće biti moguće dovoljno otkriti predmet Državnog sekretara i omogućiti osumnjičenom da poveća efektivnost osporavanja tog predmeta. Osim ako je u ovakvim predmetima sudija ipak prilično siguran da u svakom slučaju nije moguće uspješno osporiti navode (teško ali, po mom mišljenju, nije i nemoguće doći do ovakvog zaključka), morao bi zaključiti da donošenje ili, zavisno od slučaja, potvrđivanje naredbe može zaista biti značajno nepravično za osumnjičenog. Ukratko, osumnjičeni u ovakvim predmetima ne bi imao čak ni 'osnovnu mjeru proceduralne zaštite' (*Chahal* [citiran gore] stav 131) bez obzira na postupak sa specijalnim advokatima; 'sama suština [njegovog] prava [na pravično suđenje] [bila bi] umanjena' (*Tinnelly & Sons Ltd i McElduff i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [citirano dole] stav 72).

Lord Bingham se složio, ali je dao drugačije obrazloženje. On je smatrao da je bilo neophodno posmatrati postupak u cijelosti i ramotriti da li je u tom postupku bilo značajne nepravičnosti za kontrolisanu osobu; dok korištenje specijalnih advokata može pomoći da se poboljšaju mjere proceduralne pravičnosti koje su na raspolaganju kontrolisanoj osobi, to ne može potpuno otkloniti velike teškoće za osobu koja nije upoznata sa predmetom protiv te osobe i koja, stoga, ne može dati djelotvorne upute specijalnom advokatu.

Lord Hoffmann, koji se nije složio, smatrao je da onda kada je sudija u postupku odlučio da bi otkrivanje tajnih materijala bilo suprotno javnom interesu, korištenje specijalnih advokata je bila dovoljna zaštita za kontrolisanu osobu i u takvim okolnostima ne može biti kršenja člana 6.

97. U predmetu *Državni sekretar za Ministarstvo unutrašnjih poslova protiv AF* [2008.] EWCA Civ 1148, Apelacioni sud (sir Anthony Clark MR, Waller LJ i Sedley LJ protiv odluke), dali su sljedeće smjernice, na osnovu mišljenja većine u *MB*, koje se tiču saglasnosti predmeta po kontrolnim

naredbama u kojima se koriste specijalni advokati sa članom 6 (izvod iz uvodnih bilježaka):

(1) Kod odlučivanja da li je saslušanje po odjeljku 3(10) Zakona iz 2005. prekršilo prava kontrolisane osobe po članu 6, postavlja se pitanje da li je, uzeto u cjelini, saslušanje bilo fundamentalno nepravično za kontrolisanu osobu ili joj nije data osnovna mjera proceduralne zaštite ili je umanjena sama suština njenog prava na pravično saslušanje. Još šire, pitanje je da li je zbog takvog postupka kontrolisana osoba bila izložena značajnoj nepravičnosti. (2) Moraju se preduzeti svi odgovarajuć koraci da bi se osiguralo da kontrolisana osoba dobije što je moguće više informacija kako o navodima protiv njega, tako i o dokazima, pa ako je potrebno i kroz odgovarajuće sažimanje [informacija, prim.prev.]. (3) Kada kontrolisanoj osobi nisu odmah na početku dati potpuni navodi ili dokazi iz razloga nacionalne sigurnosti, ona mora dobiti specijalnog advokata. U takvom slučaju primjenjuju se sljedeći principi. (4) Nema principa o tome da će suđenje biti nepravično ako kontrolisanoj osobi nije otkriven krajnji minimum navoda ili dokaza. Alternativno, kad bi i postojao, krajnji minimum bi mogao, zavisno o okolnostima, biti ispunjen otkrivanjem onoliko malo informacija koliko je to navedeno u predmetu AF, što je zaista veoma malo. (5) Da li je suđenje nepravično, zavisice od svih okolnosti uključujući i prirodu predmeta, koji su koraci preduzeti da bi se kontrolisanoj osobi objasnili detalji optužbi tako da može predvidjeti koji je to materijal na kojem se one zasnivaju bez odavanja imena, datuma i mjesta, prirode i sadržaja uskraćenih materijala, koliko će efikasno specijalni advokat biti u stanju da taj materijal u ime kontrolisane osobe ospori i do kakve bi razlike dovelo ili moglo dovesti otkrivanje tog materijala. (6) U razmatranju toga da li bi otkrivanje materijala kontrolisanoj osobi dovelo do drugačijeg odovora na pitanje da li su postojali opravdani razlozi za sumnju da je ta osoba bila ili jeste upletena u aktivnosti povezane sa terorizmom, sud mora u potpunosti imati na umu probleme kontrolisane osobe i specijalnih advokata i uzeti u obzir sve okolnosti slučaja uključujući i to šta bi bilo da je bilo koja informacija otkrivena i koliko bi efikasan specijalni advokat mogao biti. Pravilan pristup i težina koja se mora dati svakom pojedinom faktoru zavisice o pojedinačnim okolnostima. Nema rigidnih principa. Šta je pravično, u suštini je pitanje za sudiju u čiju će se odluku Apelacioni sud vrlo rijetko umiješati.”

III. DOMAĆI I MEĐUNARODNI KOMENTARI O DIJELU 4 ZAKONA IZ 2001.

A. Newtonova komisija

98. Dio 4 Zakona iz 2001. predvidio je formiranje Komisije povjerljivih savjetnika radi razmotranja njegove primjene. Komisija je, pod vođstvom lorda Newtona, podnijela izvještaj u decembru 2003. godine. Newtonova komisija je, zabilježivši argument Ministarstva unutrašnjih poslova da teroristička prijetnja Al'Kaide pretežno dolazi od stranaca, skrenula pažnju na:

“prikupljene dokaze da to sada nije slučaj. Britanski bombaši samoubice koji su napali Tel Aviv u maju 2003., Richard Reid ('the Shoe Bomber') i nedavna hapšenja nagovještavaju da je opasnost od državljana UK-a stvarna. Skoro 30% osmunjčenih

po Zakonu o terorizmu su bili Britanci. Rečeno nam je da je od onih koji su interesantni vlastima zbog sumnje da su upleteni u međunarodni terorizam, skoro polovina britanskih državljana.”

S obzirom na ove dokaze, Newtonova komisija je primijetila da ne samo da postoje principijelni argumenti protiv diskriminirajućih odredaba, već postoje i nepobitni argumenti o ograničenom efektu preduzetih mjera protiv terorističkih prijetnji. Newtonova komisija je, stoga, pozvala na hitno donošenje novog zakona koji bi se terorističkom prijetnjom bavio bez diskriminacije po osnovu državljanstva i koji ne bi zahtijevao derogaciju člana 5 Konvencije.

99. Vlada je u februaru 2004. godine objavila odgovor na izvještaj Newtonove komisije. Ona je i dalje priznavala da teroristička prijetnja “pretežno, mada ne i isključivo, dolazi od stranih državljana” i dala je sljedeće zapažanje o prijedlogu Newtonove komisije da se anti-terorističke mjere trebaju primjenjivati na sve osobe unutar [britanske, prim.prev.] jurisdikcije bez obzira na državljanstvo:

“Bilo bi moguće tražiti druge ovlasti da bi se pritvorili britanski državljanjani koji mogu biti upleteni u međunarodni terorizam, ali bi to bio veoma težak korak. Vlada vjeruje da bi takve drakonske ovlasti bilo teško opravdati. Iskustvo je pokazalo opasnost od takvog pristupa i štetu koju to može nanijeti koheziji zajednice i podršci svih dijelova javnosti koja je neophodna za suprotstavljanje terorističkoj prijetnji”.

Vlada je također ukazala da se radi na tome da se pokuša uspostaviti okvirni sporazum sa potencijalnim zemljama destinacije u svrhu deportacije osumnjičenih za terorizam.

B. Zajednička parlamentarna komisija za ljudska prava

100. Zajednička komisija ima u Ujedinjenom Kraljevstvu ustavnu nadležnost za ocjenu zakona kako bi osigurala da su oni u skladu sa pravima iz Konvencije. U svom drugom izvještaju sa sesije iz 2001-2002. godine, koji je napisan kratko vrijeme nakon publikacije Prijedloga zakona koji je postao Zakon iz 2001., Zajednička komisija je izrazila zabrinutost o potencijalno diskriminirajućim efektima predloženih mjera na sljedeći način:

“38. Drugo, oslanjajući se na imigracioni zakon radi pritvaranja osumnjičenih za međunarodni terorizam, odobravanjem pritvora bez optužbe, Prijedlog zakona rizikuje diskriminaciju onih osumnjičenih za međunarodni terorizam koji podliježu imigracionoj kontroli i onih koji imaju безусловno pravo da ostanu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Zabrinuti smo da ovo može voditi diskriminaciji u uživanju prava na slobodu na osnovu državljanstva. Ako se ne bi moglo pokazati da postoji objektivno, razumno i proporcionalno opravdanje, to bi moglo voditi aktivnostima koje bi bile suprotne članu 5 EKLJP samostalno ili u kombinaciji sa pravom na nediskriminaciju u uživanju prava iz Konvencije iz člana 14 EKLJP. To također može voditi kršenju prava na nediskriminaciju iz člana 26 i prava na slobodu iz člana ICCPR-a.

39. Ovo smo pitanje iznijeli Ministarstvu sigurnosti kroz usmeno svjedočenje. Nakon razmatranja njihovog odgovora, nismo ubijedeni da je rizik od diskriminacije na osnovu državljanstva u odredbama Dijela 4 Prijedloga zakona dovoljno uzet u obzir.”

U svom Šestom izvještaju sa sesije iz 2003-2004. godine (23. februar 2004. godine), Zajednička komisija je izrazila duboku zabrinutost “zbog posljedica koje će za ljudska prava imati stavljanje pritvorskih ovlasti u zakon o imigraciji, a ne u zakon o anti-terorizmu” i upozorila je na “značajan rizik da Dio 4 krši ljudska prava na zabranu diskriminacije po članu 14 EKLJP.” Nakon Izvještaja Newtonove komisije i objavljivanja odgovora Državnog sekretara, Zajednička komisija se ovom pitanju vratila u svom Osamnaestom izvještaju sa sesije iz 2003-2004. godine (21. juli 2004. godine), stavovi 42-44:

“42. U odgovoru se odbacuju preporuke Newtonovog izvještaja da se Dio 4 [Zakona iz 2001.] zamijeni novim zakonom koji bi se jednako primjenjivao na sve, uključujući i britanske državljane. U njemu se kaže da Vlada vjeruje da se može braniti razlikovanje između stranih i državljana UK-a zbog njihovih različitih prava i odgovornosti.

43. Mi smo konzistentno izražavali našu zabrinutost o tome da odredbe Dijela 4 [Zakona iz 2001.] neopravdano diskriminiraju na osnovu državljanstva i da zbog toga krše član 14 EKLJP. Kao i lord Newton, smatramo neobičnim da se u ovom odgovoru ustrajava na tome da bi traženje istih ovlasti za pritvaranje britanskih državljana bio 'veoma težak korak' i da bi 'takve drakonske mjere bilo teško opravdati'.

44. Interesi stranih i britanskih državljana su isti: njihovo osnovno pravo na slobodu po članu 5 EKLJP i proceduralna prava u vezi s tim iz člana 1 EKLJP, zahtijevaju od države da osigura da se prava iz Konvencije primijene bez diskriminacije po osnovu državljanstva. Vladino objašnjenje u odgovoru o njenom opiranju da traži iste ovlasti u odnosu na britanske državljane ukazuje da ona smatra da je interes stranih državljana za slobodu manje vrijedan zaštite nego isti takav interes britanskih državljana, što je po Konvenciji nedopustivo.”

C. Evropska komisija za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (“CPT”)

101. CPT je posjetila pritvorene aplikante u februaru 2002. i ponovo u martu 2004. godine. U izvještaju koji je objavljen 9. juna 2005. godine, CPT je kritikovala uslove u kojima su aplinanti držani u zatvoru Belmarsh i bolnici Broadmoor, a izvijestili su i o tvrdnjama o zlostavljanju od strane osoblja. Oni su smatrali da je režim u zatvoru Woodhill opušteniji. CPT je utvrdila da se zdravlje većina pritvorenih aplikanata pogoršalo kao rezultat pritvora, naročito zbog njegovog neograničenog karaktera. CPT je u izvještaju navela:

“Ustvari, informacije koje su prikupljene tokom posjete 2004. godine otkrivaju da su vlasti u nedoumici oko toga kako administrirati ovu vrstu pritvorenika koji su

zatvoreni bez stvarnih izgleda da budu pušteni ili bez potrebne podrške, da bi se suprotstavilo negativnim efektima ovog jedinstvenog oblika pritvora. Oni su također istakli ograničene kapacitete zatvorskog sistema za odgovor na zadatak koji je teško pomiriti sa njihovim normalnim odgovornostima. Cilj koji je naveden u odgovoru na CPT-ov izvještaj o posjeti u februaru 2002. godine – formulisanje strategije kako bi se omogućilo zatvorskoj službi da na odgovarajući i najbrižljiviji način administrira pritvor osoba koje su pritvorene po Zakonu iz 2001. godine – nije postignut.

Dvije godine nakon što je CPT posjetila pritvorene osobe, mnoge od njih su zbog pritvora slabog psihičkog stanja, a neke su i u lošem fizičkom stanju. Pritvor je izazvao mentalni poremećaj kod većine osoba pritvorenih po [Zakonu iz 2001.] a onima koji su u prošlosti bili podvrgnuti traumatičnim iskustvima ili čak i torturi, nesumnjivo je probudio ta iskustva i čak doveo do ozbiljnog ponavljanja ranijih poremećaja. Trauma pritvora je postala još i štetnija za njihovo zdravlje zato što je povezana sa izostankom kontrole koja rezultira neodređenim karakterom pritvora, velikim teškoćama osporavanja pritvora i činjenicom da ne znaju koji se dokazi protiv njih koriste da bi bili certificirani i/ili da bi se produžila njihova certifikacija kao osoba osumnjičenih za međunarodni terorizam. Za neke od njih se, u vrijeme posjete, može smatrati da su bili u situaciji koja predstavlja nehumano ili ponižavajuće postupanje.”

102. Vlada je 9. juna 2005. godine objavila svoj odgovor na izvještaj CPT-a iz 2004. godine. Vlada se snažno suprotstavila navodima o zlostavljanju od strane zatvorskog osoblja i ukazala na to da pritvoreni aplikanti imaju na raspolaganju pravne lijekove propisane u upravnom i građanskom pravu za sve zatvorenike u svrhu žalbe protiv zlostavljanja. Vlada je u odgovoru dalje navela:

“Iako Vlada cijeni zaključke do kojih su došli delegati [CPT-a] na osnovu opservacija na dan posjete, kategorično odbija sve sugestije da su u bilo kom periodu tokom pritvora pritvorenici [po Zakonu iz 2001.] tretirani na 'nehuman ili ponižavajući' način koji je mogao dovesti do kršenja obaveza Ujedinjenog Kraljevstva po međunarodnim ljudskim pravima. Vlada čvrsto vjeruje da su pritvorenici u svako doba dobili odgovarajuću pažnju i tretman u Belmarshu i da su imali pristup svoj neophodnoj medicinskoj pomoći medicinskog osoblja i doktora, kako fizičkoj tako i psihološkoj. Vlada prihvata da su pojedinci imali tešku prošlost prije pritvora, ali ne prihvata da je 'pritvor uzrokovao psihičke poremećaje'. Neki od pritvorenika su imali problema sa psihičkim zdravljem prije pritvaranja, ali to ih nije spriječilo da se uključe u aktivnosti koje su vodile njihovoj certifikaciji i pritvaranju. Problemi sa psihičkim zdravljem ne znače da osoba ne predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost.

...

Vlada ne prihvata da su oni koji su certificirani po [Zakonu iz 2001.] pritvoreni bez ikakvog izgleda za puštanje. ...

...

SIAC ili bilo koji drugi sud nije nikada zaključio da su uslovi pritvora prekršili apsolutnu obavezu koju Vlada ima po članu 3 [Konvencije]. Vlada smatra da nije nikako mogla, imajući vidu opsežnu sudsku zaštitu koja je dostupna pritvorenicima, administrirati pritvor ovih osoba na način koji bi kršio njihova prava po članu 3.

Tvrditi drugačije značilo bi ignorisati ekstenzivne kontakte koje su pritvorenici imali sa britanskim sudskim sistemom i apsolutnu obavezu sudstva da ih zaštiti od takvih kršenja.”

D. Evropski komesar za ljudska prava

103. U augustu 2002. godine, Evropski komesar za ljudska prava Vijeća Evrope je objavio svoje mišljenje o nekim aspektima britanske derogacije člana 5 Konvencije i Dijelu 4 Zakona iz 2001. U tom mišljenju se izričito kritikuje nedostatak dovoljnog nadzora Parlamenta nad odredbama derogacije i dovodi se u pitanje da li je priroda prijetnje Al'Kaide bila opravdan osnov za proglašenje javne opasnosti koja prijeti životu nacije:

“Iako priznaje obaveze vlada da zaštite svoje građanje od prijetnji terorizmom, Komesar smatra da općenito pozivanje na povećani rizik od terorističkih aktivnosti nakon 11. septembra 2001. godine ne može, samo po sebi, biti dovoljno da bi se opravdalo derogiranje Konvencije. Nekoliko država koje su se dugo suočavale sa ponovljenim terorističkim aktivnostima nisu smatrale neophodnim da derogiraju prava iz Konvencije. Također, niti jedna od njih nije smatrala neophodnim da to uradi pod sadašnjim okolnostima. Stoga se moraju dati detaljne informacije koje bi ukazale na stvarnu i neposrednu opasnost za javnu sigurnost u Ujedinjenom Kraljevstvu.”

Komesar je dalje naveo, referirajući se na pritvorski sistem iz Dijela 4 Zakona iz 2001. godine:

“Onoliko koliko su ove mjere primjenljive samo na strance koji ne mogu biti deportovani, može izgledati, štaviše, da najavljuju dvokrako administriranje pravde, čime se na strance i državljane primjenjuju različiti standardi ljudskih prava.”

104. Komesar je 8. juna 2005. godine objavio izvještaj nakon posjete Ujedinjenom Kraljevstvu u novembru 2004. godine. On se naročito osvrnuo na odluku Doma Lordova u predmetima aplikanata, zapazio je i činjenicu da Vlada nije namjeravala obnoviti relevantne odredbe Zakona iz 2001. u martu 2005. godine. On je pozdravio odluku Doma Lordova koja je korespondirala sa njegovim ranije objavljenim mišljenjem, a pozdravio je i puštanje aplikanata, naglašavajući da je, kao rezultat posjete, bio u poziciji da lično svjedoči “izuzetno uznemirujućem psihološkom stanju mnogih od njih“. Kao rezultat razgovora koje je vodio sa, između ostalih, ministrom za unutrašnje poslove (Home Secretary), kancelarom (the Lord Chancellor)¹, državnim prevobraniteljem (the Attorney General)², predsjednikom sudova

---

¹ "Lord Chancellor" je član kabineta britanske Vlade koji je po zakonu odgovoran za efikasno funkcionisanje i nezavisnost sudstva.

² "Attorney General" savjetuje i predstavlja Krunu i Vladu na sudu, nadgleda gonjenja za krivična djela ali nije lično uključen u gonjenje iako u nekim slučajevima krivično gonjenje ne može otpočeti bez njegove/njene saglasnosti, a ima i ovlasti da općenito zaustavi krivično gonjenje. Osoba imenovana na ovo mjesto daje Vladi pravne savjete, nastupa kao zastupnik javnih interesa i rješava sporna pitanja između Vladinih odjela.

(the Lord Chief Justice)¹ i direktorom javnog tužilaštva, Komesar je također iznio zaključak o dostupnosti alternativnih mjera po zakonu Ujedinjenog Kraljevstva za suprotstavljanje prijetnji od terorizma:

“Terorističkim aktivnostima se mora suprotstaviti ne samo unutar postojećeg okvira garancija ljudskih prava koje, u pitanjima koja se tiču nacionalne sigurnosti, precizno predviđaju uspostavljanje balansa između pojedinačnih prava i javnog interesa i dopuštaju korištenje proporcionalnih specijalnih ovlasti. Ono što se traži je dobro opremljena policija, međunarodna saradnja i snažno provođenje zakona. Mora se u ovom kontekstu zapaziti da je Zakon o terorizmu iz 2000. Ujedinjenog Kraljevstva predstavlja jedan od najjačih i najopsežnijih anti-terorističkih zakona u Evropi.”

E. Komitet Ujedinjenih naroda za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije

105. U stavu 17 Zaključnih zapažanja Komiteta o Ujedinjenom Kraljevstvu od 10. decembra 2003. godine je navedeno:

“17. Komitet je duboko zabrinut odredbama Zakona o anti-terorizmu, kriminalu i sigurnosti koji propisuje pritvor do deportacije na neodređeno vrijeme i bez optužbe ili suđenja za one koji nisu državljani Ujedinjenog Kraljevstva i koji su osumnjičeni za aktivnosti povezane sa terorizmom.

Uzimajući u obzir zabrinutost države članice za nacionalnu sigurnost, Komitet preporučuje da država članica pronađe balans između ove zabrinutosti i zaštite ljudskih prava i njenih međunarodnih obaveza. U tom pogledu, Komitet skreće pažnju državi članici na njenu izjavu od 8. marta 2002. godine u kojoj je potcrtala obavezu država da 'osiguraju da mjere koje se preduzimaju u borbi protiv terorizma ne diskriminiraju ni svrhom ni efektom po osnovu rase, boje, porijekla ili nacionalne ili etničke pripadnosti.’”

IV. DRUGI RELEVANTNI MATERIJALI VIJEĆA EVROPE

A. Rezolucija 1271 (2002.) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope

106. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope je 24. januara 2002. godine donijela Rezoluciju 1271 (2002.) u kojoj je u stavu 9 navedeno da:

“U borbi protiv terorizma, članice Vijeća Evrope ne trebaju predviđati bilo kakvu derogaciju Evropske konvencije o ljudskim pravima.”

Također je pozvala države članice (stav 12) da se:

“uzdrže od korištenja člana 15 Evropske konvencije o ljudskim pravima (derogacija u vrijeme javne opasnosti) radi ograničenja prava i sloboda garantovanih članom 5 (pravo na slobodu i sigurnost).”

¹ "Lord Chiefe Justice" je predsjednik sudova Engleske i Walesa i istovremeno je i predsjednik Krivičnog odjela Apelacionog suda.

Ni jedna druga država članica osim Ujedinjenog Kraljevstva nije se odlučila za derogaciju člana 5 stav 1 nakon 11. septembra 2001. godine.

B. Komitet ministara Vijeća Evrope

107. Nakon sastanka 14. novembra 2001. godine radi razmatranja na temu "Demokratije suočene sa terorizmom" (CM/AS(2001.) Rec 1534), Komitet ministara je 11. jula 2002. godine usvojio "Smjernice o ljudskim pravima i borbi protiv terorizma, u kojima je, *inter alia*, propisano:

"I. Obaveza država da svakoga zaštite od terorizma

Države imaju obavezu da preduzmu mjere koje su potrebne radi zaštite osnovnih prava svakoga u njihovoj jurisdikciji protiv djela terorizma, a naročito pravo na život. Ova pozitivna obaveza u potpunosti opravdava borbu država protiv terorizma u skladu sa ovim smjernicama.

II. Zabrana proizvoljnosti

Sve mjere koje države preduzmu u borbi protiv terorizma moraju poštovati ljudska prava i principe vladavine prava i isključiti bilo kakav oblik proizvoljnosti, kao i bilo kakvu diskriminaciju ili rasistički tretman i moraju biti podvrgnute odgovarajućem nadzoru."

C. Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije ("ECRI")

108. U svojoj Općoj preporuci o principima djelovanja broj 8 zaradi suprotstavljanja rasizmu tokom borbe protiv terorizma, koja je objavljena 8. juna 2004. godine, ECRI je razmatrala dužnost države da se bori protiv terorizma; naglasila je da odgovor ne smije ugroziti vrijednosti slobode, demokratije, pravičnosti, vladavine prava, ljudskih prava i humanitarnog prava; istakla je da borba protiv terorizma ne smije postati izgovor da se dozvoli procvat rasne diskriminacije; zapazila je da je borba protiv terorizma od 11. septembra 2001. godine u nekim slučajevima rezultirala diskriminirajućim zakonima, naročito po osnovu državljanstva, nacionalnog ili etničkog porijekla i religije; naglasila je odgovornost država članica da osiguraju da borba protiv terorizma nema negativan utjecaj na bilo koju manjinsku grupu i preporučila je državama:

"da razmotre zakone i propise koje su usvojile u vezi sa borbom protiv terorizma kako bi osigurale da se njima ne diskriminiraju, direktno ili indirektno, osobe ili grupe osoba, naročito po osnovu 'rase', boje, jezika, religije, državljanstva ili nacionalnog ili etničkog porijekla i da ukinu svaki diskriminirajući zakon."

V. POJAM “JAVNE OPASNOSTI” PO ČLANU 4 MEĐUNARODNOG PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA (“ICCPR”)

109. Član 4(1) ICCPR-a glasi:

“U vrijeme javne opasnosti koja prijete životu nacije i postojanje koje je zvanično proklamovano, države članice ovog Pakta mogu preduzeti mjeru derogacije svojih obaveza po ovom Paktu u mjeri u kojoj to striktno zahtijeva težina situacije, pod uslovom da takve mjere nisu u suprotnosti sa njihovim drugim obavezama po međunarodnom pravu i da ne uključuju diskriminaciju po osnovu rase, boje, spola, jezika, religije ili socijalnog porijekla.”

U ljeto 1984. godine, grupa od 31 eksperta za međunarodno pravo, koju je sakupila Međunarodna komisija pravnika, Međunarodna asocijacija za krivično pravo, Američka asocijacija za Međunarodnu komisiju pravnika, Urban Morgan institut za ljudska prava i Međunarodni institut za više studije krivičnih nauka, sastali su se u Siracusi u Italiji da razmotre gore navedenu odredbu, *inter alia*. U stavovima 39-40 donesenih “Principa iz Siracuse o ograničenju odredaba o derogaciji u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima” objavljuje se pod naslovom “Javna opasnost koja prijete životu nacije”:

“39. Država članica može preduzeti mjeru derogacije svojih obaveza po Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima prema članu 4 (dalje: mjera derogacije) samo kada je suočena sa situacijom izuzetn i stvarne ili neposredne opasnosti koja prijete životu nacije. Prijetnja životu nacije postoji kada:

(a) štetno djeluje na cijelu populaciju ili na cijelu ili dio teritorije države, i

(b) prijete fizičkom integritetu populacije, političkoj nezavisnosti ili teritorijalnom integritetu države ili postojanju ili osnovnom funkcionisanju institucija koje su prijeko potrebne da osiguraju i zaštite prava priznata Paktom.

40. Unutrašnji sukob i nemiri koji ne predstavljaju ozbiljnu i neposrednu prijetnju životu nacije ne mogu opravdati derogaciju po članu 4.“

U Principima iz Siracuse se dalje navodi u stavu 54:

“54. Princip striktno neophodnosti će se primjenjivati na objektivan način. Svaka mjera će biti usmjerena na stvarnu, jasnu, sadašnju ili neposrednu opasnost i ne može biti nametnuta samo zbog straha od moguće opasnosti.“

110. Komitet za ljudska prava Ujedinjenih naroda je u „Općem komentaru br. 29 o članu 4 ICCPR-a (24. juli 2001. godine)“ zapazio da:

“Mjere derogacije obaveza iz Pakta moraju biti izuzetne i privremene prirode.“

VI. DRUGI MATERIJALI KOJI SE TIČU NEDOSTUPNOSTI DOKAZA U PREDMETIMA OD INTERESA ZA NACIONALNU SIGURNOST

111. U predmetu *Charkaoui protiv Ministra za državljanstvo i imigraciju* [2007.] 1 SCR 350, McLachlin CJ, za Vrhovni sud Kanade, navedeno je (stav 53):

“Posljednje, ali ne i manje važno, pravično suđenje zahtijeva da osoba bude informisana o predmetu protiv njega i da joj bude dozvoljeno da na to odgovori.“

Pravo nije apsolutno i može biti ograničeno interesima nacionalne sigurnosti (stavovi 57-58), ali (stav 64):

“... Sudija stoga nije u poziciji da kompenzira nedostatak temeljitog argumentovanja, osporavanja i kontra-dokaza koje osoba koja je upoznata sa predmetom može iznijeti. Takvo temeljito argumentovanje je suština principa da osoba čija je sloboda ugrožena mora znati predmet da bi se pripremio. Ovdje taj princip nije samo ograničen; on je efektivno razoren. Kako se neko može pripremiti za predmet koji ne poznaje?“

112. U predmetu *Hamdi protiv Rumsfelda* 542 US 507 (2004.), O'Connor J. je, pišući mišljenje većine Vrhovnog suda SAD-a, rekao (str. 533):

“Stoga smatramo da pritvoreni državljanin, koji želi osporiti njegovu klasifikaciju kao neprijateljskog borca, mora dobiti obavijest o činjeničnoj osnovi za takvu klasifikaciju i mora imati pravičnu mogućnost da ospori činjenične navode vlade pred neutralnim organom [citiran organ]. 'Duže od stoljeća centralno značenje proceduralne pravičnosti je jasno: strane čija prava mogu biti narušena imaju pravo na suđenje; da bi mogli uživati u tom pravu oni moraju biti obaviješteni ...' Ovo su suštinska ustavna obećanja koja ne mogu biti umanjena.“

113. Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope, u stavu 21 svog izvještaja od 8. juna 2005. godine (vidi stav 104 gore), i Zajednička parlamentarna komisija za ljudska prava (vidi stav 100 gore), u stavu 76 svog Dvanaestog izvještaja sa sesije iz 2005-2006. godine (HL Paper 122, HC 915), imali su teškoće da prihvate da je suđenje pravično ako nepovoljna odluka može biti zasnovana na materijalu koji kontrolisana osoba nije mogla djelotvorno osporiti ili oboriti.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANA 3 KONVENCIJE I ČLANA 13 U VEZI SA ČLANOM 3

114. Aplikanti su naveli da su njihovim pritvorom po Dijelu 4 Zakona iz 2001. godine prekršana njihova prava iz člana 3 Konvencije, koji propisuje:

“Niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.“

Dalje su se žalili da im je bio uskraćen djelotvoran pravni lijek za žalbu po članu 3, suprotno članu 13 Konvencije koji propisuje:

“ Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti..“

A. Izjašnjenja strana

1. Aplikanti

115. Aplikanti su naglasili da je svaki od njih bio u Ujedinjenom Kraljevstvu zato što im je u njihovim zemljama ili drugdje bilo uskraćeno utočište. Prvi aplikant je bio Palestinac bez državljanstva i nije imao kuda otići. Nakoliko ih je bilo podvrgnuto torturi prije dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo. Oni su po Zakonu iz 2001. bili u dovedeni u situaciju da biraju između pritvorskih uslova koje su smatrali nepodnošljivim i rizika tretmana kojem bi mogli biti izloženi ako bi pristali na deportaciju. Štaviše, njihova prethodna iskustva i ranije postojeći mentalni i fizički problemi učinili su ih naročito osjetljivim u odnosu na štetne posljedice proizvoljnog pritvora. Diskriminacija kojoj su bili izloženi zato što su samo nedržavljeni mogli biti pritvoreni po Zakonu iz 2001., pogoršala je njihovu patnju.

116. Uslovi visokih mjera sigurnosti pritvora u zatvoru Belmarsh i bolnici Broadmoor bili su neodgovarajući i štetni za njihovo zdravlje. Još važnije, međutim, neograničena priroda pritvora, bez naziranja kraja i njegovo realno dugo trajanje, doveli su do abnormalnih patnji pored onih koje su svojstvene pritvoru. Ovo je pogoršano drugim neuobičajenim aspektima režima, kao što je tajnost dokaza protiv njih. Činjenica da je indiferentnost vlasti na situaciju aplikantata sankcionisana Parlamentarnim propisima, nije olakšala njihove patnje.

117. Uzeto kumulativno, ovi faktori su prouzročili aplikantima intenzivan stepen patnje. Medicinski dokazi i izvještaji CPT-a i grupe konsultanata psihijatarata (vidi stavove 101 i 76 gore) pokazali su da je

pritvorski režim naštetio ili ozbiljno prijetio da naštetiti svima njima, a u slučaju prvog, petog, sedmog i desetog aplikanta do toga je u velikoj mjeri i došlo.

118. Aplikanti su naveli da ovlaštenje SIAC-a da odredi jamčevinu nije efikasno funkcionisalo u periodu kada su oni pritvoreni: prvo, zato što je domet tog pravnog sredstva bio nejasan sa stanovišta nadležnosti; drugo, zato što je postupak bilo moguće odgoditi; treće, zato što je prag koji je trebalo preći za određivanje jamčevine bio previsok. Onaj ko je tražio jamčevinu morao je pokazati „veliku vjerovatnoću“ da će njegov pritvor voditi fizičkom ili mentalnom pogoršanju koje bi predstavljalo nehuman ili ponižavajući tretman suprotan članu 3. Nadležnost je opisana kao „izuzetna“ i zahtijevale su se „ekstremne okolnosti“. Čak i tada, jedino dostupno pravno sredstvo je bilo da se pritvor zamijeni kućnim pritvorom (vidi stav 78 gore).

2. Vlada

119. Vlada je osporila da su prava aplikanata iz člana 3 prekršena. Oni su ukazali na to da su SIAC i Apelacioni sud odbili žalbu aplikanata po članu 3 i da je Dom Lordova smatrao da nije potrebno razmotriti te navode (vidi stavove 15, 16 i 22 gore).

120. Pritvor bez optužbe nije sam po sebi suprotan članu 3 i u mnogim slučajevima je dozvoljen po članu 5 stav 1. Pritvor jeste bio neodređen, ali ne i neograničen. Zakon je ostao na snazi samo pet godina i bio je podvrgnut godišnjem obnavljanju od strane oba doma Parlamenta. Pritvor svakog od aplikanata je zavisio o njegovim individualnim okolnostima koje su ga kontinuirano opravdavale, uključujući i stepen opasnosti za nacionalnu sigurnost koju je on predstavljao i mogućnost deportacije u sigurnu zemlju, a bio je i predmetom šestomjesečnog preispitivanja SIAC-a. Svaki od aplikanata je upoznat sa razlozima za sumnju protiv njega i dato mu je onoliko dokaza na kojima se sumnja zasnivala, koliko je to bilo moguće, a svaki je imao i pravičnu proceduru koliko je to bilo moguće kako bi osporio osnov svog pritvora. Štaviše, SIAC je bio u mogućnosti da odredi jamčevinu ako je to bilo potrebno. Stoga, aplikanti nisu bili pritvoreni bez nade u otpuštanje: naprotiv, postojala je mogućnost da se prijave za puštanje iz pritvora zajedno sa obaveznim sudskim preispitivanjem koje je osiguravalo da pritvor bude i zakonit i proporcionalan u svim tim okolnostima. Aplikanti su također imali mogućnost napuštanja Ujedinjenog Kraljevstva, što su drugi i četvrti aplikant i uradili.

121. Ocijenjeno je da aplikanti predstavljaju ozbiljnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti i u skladu s tim su držani u uslovima visoke sigurnosti koji nisu bili nehumani ili ponižavajući. Svaki je imao odgovarajući tretman za svoje fizičke i psihičke zdravstvene probleme, a pojedinačne okolnosti svakog aplikanta, uključujući i njegovo psihičko zdravlje, uzimane su u obzir kod odlučivanja gdje bi ga trebalo držati i da li

bi trebao biti pušten uz jamčevinu. U zatvoru Woodhill je formirana specijalna pritvorska jedinica koju su aplikanti odbili koristiti (vidi stav 71 gore).

122. U mjeri u kojoj su se aplikanti pozvali na pojedinačne uslove pritvora i njihove lične okolnosti, oni nisu iscrpili domaća pravna sredstva zato što te uslove nisu ni pokušali osporiti. Svaka žalba zbog uslova pritvora mogla je biti predmetom posebnog pravnog postupka. Zakon iz 1998. je zahtijevao od zatvorskih vlasti (vidi stav 94 gore) da djeluju u saglasnosti sa pravima aplikantata iz člana 3 tokom njihovog pritvora, što je bila i njihova obaveza po odjeljku 6(1). Što se tiče žalbi aplikantata po članu 3 koje su bile zasnovane na neodređenoj prirodi njihovog pritvora, to je bilo propisano osnovnim zaknom (Dio 4 Zakona iz 2001.); član 13 ne uključuje pravo da se pred domaćim sudom ospori promišljen izbor koji je zakonodavac izrazio putem zakona.

B. Ocjena suda

1. Prihvatljivost

123. Sud zapaža da je drugi aplikant bio pritvoren 19. decembra 2001. godine po Dijelu 4 Zakona iz 2001., a da je pušten 22. decembra 2001. godine, nakon njegove dobrovoljne odluke da se vrati u Maroko (vidi stav 35 gore). Pošto je bio pritvoren samo nekoliko dana i pošto nema dokaza da je u tom periodu bio izložen bilo kakvim teškoćama osim onih koje su svojstvene pritvoru, njegova pritužba po osnovu člana 3 je očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 Konvencije.

Budući da član 13 zahtijeva pružanje domaćeg pravnog sredstva u odnosu na „dokazive pritužbe“ po Konvenciji (vidi npr. *Ramirez Sanchez protiv Francuske*[GC], br. 59450/00, stav 157, ECHR 2006-IX), slijedi da je i pritužba drugog aplikanta po članu 13 također očigledno neosnovana.

Stoga se oba ova navoda drugog aplikanta moraju proglasiti neprihvatljivim.

124. Sud zapaža Vladinu tvrdnju da su aplikantima bila dostupna pravna sredstva po Zakonu iz 1998. koja su oni propustili iskoristiti. Međutim, budući da se aplikanti žale po članu 13 zato što dostupna pravna sredstva u vezi sa njihovim žalbama po članu 3 nisu bila djelotvorna, Sud smatra da je neophodno razmotriti Vladin prigovor koji se tiče neiscrpljivanja zajedno sa meritumom pritužbi po članu 3 i 13.

125. Sud smatra da navodi aplikantata, osim one drugog aplikanta, po članu 3 i 13 Konvencije pokreću kompleksna činjenična i pravna pitanja, a odlučenje o tome će ovisiti o ispitivanju merituma. Sud zaključuje, stoga, da ovaj dio aplikacije nije očigledno neosnovan u smislu člana 35 stav 3

Konvencije. Kako se nije postavilo pitanje prihvatljivosti po nekom drugom osnovu, aplikacije se moraju proglasiti prihvatljivim.

2. *Meritum*

a. Opći principi

126. Sud je svjestan teškoća s kojima se suočavaju države u zaštiti stanovništva od terorističkog nasilja. Ovo još više traži da se naglasi da član 3 brižljivo čuva najosnovnije vrijednosti demokratskih društava. Za razliku od većine materijalnih odredaba Konvencije i Protokola br. 1 i 4, član 3 ne propisuje bilo kakav izuzetak i u odnosu na njega nije dozvoljena derogacija po članu 15 stav 2 bez obzira na postojanje javne opasnosti koja prijeti životu nacije. Čak i u najtežim okolnostima kao što je borba protiv terorizma i bez obzira na ponašanje osoba u pitanju, Konvencija apsolutno zabranjuje mučenje i nehuman ili ponižavajući tretman i kažnjavanje (*Ramirez Sanchez*, citiran gore, stavovi 115-116).

127. Zlostavljanje mora dostići minimalni nivo okrutnosti kako bi potpalo pod opseg člana 3. Procjena ovog minimuma zavisi o svim okolnostima predmeta, kao što je trajanje tretmana, njegovi fizički i psihički efekti i, u nekim slučajevima, spol, starost i zdravstveno stanje žrtve (vidi *Kafkaris protiv Kipra* [GC], br. 21906/04, stav 95, ECHR 2008.). Sud smatra da je tretman „nehuman“ kada je, *inter alia*, unaprijed osmišljen, primijenjen satima i kada je uzrokovao bilo tjelesnu povredu ili intenzivnu fizičku ili psihičku patnju. Sud smatra da je tretman „ponižavajući“ kada je bio takav da je kod žrtava izazvao strah, patnju ili inferiornost koji su mogli dovesti do njihovog ponižavanja i sramoćenja (vidi, između ostalog, *Kudla protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, stav 92, ECHR 2000-XI). Kod razmatranja da li je kažnjavanje ili tretman bio „ponižavajući“ u smislu člana 3, Sud će uzeti u obzir da li je svrha tretmana bilo ponižavanje ili sramoćenje osobe u pitanju i da li je, kada je o posljedicama riječ, takav tretman imao nepovoljan utjecaj na njegovu ili njenu ličnost na način koji je suprotan članu 3. Međutim, izostanak takve svrhe ne može sa sigurnošću isključiti donošenje zaključka o postojanju kršenja člana 3. Da bi kažnjavanje ili tretman bio „nehuman“ ili „ponižavajući“, patnja ili ponižavanje mora biti veće od neizbježnog elementa patnje ili ponižavanja povezanog sa oblikom legitimnog tretmana ili kažnjavanja (*Ramirez Sanchez*, citiran gore, stavovi 118-119).

128. Kada je osoba lišena slobode, država mora osigurati da je pritvoren pod uslovima koji su kompatibilni sa poštovanjem njegovog ljudskog dostojanstva i da ga način i metod provođenja te mjere ne podvrgava opasnostima ili teškoćama koje prelaze neizbježan nivo patnje svojstvene pritvoru (vidi *Kudla*, citiran gore, stavovi 92-94). Iako se član 3 ne može tumačiti kao da uspostavlja opću obavezu puštanja iz pritvora iz zdravstvenih razloga, on ipak nameće državama obavezu da zašтите fizičku i

psihičku dobrobit osobe lišene slobode, npr. pružajući joj potrebnu medicinsku pomoć (vidi *Hurtado protiv Švicarske*, presuda od 28. januara 1994. godine, stav 79 mišljenje Komisije, serija A br. 280-A; *Mouisel protiv Francuske*, br. 67263/01, stav 40, ECHR 2002-IX; *Aerts protiv Belgije*, presuda od 30. jula 1998. godine stav 66, Izvještaji o presudama i odlukama 1998-V; *Keenan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 27229/95, stav 111, ECHR 2001-III). Kod ocjenjivanja uslova pritvora, mora se voditi računa o kumulativnim efektima tih uslova kao i o specifičnim navodima koje iznese aplikant (*Ramirez Sanchez*, gore citiran, stav 119). Izricanje doživotne zatvorske kazne odrasloj osobi koja se ne može smanjiti, bez izgleda za puštanje, može pokrenuti pitanje po članu 3, ali kada domaći zakon daje mogućnost preispitivanja doživotne kazne u cilju njene zamjene, smanjenja, prekidanja ili uslovnog otpusta zatvorenika, ovo će biti dovoljno (*Kafkaris*, citiran gore, stavovi 97-98).

b. Primjena na činjenice konkretnog predmeta

129. Sud zapaža da su tri aplikanta bila pritvorena otprilike tri godine i tri mjeseca, dok su drugi bili pritvoreni u kraćim periodima. Tokom velikog dijela tog pritvora, aplikanti nisu mogli predvidjeti kada će, ako ikada, biti pušteni. Oni se pozivaju na zaključke Zajedničkog psihijatrijskog izvještaja i tvrde da je neograničena priroda njihovog pritvora izazvala ili pogoršala ozbiljne psihičke probleme kod svakog od njih. Vlada je osporila ove navode i pozvala se na Izvještaja dr. J. koji je kritikovao metodologiju autora Zajedničkog izvještaja (vidi stavove 76 i 77 gore).

130. Sud smatra da nesigurnost u pogledu njihove pozicije i strah od neograničenog pritvora mora, nesumnjivo, izazvati veliku anksioznost i stres kod aplikanata kao što bi bio slučaj doslovno kod svakog pritvorenika u njihovoj poziciji. Štaviše, vjerovatno je da je stres bio dovoljno ozbiljan i trajan da bi naštetio psihičkom zdravlju određenih aplikanata. Ovo je jedan od faktora koje sud mora uzeti u obzir kada ocjenjuje da li je dostignut prag iz člana 3.

131. Ne može se, međutim, reći da su aplikanti bili bez ikakvog izgleda ili nade u puštanje (vidi *Kafkaris*, citiran gore, stav 98). Oni su, naročito, mogli pokrenuti postupak osporavanja pritvorskog sistema po Zakonu iz 2001. i uspjeli su u tome pred SIAC-om 30. jula 2002. i pred Domom Lordova 16. decembra 2004. godine. Osim toga, svaki od aplikanata je mogao podnijeti pojedinačnu žalbu protiv odluke o njegovoj certifikaciji, a SIAC je imao zakonsku obavezu da preispita nastavak pritvora aplikanata svakih šest mjeseci. Stoga Sud ne smatra da je situacija aplikanata uporediva sa doživotnom kaznom koja se ne može smanjiti, one vrste koja je naznačena u *Kafkaris* presudi, na način koji bi pokrenuo pitanje po članu 3.

132. Aplikanti dalje tvrde da su uslovi u kojima su držani doprinijeli neprihvatljivom nivou patnje. Sud zapaža da u ovom pogledu Zajednički

psihijatrijski izvještaj također kritikuje zatvorski zdravstveni sistem i zaključuje da nije pružio odgovarajuću zaštitu za kompleksne zdravstvene probleme aplikanata. Istu zabrinutost je izrazila i CPT koja je detaljno navela uslove pritvora i zaključila da se za neke od aplikanata "situacija u vrijeme posjete mogla smatrati takvom da predstavlja nehumano i ponižavajuće postupanje". Vlada je u svom odgovoru na izvještaj CPT-a snažno porekla ovaj kritičizam (vidi stavove 101-102 gore).

133. Sud zapaža da je svaki od pritvorenih aplikanata imao na raspolaganju pravna sredstva koja su dostupna svim zatvorenicima po upravnom i građanskom pravu da ospori uslove pritvora, uključujući i navodnu neadekvatnost medicinskog tretmana. Aplikanti nisu ni pokušali koristiti ova pravna sredstva i stoga nisu ispunili zahtjev iz člana 35 Konvencije o ispljivanju domaćih pravnih lijekova. Slijedi da Sud ne može razmatrati pritužbu aplikanata o uslovima njihovog pritvora niti, stoga, može uzeti u obzir pritvorske uslove kod opće procjene tretmana aplikanata u cilju ispitivanja člana 3.

134. U takvim okolnostima, Sud ne smatra da je pritvor aplikanata dostigao visoki prag nehumanog i ponižavajućeg tretmana.

135. Aplikanti su se također žalili da nisu imali djelotvorne pravne lijekova u odnosu na član 3, što predstavlja kršenje člana 13. U vezi s tim, Sud ponavlja svoj zaključak da su građanski i upravni pravni lijekovi bili dostupki aplikantima ako su željeli da se žale na pritvorske uslove. Što se tiče suštinskog aspekta njihovih pritužbi, da sama priroda pritvorskog sistema po Dijelu 4 Zakona iz 2001. pokreće pitanje kršenja člana 3, Sud podsjeća da član 13 ne garantuje pravo na pravni lijek kojim bi se tražilo ispitivanje osnovnog zakona pred domaćim vlastima po osnovu nesaglasnosti sa Konvencijom (*James i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 32555/96, stav 137, ECHR 2005-X).

136. Stoga, Sud zaključuje da ne postoji kršenje člana 3 samostalno niti u vezi sa članom 13.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 5 STAV 1 KONVENCIJE

137. Aplikanti tvrde da je njihov pritvor bio nezakonit i suprotan članu 5 stav 1 Konvencije.

138. U njihovom prvom setu pismenih zapažanja, nakon komunikacije aplikanata sa Vijećem, Vlada je ukazala da neće iznijeti pitanje derogacije po članu 15 Konvencije kao odbranu od navoda zasnovanih na članu 5 stav 1, već to pitanje ostavlja onakvim kako je odlučio Dom Lordova. Umjesto toga, oni su fokusirali svoje argumente na to da su aplikanti bili zakonito pritvoreni radi deportacije, u smislu člana 5. stav 1 tačka (f).

Međutim, u pismenom zapažanju poslanom Velikom vijeću od 11. februara 2008. godine, Vlada je prvi put navela argument da pritvor

aplikanata ni u kom slučaju ne pokreće pitanje kršenja člana 5 stav 1 zbog validne derogacije Ujedinjenog Kraljevstva po članu 15.

139. Član 5 stav 1 Konvencije propisuje u relevantnom dijelu:

“1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

...

(f) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode osobe u cilju sprječavanja ilegalnog ulaska u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak deportacije ili ekstradicije.“

Član 15 Konvencije propisuje:

“1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja prijete opstanku nacije, svaka visoka strana ugovornica može preduzeti mjere koje odstupaju od njenih obaveza po ovoj konvenciji, i to u najnužnijoj mjeri koju zahtijeva hitnost situacije, s tim da takve mjere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.

2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanje od člana 2. osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili člana 3. i 4, stav 1. i člana 7.

3. Svaka visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupa od odredbi Konvencije obavještava u potpunosti Generalnog sekretara Savjeta Evrope o mjerama koje preduzima i razlozima za njih. Ona, također, obavještava Generalnog sekretara Savjeta Evrope kada takve mjere prestaju djelovati i kada se odredbe Konvencije ponovo počinju u potpunosti primjenjivati.

A. Izjašnjenja strana

1. Aplikanti

140. Aplikanti su prigovorili da Vlada nije pred domaćim sudovima iznijela tvrdnju da su oni pritvoreni kao „osobe protiv kojih su preduzete mjere s ciljem deportacije ili ekstradicije“, već se umjesto toga pozvala na derogaciju po članu 15. U takvim okolnostima, aplikanti su naveli da Vladino isticanje novih argumenata pred Sudom predstavlja zloupotrebu i da je suprotno principu supsidijarnosti, te da ih u tome treba spriječiti.

141. U slučaju da sud zaključi da može prihvatiti ove Vladine navode, aplikanti su naglasili da je garancija iz člana 5 od fundamentalne važnosti i da se izuzeci moraju vrlo strogo tumačiti. Kada, kao u njihovom slučaju, deportacija nije bila moguća zbog rizika od tretmana suprotnog članu 3 u zemlji prihvata, član 5 stav 1(f) ne dozvoljava pritvor, bez obzira da li osoba predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost. Puko preispitivanje mogućnosti deportacije nije „aktivnost ... koja je preduzeta sa ciljem deportacije“; to je aktivnost koja je mogla deportaciju učiniti mogućom u budućnosti, ali koja nije bila povezana ni sa kakvim postojećim postupkom deportacije. Pritvor po osnovu takve nejasne i neodređene „aktivnosti“ je proizvoljan. Štaviše,

jasno je da je tokom perioda kada su predmeti aplikanata razmatrani po žalbama pred SIAC-om (juli 2002-oktobar 2003.), Vladina pozicija bila da oni nisu mogli biti deportovani u skladu sa članom 3, kao i da nisu trebali biti vođeni bilo kakvi pregovori koji bi utjecali na deportaciju sa predloženim državama prihvata. Ustvari, zbog toga Vlada nije zadržala mogućnost deportacije aplikanata kao pitanje „za aktivno preispitivanje“.

142. Aplikanti su dalje tvrdili da Vladino osporavanje odluke Doma Lordova kojom je ukinuta derogacija tek u postupku pred Velikim vijećem, predstavlja zloupotrebu. Po mišljenju aplikanata, bilo bi suprotno članu 19 i principu supsidijarnosti da Vladi traži da Sud preispita navodne pogreške njenih vlastitih sudova. Vladin pristup osporavanju zaključaka njenog vlastitog vrhovnog suda u vezi sa zakonom koji je parlament odlučio ukinuti ima za cilj ograničenje ljudskih prava priznatih po domaćem zakonu i stoga je u suprotnosti sa članom 53 Konvencije. Budući da je zakon ukinut i derogacija povučena, Vlada je u suštini tražila da od Suda dobije savjetodavno mišljenje na koje bi se, potencijalno, pozvala u nekoj kasnijoj fazi. Dozvoliti Vladi da ovako interveniše, značajno bi utjecalo na pravo na pojedinačnu peticiju po članu 34 tako što bi odvratilo aplikante od žalbe iz straha da će Vlada pokušati da obori odluke svojih vlastitih, najviših sudova.

143. Ukoliko sud zaključi da razmatra zakonitost derogacije, aplikanti tvrde da Vladi ne smije biti dozvoljeno da se pozove na argumente koje već nije istakla pred domaćim sudovima. Ovo uključuje, prvo, tvrdnju da je bilo opravdano pritvoriti osumnjičene za terorizam koji nisu državljani uz istovremeno isključivanje državljana od primjene takve mjere zbog njegovanja lojalnosti među muslimanima koji su državljani umjesto njihovog izlaganja prijetnji pritvorom i rizika da se tako radikalizuju, i drugo, da je korištenje pritvorskih ovlasti protiv stranih državljana dalo prostora snagama za provođenje zakona da se koncentrišu na državljane Ujedinjenog Kraljevstva (vidi stav 151 dole). Budući da je Vlada pokušala da uvede ova opravdanja za derogaciju a da ona nikad nisu iznesena pred domaće sudove, ona u suštini traži da Sud djeluje kao prvostepeni tribunal o iznimno kontroverznom pitanju.

144. Ponovo, ako sud odluči ispitivati zakonitost derogacije, nema bilo kakvog razloga da se pokloni posebna pažnja zaključcima domaćih sudova o tome da li je postojala opasnost u smislu člana 15. Po tvrdnjama aplikanata, nema sudkog presedana kojim se priznaje da je početni strah od terorističkih napada, koji nisu proglašeni neposrednim, dovoljan. Svi primjeri is jurisprudencije po Konvenciji odnose se na derogacije radi suprotsavljanja postojećem terorizmu koji je veoma jasno ugrožavao cijelu infrastrukturu Sjeverne Irske i Jugo-istočne Turske. Domaće vlasti su pogrešno tumačile član 15 smatrajući da dozvoljava derogaciju kada opasnost nije neophodno usmjerena na Ujedinjeno Kraljevstvo već na druge države sa kojima je saveznik.

145. U svakom slučaju, donošenje Dijela 4 Zakona iz 2001. i ovlasti koje su tu sadržane u vezi sa pritvaranjem stranih državljana na neodređeno vrijeme bez optužbe, nije ono što „strogo zahtijeva hitnost situacije“, kako je to Dom Lordova zaključio. Osporene mjere nisu bile racionalno povezane sa potrebom sprječavanja terorističkih napada na Ujedinjeno Kraljevstvo i sadržavale su neopravdanu diskriminaciju po osnovu državljanstva. SIAC – koji je imao uvida i u javni i u tajni materijal o ovom pitanju – zaključio je da je postojalo obilje dokaza da britanski državljani predstavljaju vrlo značajnu opasnost. Nema bilo kakvog osnova smatrati da je osnovno pravo na slobodu manje važno za nedržavljanke nego za državljane. Stranci imaju pravo na jednak tretman izvan konteksta imigracije i političkih aktivnosti, što je već dobro utvrđeno u domaćem i međunarodnom pravu i pravu po Konvenciji. Postojale su i druge, manje nametljive mjere, koje su se mogle upotrijebiti da bi se odgovorilo na opasnost, npr., upotreba kontrolnih naredbi kako je propisana Zakonom o sprječavanju terorizma iz 2005., propisivanje dodatnih krivičnih djela kojima bi se dozvolilo krivično gonjenje osoba upletenih u pripremanje terorističkih djela, ili ukidanje zabrane koirštenja materijala do kojeg se došlo presretanjem komunikacija u krivičnom postupku.

2. Vlada

146. Vlada je navela da države imaju osnovno pravo po međunarodnom pravu da kontrolišu ulazak, boravak i protjerivanje stranaca. Potrebno bi bilo da se vrlo jasno obrazloži opravdanost zaključka da su države ugovornice namjeravale da se putem Konvencije odreknu svog ovlaštenja da se zaštite od rizika za nacionalnu sigurnost koju predstavlja neki nedržavljanin. U jezičkom smislu, „aktivnost koja je preduzeta sa ciljem deportacije“ pokriva situaciju u kojoj država ugovornica koja želi deportovati stranca, aktivno preispituje tu mogućnost i jedino zbog čega se uzdržava da to uradi su neizvjesne vanjske okolnosti. U gore citiranom predmetu *Chahal*, period pritvora od preko šest godina, uključujući period od preko tri godine u kojem aplikant nije mogao biti udaljen zbog privremene mjere Komisije, smatran je prihvatljivim po članu 5 stav 1(f).

147. Svakom aplikantu je uručena obavijest o namjeri deportacije u isto vrijeme kada je i certificiran po Zakonu iz 2001.. Drugi i četvrti aplikant su izabrali da odu u Maroko i Francusku i bilo im je dopušteno da napuste Ujedinjeno Kraljevstvo čim je to moglo biti organizovano, tako da se u odnosu na njih nije postavljalo bilo kakvo pitanje po članu 5 stav 1. Mogućnost deportacije ostalih aplikanata je aktivno razmatrana tokom cijelog perioda njihovog pritvora. Ovo je uključivalo i nadgledanje situacije u njihovim zemljama porijekla. Dalje, od kraja 2003. godine pa nadalje, Vlada je pregovarala sa Alžirom i Jordanom u cilju sklapanja

memoranduma o razumijevanju da aplikanti koji su državljani tih država neće biti zlostavljani ako se tamo vrate.

148. Vlada se pozvala na princip pravične ravnoteže koji je potcrtan u cijeloj Konvenciji uz obrazloženje da tačka (f) člana 5 stav 1 znači da se mora postići ravnoteža između interesa pojedinca i interesa države u zaštiti stanovništva od zlonamjernih stranaca. Pritvorom je postignuta takva ravnoteža jer je postignut legitiman cilj države da osigura zaštitu stanovništva bez žrtvovanja vrlo dominantnog interesa stranaca da izbjegnu povratak na mjesto gdje bi se suočili sa torturom ili smrću. Pravična ravnoteža je očuvana i pružanjem strancima odgovarajuće zaštite protiv prozovoljnog vršenja pritvorskih ovlasti u predmetima od značaja za nacionalnu sigurnost.

149. Alternativno, pritvor aplikanta nije bio suprotan Konvenciji zbog derogacije po članu 15. Postojala je javna opasnost koja je prijetila životu nacije u relevantno vrijeme. Ta je procjena bila predmetom potpunog ispitivanja od strane domaćih sudova. Dokazi koji to potvrđuju, javne i tajne, vrlo detaljno je ispitao SIAC, uz korištenje usmenog saslušanja na kojima su svjedoci unakrsno ispitani. SIAC i Apelacioni sud su jednoglasno podržali Vladinu procjenu, a Dom Lordova sa osam od devet sudija. U svjetlu diskrecione procjene koju imaju domaće vlasti o ovom pitanju, nema odgovarajućeg osnova da Sud dođe do drugačijeg zaključka.

150. Vlada je objasnila da je dala veoma veliki značaj odluci Doma Lordova i deklaraciji o nekompatibilnosti i da su ukinuli sporni zakon. Uprkos tome, kada je odlučeno da se predmet prosljedi Velikom vijeću, Vlada je odlučila da je potrebno osporiti obrazloženje i zaključke Doma Lordova, imajući na umu široki ustavni značaj pitanja i stalnu potrebu država ugovornica da dobiju jasne smjernice od Velikog vijeća o mjerama koje legitimno mogu preduzeti radi sprječavanja ostvarivanja terorističkih prijetnji. Vlada je navela da je Dom Lordova pogriješio kad je državi priznao vrlo ograničenu diskrecionu ocjenu u procjeni koje su mjere bile striktno neophodne; u vezi s tim je relevantno primijetiti da Dio 4 Zakona iz 2001. nije samo produkt Vladine procjene, već je bio i predmetom debate u Parlamentu. Štaviše, domaći sudovi su zakon ispitali apstraktno, a nisu razmatrali pojedinačne predmete aplikanta, uključujući i nemogućnost njihovog udaljavanja, opasnost koju je svaki od njih predstavljao za nacionalnu sigurnost, neadekvatnost pojačanog nadzora i drugih vrsta kontrole bez pritvora, te proceduralne garancije koje je imao svaki od aplikanta.

151. Konačno, zaključak Doma Lordova nije bio usmjeren na odbacivanje potrebe pritvaranja aplikanta, nego na nedostatak zakonskih ovlasti za pritvaranje i državljanu koji su predstavljali rizik za nacionalnu sigurnost a koji su bili osumnjičani za međunarodni terorizam. Međutim, postojali su dobri razlozi za pritvaranje samo nedržavljanu, a Konvencija i izričito i implicitno priznaje da je takvo razlikovanje između državljanu i

nedržavljana dozvoljeno u oblasti imigracije. Primarna mjera koju je vlada željela preduzeti protiv aplikanta bila je deportacija, mjera koja je dozvoljena protiv ndržavljana ali ne i državljana. Analogija koju je napravio Dom Lordova između „stranaca [kao što su aplikanti] koji ne mogu biti deportovani i „britanskih državljana koji ne mogu biti deportovani“ pogrešna je zato što aplikanti, u vrijeme kada su bili pritvoreni, nisu mogli biti deportovani iz drugačijih razloga nego što to nisu mogli biti britanski državljanin. Štaviše, u relevantno vrijeme Vladina procjena je bila da ndržavljani predstavljaju veći rizik i da je država legitimno mogla, baveći se nacionalnom opasnošću, ići tim pravcem korak po korak u cilju neutralizovanja prvo onoga što je smatrano najvećom opasnošću, dajući prostora na taj način elementima sistema prostor da se bave manjom opasnošću koju predstavljaju britanski državljanin. Osim toga, bilo je opravdano da država uzme u obzir senzibilnost muslimanskog dijela stanovništva kako bi se smanjili izgledi da se među njima regrutuju ekstremisti.

3. Treća strana, Liberty

152. Liberty (vidi stav 6 gore) je navela da je Vlada, uzdržavši se da pred domaće sudove iznese pitanje da li je pritvor bio u skladu sa članom 5 stav 1, onemogućila Sud da ima koristi od mišljenja Doma Lordova [po tom pitanju, prim. prev.] i da je preduzela aktivnosti koje nisu bile otvorene za aplikante. U svakom slučaju, pritvor nije predstavljao izuzetak u smislu člana 5 stav 1 (f), zato što je Dio 4 Zakona iz 2001. dozvoljavao neograničen pritvor i zato što nije bilo opipljivog izgleda za deportaciju aplikanta tokom relevantnog perioda. Ako Vlada nije mogla udaljiti aplikante zbog prava iz člana 3, nije se mogla valjano pozvati na nacionalnu sigurnost kao osnov za razvodnjavanje ili preinačavanje njihovih prava iz člana 5. Umjesto toga, bilo je ispravno ili derogirati član 5 u mjeri koju strogo zahtijeva situacija ili krivično goniti osobe u pitanju za jedno od niza krivičnih djela terorizma koji postoje u zakonima Ujedinjenog Kraljevstva, koja uključuju priznato članstvo u zabranjenoj organizaciji, propust da se obavijeste vlasti o sumnji da se pripremaju teroristička djela, posjedovanje inkriminiranih članaka ili indirektno ohrabrivanje da se počine, pripreme ili podstaknu djela terorizma (vidi stavove 89 i 95 gore).

B. Ocjena Suda

1. Opseg predmeta pred Sudom

153. Sud na početku mora odlučiti o prvom preliminarnom prigovoru aplikanta da Vladi treba zabraniti odbranu za navode po članu 5 stav 1 koja

bi bila zasnovana na izuzecima iz člana 5 stav 1 tačka (f) zato što to nisu isticali pred domaćim sudovima.

154. Sud je namijenjen da bude supsidijaran državnim sistemima zaštite ljudskih prava. Stoga je primjereno da državni sudovi inicijalno imaju mogućnost da odluče o pitanju kompatibilnosti domaćeg zakona sa Konvencijom i da, ako se kasnije podnese aplikacija Sudu, on ima uvida u stavove domaćih sudova koji su u direktnom i stalnom kontaktu sa snagama u njihovim državama (vidi *Burden*, citiran gore, stav 42). Naročito, Vlada ne može iznijeti Sudu argumente koji su suprotni onima koji su izneseni pred domaćim sudovima (vidi, *mutatis mutandis*, *Pine Valley Developments Ltd i dr. Protiv Irske*,, presuda od 29. novembra 1991. godine, stav 47, serija A br. 222; *Kolompar protiv Belgije*, presuda od 24. septembra 1992. godine, stavovi 31-32, serija A br. 235-C).

155. Sud, međutim, smatra da se Vlada ne može spriječiti da se pozove na tačku (f) člana 5 stav 1 da bi opravdala pritvor. Janso je da je Vlada u tekstu derogacije i tokom derogacionog postupka pred domaćim sudovima, eksplicitno ostavila otvoreno pitanje primjene člana 5. Štaviše, većina Doma Lordova je eksplicitno ili implicitno razmatrala da li je pritvor bio u saglasnosti sa članom 5 stav 1 prije odlučivanja o valjanosti derogacije (vidi stav 17 gore).

156. Aplikanti dalje tvrde da Vladi ne treba dopustiti da pred Sudom ospori odluku Doma Lordova da je derogacija nevaljana.

157. Sadašnja situacija je, nesumnjivo, neuobičajena zato što vlade obično ne osporavaju niti vide potrebu da ospore odluke njihovih najviših sudova pred ovim Sudom. Međutim, ne postoji bilo kakva zabrana da Vlada tako postupi, naročito kada smatra da je odluka najvišeg domaćeg suda problematična sa stanovišta Konvencije i kada se od Suda traže daljnje smjernice.

158. U konkretnom slučaju, budući da deklaracija o inkompatibilnosti po Zakonu o ljudskim pravima nije obavezujuća za strane u domaćem postupku (vidi stav 94 gore), uspjeh aplikanta pred Domom Lordova nije vodio ni trenutnom oslobađanju niti isplati kompenzacije za nezakonit pritvor, pa je stoga bilo neophodno da oni podnesu ovu aplikaciju. Budući da su aplikanti tražili da se ispita zakonitost njihovog pritvora, Sud ne smatra da postoji bilo kakav principijelan razlog zbog kojeg Vlada ne bi mogla sada iznijeti sve argumente koje ima da bi branila postupak, čak i ako to podrazumijeva dovođenje u pitanje zaključaka njihovih vlastitih najviših sudova.

159. Sud stoga odbacuje preliminarni prigovor aplikanta.

2. Prihvatljivost

160. Sud smatra da pritužbe aplikanta po članu 5 stav 1 Konvencije pokreću kompleksna pravna i činjenična pitanja, a odlučenje o tome zavisi o ispitivanju merituma. Sud stoga zaključuje da ovaj dio aplikacije nije

očigledno neosnovan u smislu člana 35 stav 3 Konvencije. Kako prihvatljivost nije osporena po nekom drugom osnovu, Sud proglašava aplikaciju prihvatljivom.

3. Meritum

161. Sud prvo mora utvrditi da li je pritvor aplikanata bio dozvoljen po članu 5 stav 1(f), jer ako ta tačka može predstavljati odbranu od pritužbi po članu 5. stav 1, ne bi bilo potrebno odlučivati da li je derogacija valjana (vidi *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 18. januara 1978. godine, stav 191, serija A br. 25).

a. Da li su aplikanti bili zakonito pritvoreni u skladu sa članom 5 stav 1(f) Konvencije

162. Član 5 čuva osnovno ljudsko pravo, slobodu osobe protiv proizvoljnog miješanja države u njegovo ili njeno pravo na slobodu (*Aksoy protiv Turske*, presuda od 18. decembra 1996. godine, stav 76, *Izveštaji* 1996-VI). Tekst člana 5 je potpuno jasan – garancije koje su u njemu sadržane primjenjuju se na “svakoga”.

163. Tačke (a) do (f) člana 5 stava 1 sadrže iscrpnu listu dozvoljenih osnova po kojima osoba može biti lišena slobode, pa lišenje slobode neće biti zakonito ukoliko ne potpada pod jedan od tih osnova (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 13229/03, stav 43, ECHR 2008). Jedan od izuzetaka, koji se sadržan u tački (f), dozvoljava državi da kontroliše slobodu stranaca u kontekstu imigracije (idem., stav 64). Vlada tvrdi da je pritvor aplikanat opravdan po drugom dijelu ove tačke, te da su oni bili zakonito pritvoreni kao osobe “protiv kojih se preduzimaju radnje u cilju deportacije ili ekstradicije”.

164. Član 5 stav 1(f) ne zahtijeva da je neophodno da pritvor ima opravdano obrazloženje, npr. sprječavanje da osoba počini krivično djelo ili da pobjegne. Svako lišavanje slobode po drugom dijelu člana 5 stav 1(f) će biti opravdano, međutim, samo onoliko dugo koliko traje postupak deportacije ili ekstradicije. Ako se takav postupak ne vodi sa potrebnom revnošću, pritvor će prestati biti dozvoljen po članu 5 stav 1(f) (*Chahal*, gore citiran, stav 113). Lišenje slobode mora također biti “zakonito”. Što se tiče “zakonitosti”, uključujući i pitanje da li je poštovan “postupak propisan zakonom”, Konvencija se u suštini poziva na domaći zakon i uspostavlja obavezu da se poštuju materijalne i proceduralne odredbe domaćeg zakona. Poštivanje domaćeg zakona nije, međutim, dovoljno: član 5 stav 1 zahtijeva još i da svako lišenje slobode bude u skladu sa svrhom zaštite osobe od proizvoljnosti. Fundamentalni je princip da nijedan pritvor koji je proizvoljan nije u skladu sa članom 5 stav 1, a pojam “proizvoljnosti” u članu 5 stav 1 proteže se dalje od neusklađenosti sa domaćim zakonom, tako da lišenje slobode može biti zakonito po domaćem zakonu ali ipak proizvoljno i, stoga, suprotno Konvenciji (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore

citiran, stav 67). Da bi se izbjeglo označavanje pritvora kao proizvoljnog, on po članu 5 stav 1(f) mora biti proveden u dobroj namjeri, mora biti tijesno povezan sa osnovima pritvora na koje se poziva Vlada, mjesto i uslovi pritvora moraju biti odgovarajući, a dužina pritvora ne smije preći vrijeme koje je opravdano potrebno za ostvarenje cilja koji se želi postići (vidi, *mutatis mutandis*, *Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 74).

165. Prvi, treći i šesti aplikant su po Zakonu iz 2001. pritvoreni 19. decembra 2001. godine, sedmi aplikant je pritvoren 9. februara 2002. godine, osmi aplikant je pritvoren 23. oktobra 2002. godine, deveti aplikant 22. aprila 2002. godine, deseti aplikant 14. januara 2003. godine, a jedanaesti aplikant 2. oktobra 2002. godine. Niti jedan od njih nije oslobođen do 10-11. marta 2005. godine. Peti aplikant je bio pritvoren između 19. decembra 2001. i 22. aprila 2004. godine kada je pušten uz jamčevinu i uz stroge uslove. Drugi i četvrti aplikant su također bili pritvoreni 19. decembra 2001. godine, ali drugi aplikant je pušten 22. decembra 2001. godine, nakon što je odlučio da se vrati u Maroko, a četvrti aplikant je pušten 13. marta 2002. godine, također nakon svoje odluke da ode u Francusku. Aplikanti su svo vrijeme držani pod visokim sigurnosnim uslovima bilo u zatvorima Belmarsh ili Woodhill ili bolnici Broadmoor. Stoga se ne može osporiti da su bili lišeni slobode u smislu člana 5 stav 1 (see *Engel i dr. protiv Holandije*, presuda od 8. juna 1976., serija A br. 22).

166. Aplikanti su bili strani državljani koje bi Vlada deportovala iz Ujedinjenog Kraljevstva da je mogla pronaći državu koja bi ih primila i u kojoj se ne bi suočili sa rizikom podvrgavanja torturi suprotno članu 3 Konvencije (*Saadi protiv Italije* [GC], br. 37201/06, stavovi 125 i 127, ECHR 2008). Iako su obaveze odgovorne države iz člana 3 sprječavale udaljavanje aplikanta iz Ujedinjenog Kraljevstva, Državni sekretar je uprkos tome smatrao da ih je neophodno pritvoriti iz sigurnosnih razloga, zato što je vjerovao da njihovo prisustvo u državi predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost i što je sumnjao da su bili ili da jesu upleteni u izvršenje, pripremanje ili podsticanje na djela međunarodnog terorizma i da su bili članovi, da su pripadali ili imali veze sa međunarodnim terorističkim grupama. Takav pritvor bi prije donošenja Dijela 4 Zakona iz 2001. bio nezakonit, jer je presudom iz 1984. godine *Hardial Singh* utvrđeno da se pritvorske ovlasti ne mogu provoditi osim ako se osoba koja treba biti deportovana ne može deportovati u razumnom roku (vidi stav 87 gore). Stoga je u obavijesti o derogaciji koja je podnesena po članu 15 Konvencije navedeno da se traže dodatne ovlasti za hapšenje i pritvaranje stranih državaljana "kada udaljavanje ili deportacija zbog postojećih okolnosti nije moguća, što bi za posljedicu imalo nezakonit pritvor po domaćem zakonu" (vidi stav 11 gore).

167. Jedna od najvažnijih pretpostavki na kojoj su bili zasnovani obavijest o derogaciji, Zakon iz 2001. i odluka o pritvaranju aplikanta je

bila da oni ne mogu biti udaljeni ili deportovani “zbog postojećih okolnosti” (vidi stavove 11 i 90 gore). Nema dokaza da je tokom perioda pritvora aplikantata bilo bilo kakvog realnog izgleda da budu protjerani, osim u slučaju drugog i četvrtog aplikanta), a da se ne pokrene pitanje stvarnog rizika od zlostavljanju suprotno članu 3. Zaista, prvi aplikant je apatrid a Vlada nije mogla pružiti dokaze da je postojala neka druga država voljna da ga prihvati. Proizlazi da Vlada sve do kraja 2003. godine nije ulazila u pregovore sa Alžirom i Jordanom u cilju dobijanja garancija da aplikanti, koji su bili državljani tih država, neće biti zlostvljani ako tamo budu vraćeni, a takve garancije nisu primljene do augusta 2005. godine (vidi stav 86 gore). U takvim okolnostima, Sud ne smatra da je Vladina politika zadržavanja mogućnosti deportovanja aplikantata “pod aktivnim preispitivanjem” bila dovoljno određena ili odlučna da bi predstavljala “radnje ... koje se preduzimaju u cilju deportacije”.

168. Od ovog zaključka se izuzimaju drugi aplikant koji je bio pritvoren samo tri dana prije povratka u Maroko i četvrti aplikant koji je napustio Ujedinjeno Kraljevstvo i otišao u Francusku 13. marta 2002. godine, nakon što je bio pritvoren nešto manje od tri mjeseca (vidi stavove 35 i 41 gore). Sud smatra da se opravdano može reći da su tokom ovih perioda pritvora protiv ovih aplikantata preduzete radnje u cilju deportacije, jer proizlazi da su vlasti još bile u fazi utvrđivanja njihovog državljanstva i ispitivanja da li bi njihov povratak u zemlje porijekla ili druge zemlje bio moguć (vidi *Gebremedhin [Gaberamadhién] protiv Francuske*, br. 25389/05, stav 74, 26. april 2007.). Stoga, nema kršenja člana 5 stava 1 Konvencije u odnosu na drugog i četvrtog aplikanta.

169. Tačno je i da aplikanti koji su bili pritvoreni duže vrijeme ipak nisu bili pritvoreni tako dugo kao aplikant u predmetu *Chahal* (gore citiran), u kojem Sud nije utvrdio kršenje člana 5 stav 1 uprkos njegovom pritvoru od preko šest godina. Međutim, u predmetu *Chahal*, tokom cijelog perioda pritvora vodio se, aktivno i revnosno, postupak pred domaćim vlastima i Sudom da bi se odlučilo da li bi bilo zakonito i u skladu sa članom 3 Konvencije deportovati aplikanta u Indiju. Ne može se isto reći i za konkretan slučaj u kojem su se, za razliku od prethodnog, postupci prvenstveno ticali zakonitosti pritvora.

170. U okolnostima konkretnog slučaja ne može se reći da su prvi, treći, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti i jedanaesti aplikant bili osobe “protiv kojih [su se] preduzima[le] radnje u cilju deportacije ili ekstradicije”. Njihov pritvor stoga ne potpada pod izuzetak od prava na slobodu kako je to propisano u članu 5 stav 1(f) Konvencije. To je zaključak do kojeg je također, eksplicitno ili implicitno, došla većina članova Doma Lordova (vidi stav 17 gore).

171. Umjesto toga, iz teksta obavijesti o derogaciji i Dijela 4 Zakona iz 2001. godine jasno je da su aplikanti bili certificirani i pritvoreni zato što su bili osumnjičeni za međunarodni terorizam i zato što je postojalo uvjerenje

da njihov boravak na slobodi u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost. Sud ne prihvata Vladin argument da član 5 stav 1 dozvoljava postizanje ravnoteže između prava osobe na slobodu i interesa države da zaštiti svoje stanovništvo od terorističke opasnosti. Ovaj argument nije u skladu ne samo sa jurisprudencijom Suda po tački (f), već ni sa principom da tačke (a) do (f) predstavljaju iscrpnu listu izuzetaka i da je samo usko tumačenje ovih izuzetaka u skladu sa ciljevima člana 5. Ako pritvor ne ulazi u granice ovih tačaka kako ih Sud tumači, ne može se “prekrojiti” pozivom na potrebu uspostavljanja ravnoteže između interesa države i interesa pritvorenika.

172. Sud podsjeća da je u brojnim prilikama utvrdio da je zatočenje ili preventivni pritvor bez optužbe suprotan osnovnom pravu na slobodu po članu 5 stav 1, ako ne postoji valjana derogacija po članu 15 (vidi *Lawless protiv Irske (No. 3)*, presuda od 1. jula 1961., stavovi 13 i 14, serija A br. 3; *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stavovi 194-196 i 212-213). Stoga se mora razmotriti da li je valjana derogacija Ujedinjenog Kraljevstva.

b. Da li je Ujedinjeno Kraljevstvo valjano derogiralo svoje obaveze po članu 5 stav 1 Konvencije

i. Pristup Suda

173. Sud podsjeća da svaka država ugovornica, u okviru svoje odgovornosti za “život [svoje] nacije”, treba utvrditi da li “postoji javna opasnost” koja predstavlja prijetnju tom životu i, ako je tako, koliko se daleko mora ići u pokušaju da se ta opasnost prevlada. Zbog njihovog direktnog i kontinuiranog saznanja o hitnim potrebama u tom trenutku, domaće vlasti su, u principu, u boljoj poziciji nego međunarodne sudije da odluče kako o postojanju takve opasnosti, tako i o prirodi i opsegu derogacija koje su neophodne se ona otklonila. U skladu s tim, domaćim vlastima treba po ovom pitanju ostaviti široko polje slobodne procjene.

Uprkos tome, države ugovornice ne uživaju neograničeno polje slobodne procjene. Sud je taj koji treba, *inter alia*, odlučiti da li su države prekoračile “mjeru koju neophodno zahtijeva prijeka potreba” takve krize. Diskreciona ocjena domaćih vlasti povlači za sobom evropski nadzor. U vršenju ovog nadzora, Sud mora dati odgovarajuću težinu relevantnim faktorima kao što su priroda prava ugroženog derogacijom i okolnosti koje su tome vodile, trajanje derogacije i opasnost situacije (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 207; *Brannigan i McBride Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 26. maja 1993., stav 43, serija A br. 258; *Aksoy*, gore citiran, stav 68).

174. Cilj i svrha koji su utemeljeni u Konvenciji, kako je to propisano članom 1, traže da države ugovornice moraju garantovati prava i slobode unutar svoje jurisdikcije. Za mašineriju zaštite koja je uspostavljena po

Konvenciji fundamentalno je da državni sistemi propisuju mogućnost otklanjanja kršenja odredaba Konvencije, sa Sudom koji ima nadzornu ulogu, ali uz princip supsidijarnosti (*Z. i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 29392/95, stav 103, ECHR 2001-V). Štaviše, domaći sudovi su dio “državnih vlasti” kojima Sud priznaje široko polje slobodne procjene po članu 15. U neuobičajenim okolnostima konkretnog slučaja, kada je najviši domaći sud ispitao pitanja u vezi sa derogacijom Države i zaključio da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije, ali da prijeka potreba situacije nije striktno zahtijevala mjere koje su kao odgovor na to preduzete, Sud smatra da bi bilo opravdano donijeti drugačiji zaključak samo ako bi se uvjerio da su domaći sudovi pogrešno tumačili ili pogrešno primijenili član 15 ili jurisprudenciju Suda po tom članu ili da su došli do zaključka koji je očigledno neopravdan.

ii. Da li je postojala “javna opasnost koja je prijetila životu nacije”

175. Aplikanti tvrde da nije bilo javne opasnosti koja je prijetila životu britanske nacije iz tri glavna razloga: prvo, opasnost nije bila ni stvarna ni neposredna; drugo, nije bila ni privremene prirode; i, treće, praksa drugih država, od kojih ni jedna nije derogirala Konvenciju, zajedno sa mišljenjima drugih domaćih i međunarodnih tijela, koja su upoznata [sa ovim pitanjima, prim.prev.], pokazuju da nije utvrđeno postojanje javne opasnosti.

176. Sud podsjeća da je u predmetu *Lawless*, gore citiran, stav 28, zauzeo stav da je u kontekstu člana 15 prirodno i uobičajeno značenje riječi “druga javna opasnost koja prijeti životu nacije” dovoljno jasno i da referira na “izuzetne krizne situacije ili opasnost koja nepovoljno utječe na cijelu populaciju i predstavlja opasnost organizovanom životu zajednice koja je uspostavljena u državi”. U slučaju *Greek Case* (1969.) 12, Godišnjak 1, stav 153, Komisija je smatrala da bi, u cilju opravdavanja derogacije, opasnost morala biti stvarna ili neposredna, da bi trebala nepovoljno djelovati na cijelu naciju u mjeri u kojoj bi bio ugrožen nastavak organizovanog života zajednice, i da bi kriza ili opasnost morali biti izuzetni tako da normalne mjere i ograničenja koje Konvencija dozvoljava za održanje javne sigurnosti, zdravlja i reda, jednostavno ne bi bile dovoljne. U predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stavovi 205 i 212, strane su se saglasile, kao i Komisija i Sud, da je test iz člana 15 zadovoljen, budući da je terorizam dugi niz godina predstavljao “naročito dalekosežnu i akutnu opasnost za teritorijalni integritet Ujedinjenog Kraljevstva, institucije šest okruga i život stanovnika provincije”. Sud je do sličnog zaključka došao i u pogledu kontinuiranog pitanja sigurnosne situacije u Sjevernoj Irskoj u predmetu *Brannigan i McBride*, gore citiran, i *Marshall protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), br. 41571/98, 10. juli 2001. godine. U predmetu *Aksoy*, gore citiran, Sud je prihvatio da je nasilje kurdskih separatista predstavljalo “javnu opasnost” u Turskoj.

177. Državni sekretar je domaćim sudovima predočio dokaze o ozbiljnoj opasnosti od terorističkih napada koji su planirani protiv Ujedinjenog Kraljevstva. SIAC-u su predočeni i dodatni tajni dokazi. Sve domaće sudije su prihvatile da je opasnost bila vjerovatna (sa izuzetkom Lorda Hoffmanna koji se smatrao da opasnost nije bila takve prirode da bi predstavljala “opasnost za život nacije”: vidi stav 18 gore). Iako se u vrijeme kada je izjavljena derogacija nije dogodio nijedan napad Al'Kaide na teritoriji Ujedinjenog Kraljevstva, Sud smatra da, u svjetlu dokaza koji su im u to vrijeme bili dostupni, domaće vlasti ne treba kritikovati zbog straha da je takav napad bio “neposredan” jer je zlodjelo moglo biti izvršeno u bilo koje vrijeme, bez upozorenja. Zahtjev neposrednosti ne može se tumačiti tako usko kao da zahtijeva od države da čeka da se katastrofa desi prije nego što preduzme mjere protiv toga. Štaviše, opasnost od terorističkih napada se, tragično, pokazala vrlo realnom u bombaškom napadu i pokušaju bombaškog napada u Londonu u julu 2005. godine. Budući da je svrha člana 15 da državama dozvoli derogaciju radi zaštite njihovog stanovništva od budućih rizika, postojanje opasnosti po život nacije mora se cijeliti prvenstveno pozivanjem na one činjenice koje su bile poznate u vrijeme derogacije. Međutim, ništa ne sprječava Sud da uzme u obzir i informacije koje su se kasnije pojavile (vidi, *mutatis mutandis*, *Vilvarajah i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. oktobra 1991., stav 107(2) serija A, br. 215).

178. Dok je Komitet Ujedinjenih naroda za ljudska prava zapazio da mjera kojom se derogiraju odredbe ICCPR-a mora biti “izuzetna i privremene prirode” (vidi stav 109 gore), Sud u svojoj praksi nikada do danas nije eksplicitno postavio zahtjev da stanje opasnosti bude privremeno, iako pitanje proporcionalnosti može biti povezano sa dužinom trajanja tog stanja. Zaista, predmeti koji su gore citirani i koji se odnose na sigurnosnu situaciju u Sjevernoj Irskoj, pokazuju da je moguće da javna opasnost u smislu člana 15 traje više godina. Suda ne smatra da se može reći da mjera derogacije koja je upotrijebljena neposredno nakon posljedica Al'Kaidinih napada na Sjedinjene Američke Države i koju je Parlament godišnje preispitivao, nije valjana zato što nije bila “privremena”.

179. Argument aplikanata da život nacije nije bio u opasnosti je principijelno zasnovan na izdvojenom mišljenju Lorda Hoffmana, koji je ove pojmove tumačio kao da se zahtijeva prijetnja za organizovani život zajednice koja je prešla granicu prijetnje ozbiljnom fizičkom štetom i gubicima života. Po njegovom mišljenju, morala je postojati prijetnja “za naše institucije vlasti ili naše postojanje kao civilne zajednice” (vidi stav 18 gore). Međutim, Sud je u ranijim predmetima bio spreman uzeti u obzir puno širi spektar faktora kod odlučivanja o prirodi i stepenu stvarne ili neposredne prijetnje “naciji”, pa je zaključivao da je stanje opasnosti postojalo čak i kada je proizlazilo da institucije države nisu bile ugrožene u mjeri na koju ukazuje Lord Hoffman.

180. Kao što je već rečeno, domaće vlasti uživaju široku diskrecionu ocjenu po članu 15 u procjenjivanju da li je život njihove nacije ugrožen javnom opasnošću. Dok je upadljivo da je Ujedinjeno Kraljevstvo jedina država ugovornica Konvencije koja je izjavila derogaciju kao odgovor na opasnost od Al'Kaide iako su i druge države također bile izložene prijetnjama, Sud prihvata da je to nešto o čemu je svaka pojedinačna Vlada, kao čuvar sigurnosti vlastitog naroda, mogla napraviti svoju procjenu na osnovu činjenica koje su joj poznate. Stoga se o ovom pitanju mora dati značaj ocjeni izvršne vlasti i Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva. Osim toga, veliki značaj se mora dati i saglasnim stavovima domaćih sudova koji su u boljoj poziciji da ocijene dokaze u vezi sa postojanjem stanja opasnosti.

181. Što se tiče prvog pitanja, Sud dijeli mišljenje većine Doma Lordova da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije.

iii Da li se radi o mjerama koje je striktno zahtijevala hitnost situacije

182. Član 15 propisuje da država može derogirati svoje obaveze po Konvenciji samo “u mjeri koji zahtijeva hitnost situacije”. Kao što je već rečeno, Sud smatra da u principu treba slijediti presudu Doma Lordova o pitanju proporcionalnosti pritvora aplikantata, osim ako bi se moglo pokazati da su domaći sudovi pogrešno tumačili Konvenciju ili praksu Suda ili ako su došli do zaključka koji je očigledno neopravdan. Sud će, u svjetlu ovih stavova, razmotriti prigovore Vlade na presudu Doma Lordova.

183. Vlada tvrdi, prvo, da je većina Doma Lordova trebala dati veće polje slobodne procjene shvatanju izvršne vlasti i Parlamenta o tome da li je pritvor aplikantata bio neophodan. Sličan argument je iznesen i pred Dom Lordova, pred kojim je Državni pravobranitelj izjavio da je procjena toga šta je bilo potrebno za zaštitu javnosti bila politička, prije negoli sudska odluka (vidi stav 19 gore).

184. Kad Sud razmatra derogaciju po članu 15, on dozvoljava domaćim vlastima široko polje slobodne procjene u odlučivanju o prirodi i opsegu derogacije neophodne za prevladavanje krize. Ipak, na Sudu je konačna ocjena o tome da li je ta mjera “striktno potrebna”. Naročito, kada se derogacijom narušavaju osnovna prava iz Konvencije kao što je pravo na slobodu, Sud mora biti uvjeren da je to bio iskren odgovor na stanje opasnosti, da je to bilo potpuno opravdano naročitim okolnostima te opasnosti i da je predviđena odgovarajuća zaštita protiv zloupotrebe (vidi, npr., *Brannigan i McBride*, gore citiran, stavovi 48-66; *Aksoy*, gore citiran, stavovi 71-84; i principi navedeni u stavu 173 gore). Doktrina polja slobodne procjene uvijek je značila sredstvo za definisanje odnosa između domaćih vlasti i Suda. Ona se ne može isto primijeniti između državnih organa na domaćem nivou. Kao što je zaključio Dom Lordova, pitanje proporcionalnosti jeste u konačnici pitanje za odlučenje suda, naročito u predmetima kao što je ovaj, kada su aplikanti lišeni njihovog osnovnog prava na slobodu tokom dugog perioda vremena. U svakom slučaju,

uzimajući u obzir brižljiv pristup Doma Lordova ovim pitanjima, ne može se reći da nije data odgovarajuća težina stavovima izvršne vlasti i Parlamenta.

185. Vlada je također izjavila da je Dom Lordova pogriješio u ispitivanju zakona *in abstracto* umjesto da je razmotrio konkretne predmete aplikantata. Međutim, prema mišljenju Suda, pristup po članu 15 mora biti usmjeren na opću situaciju u državi u pitanju, tako da sud – domaći li međunarodni – treba ispitati mjere koje su usvojene derogacijom određenog prava iz Konvencije i odvagati ih u odnosu na prirodu opasnosti za naciju do koje je dovela kriza. Kada se, kao ovdje, utvrdi da su mjere neproporcionalne toj prijetnji i da imaju diskriminirajući efekat, nema potrebe ići dalje i ispitivati njihovu primjenu u konkretnom slučaju svakog aplikanta.

186. Treći osnov Vladinog osporavanja odluke Doma Lordova je principijelno usmjeren na pristup u odnosu na komparaciju nedržavljana i državljana osumnjičenih za terorizam. Sud, međutim, smatra da je Dom Lordova pravilno zaključio da osporene pritvorske ovlasti ne treba posmatrati kao imigracione mjere unutar kojih bi razlikovanje između državljana i nedržavljana bilo legitimno, već kao mjere koje se tiču nacionalne sigurnosti. Dio 4 Zakona iz 2001. je projektovan da otkloni stvarnu i neposrednu opasnost od terorističkih napada koju su, prema dokazima, predstavljali i državljan i nedržavljan. Izbor Vlade i Parlamenta, da imigracionim mjerama adresiraju ono što je suštinski sigurnosno pitanje, rezultat je neadekvatnog odgovora na problem nametanjem disproportionalnog i diskriminirajućeg tereta neograničenog pritvora na grupu osumnjičenih za terorizam. Kao što je i Dom Lordova zaključio, nije bilo značajne razlike u mogućem negativnom utjecaju pritvora bez optužbe na državljanu ili nedržavljanu koji praktično nisu mogli napustiti zemlju zbog straha od torture u drugoj zemlji.

187. Konačno, Vlada je iznijela dva argumenta za koja su aplikanti tvrdili da ih nije iznijela pred domaće sudove. Svakako, ne vidi se da je bilo pozivanja na ove argumente u presudama domaćih sudova ili u javnom materijalu koji je podnesen Sudu. U takvim okolnostima, čak i pod pretpostavkom da princip supsidijarnosti ne sprječava Sud da ispita nove navode, traže se ubjedljivi dokazi na kojima se temelje.

188. Prvi od navodno novih argumenata je da je država legitimno, ograničavajući mjere na nedržavljanu, uzela u obzir senzibilitet britanskih muslimana kako bi smanjila mogućnost njihovog regrutovanja među ekstremiste. Međutim, Vlada nije dostavila Sudu bilo kakav dokaz koji bi ukazao da je bilo značajno vjerovatnije da će britanski muslimani negativno reagovati na pritvor bez optužbe državljanu nego stranih muslimana za koje se opravdano sumnja da su povezani sa Al'Kaidom. U tom pogledu, Sud zapaža da sistem kontrolnih naredbi koji je propisan Zakonom o terorizmu

iz 2005. godine ne pravi razliku između osumnjičenih državljana i nedržavljana.

189. Drugi navodno novi osnov na koji se poziva Vlada je da država može bolje odgovoriti na terorističku prijetnju ako je u mogućnosti zatvoriti najozbiljnije izvore te prijetnje, tačnije nedržavljanke. U vezi s tim, Sudu opet nisu pruženi bilo kakvi dokazi koji bi ga ubijedili da promijeni zaključak Doma Lordova o tome da različit tretman nije bio opravdan. Zaista, Sud zapaža da domaći sudovi, uključujući i SIAC, koji su vidjeli i javni i tajni materijal, nisu bili uvjereni da je opasnost od nedržavljana ozbiljnija od one koju predstavljaju državljanke.

190. Stoga Sud zaključuje, kao i Dom Lordova, a suprotno Vladinim tvrdnjama, da je mjera derogacije bila neproporcionalna zato što je pravila neopravdanu razliku između državljana i nedržavljana. Slijedi da postoji kršenje člana 5 stav 1 u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta.

III. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5 STAV 1 U VEZI SA ČLANOM 14 KONVENCIJE

191. Aplikanti su se žalili da je njihovo pritvaranje bilo diskriminirajuće i suprotno članu 14 Konvencije, zato što su državljanke koji su osumnjičeni za upletenost sa Al'Kaidom ostavljeni na slobodi.

Član 14 propisuje:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

192. U svjetlu gore datog obrazloženja i zaključaka u odnosu na član 5 stav 1 samostalno, Sud ne smatra neophodnim da ove navode posebno razmotri.

IV. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5 STAV 4 KONVENCIJE

193. Aplikanti su tvrdili da postupak osporavanja njihovog pritvaranja pred domaćim sudovima nije bio u skladu sa zahtjevima iz člana 5 stav 4 koji glasi:

“Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito naložio oslobađanje.”

Vlada je osporila da je bilo kršenja člana 5 stav 4.

A. Izjašnjenja strana

1. Aplikanti

194. Aplikanti su iznijeli dva glavna argumenta u odnosu na član 5. stav 4. Prvo, naglasili su da iako je bila otvorena mogućnosti da se žale SIAC-u, Apelacionom sudu i Domu Lordova o tome da je njihov pritvor po Dijelu 4 Zakona iz 2001. bio nezakonit po Konvenciji, jedini pravni lijek koji su mogli koristiti je deklaracija o nekompatibilnosti po Zakonu iz 1998. Ona nije bila obavezujuća za Vladu, pa je pritvor ostao zakonit dok Parlament nije promijenio zakon. Stoga, nije bilo suda koji je imao ovlasti na naredi njihovo puštanje, što je kršenje člana 5 stav 4.

195. Drugo, aplikanti su se žalili na postupak pred SIAC-om za žalbe po odjeljku 25 Zakona iz 2001. (vidi stav 91 gore), a naročito na nemogućnost dostavljanja materijalnih dokaza, osim dostavljanja specijalnim advokatima s kojima pritvorenicima nisu bile dozvoljene konsultacije. Prema njihovim navodima, član 5 stav 4 je unio garancije pravičnog suđenja iz člana 6 stav 1 srazmjerno težini onoga što je u pitanju. Dok u određenim slučajevima može biti dozvoljeno da sud sankcioniše skrivanje relevantnih dokaza pojedincu po osnovu nacionalne sigurnosti, nikada se ne može dozvoliti da se sud, kod ocjene zakonitosti pritvora, osloni na materijal koji je bio od odlučne važnosti za predmet s kojim se pritvorenik morao suočiti a koji nije bio dostupan čak ni u sažetom ili skraćenom obliku, u mjeri dovoljnoj da omogući osobi da zna predmet protiv njega i da na njega odgovori. U svim žalbama aplikantata, osim u slučaju desetog aplikanta, SIAC se pozvao na tajni materijal i priznao da su aplikanti na taj način dovedeni u nepovoljan položaj.

2. Vlada

196. Vlada je navela da član 5 stav 4 treba razumjeti u svjetlu utvrđene prakse Suda po članu 13, u odnosu na koji je bio *lex specialis* po pitanju pritvora, tj. tako da ne postoji pravo osporavanja osnovnog zakona pred domaćim sudom. Ovaj princip, zajedno sa sistemom deklaracija o nekompatibilnosti po Zakonu o ljudskim pravima, odražava demokratsku vrijednost supremacije izabranog Parlamenta.

197. Što se tiče drugog navoda aplikantata, Vlada je izjavila da su, zbog javnog interesa, postojali valjani osnovi da se uskrati tajni materijal. Pravo na dobijanje dokaza, po članu 6 i, također, po članu 5 stav 4, nije apsolutno. Praksa Suda iz predmeta *Chahal* (citiran gore) pa nadalje, pokazuje određenu podršku za postupak sa specijalnim advokatima, naročito u senzibilnim oblastima. Štaviše, u svakom konkretnom slučaju, javni materijal je davao dovoljno informacija o tvrdnjama protiv aplikantata što im je omogućavalo da se djelotvorno brane.

3. Treća strana, Justice

198. Justice (vidi stav 6 gore) je informisala Sud da je, u vrijeme kada je formiran SIAC po Zakonu o Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji iz 1997. godine, postojalo uvjerenje da je upotreba tajnog materijala i specijalnih advokata u postupku pred [SIAC-om] bila zasnovana na sličnom postupku u Kanadi, koja se primjenjivala na predmete pred Komisijom za razmatranje obavještajnih podataka o sigurnosti ("SIRC"), a koja je razmatrala da li je odluka ministra o udaljavanju stalnog rezidenta, stranog državljanina, po osnovu nacionalne sigurnosti bila osnovana. Međutim, iako postupak pred SIRC-om nije uključivao internog pravnog savjetnika koji bi imao pristup tajnom materijalu i učestvovao u *ex parte* i *in camera* saslušanjima radi zastupanja interesa apelanta, on se značajno razlikovao od modela SIAC-a, naročito u tome da je dozvoljavao specijalnim advokatima da nastave kontakt sa apelantom i njegovim pravnim zastupnicima tokom cijelog postupka, čak i nakon što bi specijalni advokat bio u cijelosti obaviješten o tajnim informacijama protiv apelanta.

199. Nasuprot tome, postupak pred SIAC-om, koji je uključivao tajni materijal i specijalne advokate, pretrpio je značajne kritike uključujući i od Apelacione komisije Doma Lordova, Komisije Predstavničkog doma za ustavna pitanja, Zajedničke parlamentarne komisije za ljudska prava, Senatskog komiteta Kanade o anti-terorističkom zakonu, te Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope. Nakon presude Doma Lordova u decembru 2004. godine kojom je Dio 4 Zakona iz 2001. godine proglašen inkompatibilnim sa članovima 5 i 14 Konvencije, Komisija Predstavničkog doma za ustavna pitanja je započela istragu o djelatnosti SIAC-a i njihovog korištenja specijalnih advokata. Među dokazima koje je Komisija pribavila bila je i izjava devet od trinaest specijalnih advokata. U toj izjavi, specijalni advokati su naglasili ozbiljne poteškoće koje su imali u zastupanju apelanta u zatvorenim postupcima zbog zabrane komunikacije koja se ticala tajnih materijala. Specijalni advokati su naročito ukazali na vrlo ograničenu ulogu koju su mogli imati u zatvorenim suđenjima zbog nedostatka djelotvornih uputa onih koje su zastupali.

B. Ocjena Suda

1. Prihvatljivost

200. Sud zapaža da član 5 stav 4 garantuje pravo "svakome kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode" da pokrene postupak ispitivanje zakonitosti pritovre i da bude pušten ako je pritvor nezakonit. Budući da su drugi i četvrti apelant već bili pušteni na slobodu jer su se odlučili da odu u Maroko i Francusku prije nego što su otpočeli različiti postupci ispitivanja zakonitosti pritvora po Zakonu iz 2001., slijedi da su

žalbe ove dvojice aplikanta po članu 5 stav 4 očigledno neosnovane u smislu člana 35 stav 3 Konvencije (vidi *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. augusta 1990., stav 45, serija A br. 182), te moraju biti proglašene neprihvatljivim.

201. Sud smatra da žalbe ostalih aplikanta po ovoj odredbi pokreću kompleksna pravna i činjenična pitanja, a odlučenje o tome će ovisiti o ispitivanju merituma. Stoga Sud zaključuje da ovaj dio aplikacije nije očigledno neosnovan u smislu člana 35 stav 3 Konvencije. Kako prihvatljivost nije osporena po nekom drugom osnovu, Sud proglašava aplikaciju prihvatljivom.

2. Meritum

a. Principi koji proizlaze iz sudske prakse

202. Član 5 stav 4 predstavlja *lex specialis* u odnosu na općenitije zahtjeve iz člana 13 (vidi *Chahal*, gore citiran, stav 126). On daje pravo uhapšenim ili pritvorenim osobama da pokrenu postupak u odnosu na proceduralne i materijalne uslove koji su od suštinskog značaja za “zakonitost” njegovog ili njenog lišenja slobode. Pojam “zakonitosti” po stavu 4 člana 5 ima isto značenje kao i u stavu 1, tako da uhapšena ili pritvorena osoba ima pravo na preispitivanje “zakonitosti” njegovog pritvora u svjetlu ne samo zahtjeva domaćeg zakona već i Konvencije, općih principa koji su u njoj utjelovljeni i cilja ograničenja koja su dozvoljena po članu 5 stav 1. Član 5 stav 4 ne garantuje sudsko preispitivanje takvog obima kojim bi sud bio ovlašten da u svim aspektima predmeta, koji uključuje i pitanja ekspeditivnosti, svojom ocjenom zamijenu ocjenu organa koji donosi odluku. Međutim, to preispitivanje treba biti dovoljno široko da se odnosi na one uslove koji su ključni za “zakonitost” pritvora osobe u skladu sa članom 5 stav 1 (*E. protiv Norveške*, presuda od 29. augusta 1990., stav 50, serija A br. 181). “Sud” koji preispituje mora imati ne samo savjetodavnu funkciju već i nadležnost da “odluči” o “zakonitosti” pritvora i naredi puštanje na slobodu ako je pritvor nezakonit (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 200; *Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. marta 1987., stav 61, serija A br. 114; *Chahal*, gore citiran, stav 130).

203. Zahtjev proceduralne pravičnosti po članu 5 stav 4 ne nameće jedinstven, nepromjenjiv standard koji treba primjenjivati bez obzira na kontekst, činjenice i okolnosti. Iako nije uvijek neophodno da postupak po članu 5 stav 4 pruži iste garancije kao one koje se traže po članu 6 za krivični ili građanski postupak, on mora imati sudski karakter i pružiti garancije koje odgovaraju vrsti određenog lišenja slobode (vidi, npr, *Winterwerp protiv Holandije*, presuda od 24. oktobra 1979., stav 57, serija A br. 33; *Bouamar protiv Belgije*, presuda od 29. februara 1988., stavovi 57

i 60, serija A, br. 129; *Włoch protiv Poljske*, br. 27785/95, stav 125, ECHR 2000-XI; *Reinprecht protiv Austrije*, br. 67175/01, stav 31, ECHR 2005).

204. Dakle, postupak mora biti kontradiktoran i mora uvijek osigurati „ravnopravnost strana“ (*Reinprecht*, stav 31). Usmena rasprava može biti neophodna, npr. u slučajevima pritvora (*Nikolova protiv Bugarske* [GC], br. 31195/96, stav 58, ECHR 1999-II). Štaviše, u pritvorskim predmetima, u kojima neprekidno mora postojati osnovana sumnja da je optužena osoba počinila krivično djelo kao *sine qua non* zakonitosti produženja pritvora, pritvorenik mora dobiti mogućnost da djelotvorno ospori osnov za optužbe protiv njega (*Becciev protiv Moldavije*, br. 9190/03, stavovi 68-72, 4. oktobar 2005.). Ovo može zahtijevati da sud sasluša svjedoke iz čijeg svjedočenja *prima facie* proizlazi materijalni osnov kontinuirane zakonitosti pritvora (*Becciev*, gore citiran, stavovi 72-76; *Țurcan i Țurcan protiv Moldavije*, br. 39835/05, stavovi 67-70, 23. oktobar 2007.). Također, pritvor može zahtijevati da pritvorenik ili njegov zastupnik ima pristup dokumentima u spisu koji predstavljaju osnov za njegovo krivično gonjenje (*Włoch*, gore citiran, stav 127; *Nikolova*, gore citiran, stav 58; *Lamy protiv Belgije*, presuda od 30. marta 1989., stav 29, serija A br. 151; *Fodale protiv Italije*, br. 70148/01, 1. juni 2006.).

205. Sud je uprkos tome zaključio da, čak i u postupcima po članu 6 u kojima se odlučuje o krivici po krivičnoj optužbi, mogu postojati ograničenja prava na potpuno kontradiktoran postupak kada je to striktno neophodno u svjetlu snažnog, jednako važnog javnog interesa, kao što je nacionalna bezbjednost, potreba da određene policijske metode istrage ostanu tajna ili za zaštitu osnovnih prava druge osobe. Međutim, neće biti pravičnog suđenja ako bilo kakve teškoće koje su ograničenjima prava prouzročene optuženom, nisu dovoljno izbalansirane u postupcima koje vode sudske vlasti (vidi, npr. *Doorson protiv Holandije*, presuda od 26. marta 1996., stav 70, *Izveštaji* 1996-II; *Van Mechelen i dr. protiv Holandije*, presuda od 23. aprila 1997., stav 58, *Izveštaji* 1997-III; *Jasper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 27052/95, stavovi 51-53, ECHR 2000-II; *S.N. protiv Švedske*, br. 34209/96, stav 47, ECHR 2002-V; *Botmeh i Alami protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 15187/03, presuda od 7. juna 2007., stav 37).

206. Dakle, dok pravo na pravičan krivični postupak po članu 6 obuhvata i pravo da uvid u sve materijalne dokaze koje ima optužba, kao u korist tako i protiv aplikanta, Sud je smatrao da ponekad može biti neophodno da se odbrani uskrate određeni dokazi po osnovu javnog interesa. U predmtu *Jasper*, gore citiran, stavovi 51-53, Sud je smatrao da je ograničenje prava na odbranu bilo dovoljno izbalansirano kada je dokaze koji su bili relevantni za određena pitanja na suđenju ali koje optužba nije namjeravala izvesti, sudija razmotrio *ex parte* i odlučio da ih ne treba dati na uvid zato što je javni interes da ti dokazi ostanu tajni pretezo nad koristima koje bi odbrana njihovim dobijanjem imala. Odlučivši da nije bilo kršenja člana 6, Sud je

smatrao značajnim da je sudija u postupku, koji je u potpunosti znao o čemu se radi, proveo test izbalansiranosti i preduzeo korake kako bi se osiguralo da odbrana bude informisana, da podnese zapažanja i da učestvuje u procesu odlučivanja, koliko je to moguće, bez otkrivanja materijala koji je optužba željela zadržati tajnim (ibid., stavovi 55-56). Nasuprot tome, u *Edwardsu i Lewisu protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 39647/98 i 40461/98, stavovi 46-48, ECHR 2004-X, Sud je zaključio da *ex parte* postupak pred sudijom u postupku nije bio dovoljan da osigura pravično suđenje kada se tajni materijal odnosio ili se mogao odnositi na činjenično pitanje koje je činilo dio predmeta optužbe o kojem je morao odlučiti sudija a ne porota i koje je moglo biti od odlučujuće važnosti na ishod aplikantovog suđenja.

207. U brojnim drugim predmetima u kojima je javni interes povlačio za sobom ograničenje prava optuženog u odnosu na nepovoljne dokaze na koje se oslanjala optužba, Sud je cijenio mjeru u kojoj su uravnotežene mjere mogle nadoknaditi nedostatak potpuno kontradiktornog postupka. Npr., u *Lucà protiv Italije*, br. 33354/96, stav 40, ECHR 2001-II, Sud je zaključio da nije neophodno suprotno članu 6 stav 1 da se optužba na suđenju poziva na izjave koje su date tokom istražne faze, naročito da svjedok odbije ponovo dati izjavu javno iz straha za svoju sigurnost, ako je optuženi imao odgovarajuću mogućnost da te izjave ospori, bilo kada su date ili u kasnijoj fazi. Sud je, međutim, naglasio da ako se optužba zasniva isključivo ili u odlučujućoj mjeri na izjavi koju je dala osoba koju optuženi nije imao mogućnost ispitati lično ili putem branioca, bilo tokom istrage ili na suđenju, pravo na odbranu bi bilo ograničeno u mjeri koja je inkompatibilna garancijama propisanim u članu 6.

208. Slično tome, u predmetu *Doorson*, gore citiran, stavovi 68-76, Sud je zaključio da nije bilo kršenja člana 6 kada je identitet određenih svjedoka bio sakriven od optuženog zbog toga što su se svjedoci bojali osvete. Činjenica da je branitelj, u odsustvu optuženog, bio u mogućnosti ispitati anonimne svjedoke u žalbenoj fazi i dovesti u sumnju njihovu pouzdanost, te da je Apelacioni sud u svojoj presudi naveo da je izjave anonimnih svjedoka cijenio sa oprezom, bilo je dovoljno da se uravnoteži nepovoljnost koja je odbrani bila prouzrokovana. Sud je naglasio da krivična osuda ne smije biti zasnovana isključivo ili u odlučujućoj mjeri na izjavama anonimnih svjedoka (vidi i *Van Mechelen*, gore citiran, stav 55). U svakom slučaju, Sud je naglasio da je njegova uloga da utvrdi da li je postupak u cijelosti, uključujući i način na koji su uzeti dokazi, bio pravičan (*Doorson*, gore citiran, stav 67).

209. Sud se u nekoliko prilika pozvao na mogućnost korištenja specijalnih advokata radi uravnoteženja proceduralne nepravilnosti uskraćivanja punog uvida u predmetima od nacionalne sigurnosti, ali od njega se nikada nije tražilo da odluči da li je takav postupak bio u skladu bilo sa članom 5 stav 4 ili sa članom 6 Konvencije.

210. U predmetu *Chahal*, gore citiran, aplikanti su bili pritvoreni po članu 5 stav 1(f) radi deportacije iz razloga nacionalne sigurnost, a Državni sekretar se, iz istih razloga, protivio njegovom zahtjevu za jamčevinu i *habeas corpus*. Sud je priznao (stavovi 130-131) da je korištenje povjerljivih materijala moglo biti neizbježno kada je u pitanju bila nacionalna sigurnost, ali je naveo da to ne znači da je izvršna vlast bila izuzeta od efektivne kontrole sudstva kadgod je ono utvrđivalo da li se radi o nacionalnoj sigurnosti i terorizmu. Sud je utvrdio kršenje člana 5 stav 4 u svjetlu činjenice da Visoki sud, koji je odlučio o *habeas corpus* zahtjevu, nije imao pristup svim materijalima na kojima je Državni sekretar zasnovao svoju odluku. Iako je postojala zaštita savjetodavnog vijeća kojim je predsjedavao sudija Apelacionog suda koji je imao puni uvid u dokaze u predmetu od važnosti za pitanje nacionalne sigurnosti, Sud je smatrao da se to vijeće nije moglo smatrati „sudom, u smislu člana 5 stav 4 zato što aplikant nije imao pravo na pravnog zastupnika pred tim vijećem a imao je uvid samo u koncept predmeta od važnosti za pitanje nacionalne sigurnosti, te zato što vijeće nije imalo nadležnost da odluči, a savjet vijeća Državnom sekretaru nije bio obavezujući i nije bio javno dostupan. Sud se pozvao (stavovi 131 i 144) na zapažanja trećih strana (Amnesty International, Liberty, the AIRE Centar i Zajedničko vijeće za dobrobit imigranata; također, vidi i zapažanje Justicea u ovom predmetu, stav 198 gore) u vezi sa postupkom koji je primijenjen u predmetu deportacije zbog nacionalne sigurnosti u Kanadi, prema kojima su sudije saslušale sve dokaze *in camera*, nakon čega je osoba koja je trebala biti deportovana dobila saopštenje u kojem je, koliko je to bilo moguće, bio sažet predmet protiv njega i imao je pravo na zastupanje i izvođenje dokaza. Zahtjevom da se dokazi ispituju u odsustvu osobe koja je trebala biti deportovana i njegovog zastupnika, bila je sačuvana povjerljivost sigurnosnih materijala. Međutim, u ovim okolnostima, njihovo mjesto je zauzeo pravni zastupnik koji je prošao sigurnosnu kontrolu, kojem je upute dao sud, koji je unakrsno ispitao svjedoke i koji je općenito pomagao sudu da ispita snagu predmeta. Osobi koja je trebala biti deportirana dostavljen je sažetak dokaza koji su u ovom postupku dobijeni, uz neophodna brisanja. Sud je objasnio da ovo:

“daje značaj činjenici da je, kao što su treće strane ukazale u vezi sa članom 13, ... u Kanadi razvijen djelotvorniji oblik sudske kontrole u ovoj vrsti predmeta. Ovaj primjer pokazuje da postoje tehnike koje se mogu koristiti, a koje odgovaraju legitimnoj sigurnosnoj zabrinutosti o prirodi i izvorima obavještajnih informacija, a u skladu su i sa suštinskom mjerom proceduralne pravičnosti”.

211. U predmetu *Tinnelly & Sons Ltd i dr. i McElduff i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. jula 1998., stav 78, *Izveštaji 1998-IV* i u *Al-Nashif protiv Bugarske*, br. 50963/99, presuda od 20. juna 2002., stavovi 93-97 i 137, Sud se pozvao na svoje komentare u predmetu *Chahal* o postupku uz učešće specijalnih advokata, ali bez davanja bilo kakvog

mišljenja o tome da li je takav postupak u skladu sa pravom iz Konvencije na koje su se aplikanti pozvali.

b. Primjena na činjenice konkretnog predmeta

212. Pred domaćim sudovima su bila dva aspekta osporavanja zakonitosti pritvora aplikanata. Prvo, oni su pokrenuli postupke po odjeljku 30 Zakona iz 2001. osporavajući valjanost derogacije po članu 15 Konvencije, pa dakle i kompatibilnost cijelog pritvorskog sistema sa Konvencijom. Drugo, svaki od aplikanata je podnio i žalbu po odjeljku 25 Zakona iz 2001., navodeći da je pritvor bio nezakonit po domaćem zakonu zato što nije bilo opravdanih razloga za vjerovanje da je njihov boravak u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavljao rizik za nacionalnu sigurnost ili za sumnju da su teroristi.

213. Sud ne smatra da je potrebno donijeti poseban zaključak po članu 5 stav 4 u vezi sa pritužbom aplikanata o tome da Dom Lordova nije mogao donijeti obavezujuću naredbu za njihovo puštanje na slobodu, zato što je već utvrđeno kršenje člana 5 stav 1 koje je proizašlo iz odredaba domaćeg zakona.

214. Drugi osnov aplikanata za žalbu po članu 5 stav 4 tiče se pravičnosti postupka pred SIAC-om po odjeljku 25 Zakona iz 2001. za odlučivanje o tome da li je Državni sekretar opravdano vjerovao da je prisustvo svakog od aplikanata u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavljalo rizik za nacionalnu sigurnost i da je svaki od njih terorist. Ovo je posebno i različito pitanje, za koje se ne može reći da je apsorbovano zaključkom o kršenju člana 5 stav 1 i koje Sud, stoga, mora ispitati.

215. Sud podsjeća da iako su sudije koje su zasijedale u SIAC-u mogle razmotriti i „javni“ i „tajni“ materijal, nijedan od aplikanata ni njihovih pravnih zastupnika nije mogao vidjeti tajni materijal. Umjesto toga, tajni materijal je bio dostavljen jednom ili više specijalnih advokata koje je postavio zamjenik državnog pravobranitelja (Solicitor General)¹ da nastupaju u ime svakog od aplikanata. Tokom zatvorene sjednice pred SIAC-om, specijalni advokati su mogli iznosti zapažanja u ime aplikanata, kako u pogledu proceduralnih pitanja kao što je potreba za većim otkrivanjem dokaza, tako i u odnosu na suštinu predmeta. Međutim, od trenutka kad je specijalni advokat prvi put imao uvid u tajni materijal, njemu više nije bilo dozvoljeno da ima bilo kakav kontakt sa aplikantom i njegovim zastupnikom, osim uz dozvolu SIAC-a. SIAC je u odnosu na žalbu protiv certifikacije svakog od apelanata donio i javnu i tajnu presudu.

216. Sud kao polaznu tačku uzima da su aktivnosti i ciljevi Al'Kaidine mreže tokom perioda pritvora aplikanata dali povoda za „javnu opasnost koja prijeti životu nacije“, kako su to zaključili domaći sudovi, a što je

---

¹ „Solicitor General“ je jedan od pravnih službenika Krune i zamjenik državnog pravobranitelja („Attorney General“)

prihvatio i ovaj Sud. Stoga se mora imati na umu da se u relevantno vrijeme smatralo da postoji hitna potreba da se zaštiti populacija u Ujedinjenom Kraljevstvu od terorističkih napada i, iako Ujedinjeno Kraljevstvo nije derogiralo član 5 stav 4, snažan javni interes za dobijanje informacija o Al'Kaidi i njenim pripadnicima, kao i za održavanje tajnosti izvora takvih podataka (također vidi, u vezi sa ovim, *Fox, Campbell i Hartley*, gore citiran, stav 39).

217. Međutim, nasuprot ovim važnim javnim interesima, stajalo je pravo aplikantata iz člana 5 stav 4. Iako je zaključio da, uz izuzetak drugog i četvrtog aplikanta, pritvor aplikantata nije potpadao pod bilo koju kategoriju navedenu u tačkama (a) do (f) člana 5 stav 1, Sud smatra da je sudska praksa u vezi sa sudskom kontrolom pritvora relevantna, zato što je u svakom predmetu u pitanju i osnovanost sumnje protiv pritvorene sobe kao *sine qua non* (vidi stav 204 gore). Štaviše, u okolnostima konkretnog predmeta, a s obzirom na dužinu lišenja slobode kao osnovnog prava aplikantata koja je u to vrijeme izgledalo neograničeno, član 5 stav 4 mora unijeti suštinski iste garancije pravičnog suđenja koje su sadržane u članu 6 stav 1 u njegovom krivičnom aspektu (*Garcia Alva protiv Njemačke*, br. 23541/94, stav 39, 13 februar 2001., a vidi i *Chahal*, gore citiran, stavovi 130-131).

218. Na osnovu navedenog, bilo je ključno otkrivanje što je moguće više informacija o optužbama i dokazima protiv svakog od aplikantata bez kompromitovanja nacionalne sigurnosti ili sigurnosti drugih. Kada otkrivanje informacija nije u potpunosti moguće, član 5 stav 4 zahtijeva da se teškoće koje su time prouzrokovane izbalansiraju, tako da svaki aplikant još ima mogućnost djelotvorno osporiti optužbe protiv njega.

219. Sud smatra da je SIAC, koji je u potpunosti bio nezavisan sud (vidi stav 91 gore) i koji je mogao ispitati sve relevantne dokaze, i tajne i javne, bio u najboljoj poziciji da osigura da se ništa od materijala nepotrebno ne uskrati pritvorenima. U vezi s tim, specijalni advokat je mogao pružiti značajnu, dodatnu zaštitu putem ispitivanja svjedoka države o potrebi za tajnošću, te kroz zahtijevanje od suda da se daju dodatni podaci u vezi sa predmetom. Na osnovu materijala koji ima, Sud nema osnova da zaključi da je u pitanju bila pretjerana i neopravdana tajnovitost u vezi sa bilo kojom od pritužbi aplikantata ili da ne postoje opravdani razlozi za uskraćivanje podataka u svakom predmetu.

220. Sud dalje smatra da je specijalni advokat mogao imati značajnu ulogu u uspostavljanju ravnoteže zbog uskraćivanja davanja svih podataka i uskraćivanja punog, javnog i kontradiktornog suđenja i to putem ispitivanja dokaza i iznošenja argumenata u ime pritvorenika tokom zatvorenih suđenja. Međutim, specijalni advokat nije mogao obavljati svoju funkciju na bilo kakav koristan način osim ako pritvorenik nije imao dovoljno informacija o optužbama protiv njega, na osnovu kojih je mogao dati djelotvorne upute specijalnom advokatu. Dok se o ovome mora odlučiti u

svakom konkretnom predmetu, Sud općenito primjećuje da se, kada su dokazi u velikoj mjeri dostavljeni i kada je javni materijal bio odlučujući za odlučivanje, ne može reći da je aplikantu bila uskraćena mogućnost da djelotvorno ospori opravdanost uvjerenja i sumnje Državnog sekretara o njemu. U drugim predmetima, čak i kada su svi temeljni dokazi ostali tajni, ako su tvrdnje koje su sadržane u javnom materijalu bile dovoljno određene, aplikantu je trebalo biti moguće da svom zastupniku i specijalnom advokatu dâ informacije kojim bi te dokaze pobili, ako su takve informacije postojale, bez upoznavanja sa detaljima ili izvorima dokaza koji su činili osnov optužbi. Primjer bi bile optužbe protiv nekoliko aplikanata da su bili u terorističkom kampu za obuku na označenim lokacijama i u navedenom periodu; zbog precizne prirode ove optužbe, aplikanti su mogli specijalnom advokatu dati oslobađajuće dokaze, npr. alibi ili alternativno objašnjenje za njihovo prisustvo tamo, što bi bilo dovoljno da advokatu omogući da djelotvorno ospori takvu optužbu. Ako se, međutim, javni materijal sastojao samo od općih tvrdnji, a odluka SIAC-a o potvrđivanju certifikacije i produženju pritvora se isključivo ili u odlučujućoj mjeri zasnivala na tajnom materijalu, onda ne bi bili zadovoljeni proceduralni zahtjevi člana 5. stav 4.

221. Stoga, Sud mora ocijeniti postupak certifikacije u odnosu na svakog od aplikanata u svjetlu navedenih kriterija.

222. Sud zapaža da javni materijal protiv šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog aplikanta uključuje detaljne optužbe o, npr., kupovini određene telekomunikacijske opreme, posjedovanju određenih dokumenata povezanih sa imenovanim osumnjičenim teroristima i sastancima sa imenovanim osumnjičenim teroristima u određeno vrijeme i na određenim mjestima. Sud smatra da su ove optužbe bile dovoljno detaljne da dozvole aplikantima da ih djelotvorno ospore. Stoga, Sud smatra da nema kršenja člana 5 stav 4 u odnosu na šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog aplikanta.

223. Glavne optužbe protiv prvog i desetog aplikanta ticale su se njihove upletenosti u prikupljanje sredstava za terorističke grupe povezana sa Al'Kaidom. U predmetu prvog aplikanta postojali su javni dokazi o velikim sumama novca koje su prošle kroz njegov bankovni račun, a u odnosu na desetog aplikanta postojali su javni dokazi o njegovoj upletenosti u prikupljanje novca prevarama. Međutim, u svakom od ovih predmeta dokazi koji su navodno povezivali prikupljeni novac i terorizam nisu bili dostavljeni niti jednom aplikantu. U takvim okolnostima, Sud ne smatra da su aplikanti bili u poziciji da djelotvorno ospore optužbe protiv njih. Stoga, postoji kršenje člana 5 stav 4 u odnosu na prvog i desetog aplikanta.

224. Javne optužbe u odnosu na trećeg i petog aplikanta bile su opće prirode, uglavnom da su bili članovi imenovanih ekstremnih islamističkih grupa povezanih sa Al'Kaidom. SIAC je primijetio u svojim presudama kojima je odbio žalbe ovih aplikanata da su javni dokazi bili nedovoljni i da se odlučujući dokazi u najvećoj mjeri mogu naći u tajnom materijalu.

Ponovo, Sud ne smatra da su ovi aplikanti bili u poziciji da djelotvorno ospore optužbe protiv njih. Stoga, postoji kršenje člana 5 stav 4 u odnosu na trećeg i petog aplikanta.

V. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5 STAV 1 U VEZI SA ČLANOM 13

225. Aplikanti su alternativno naveli da pitanja na koja su se žalili u odnosu na član 5 stav 4, pokreću i pitanje kršenja člana 13. U svjetlu gornjih zaključaka, Sud ne smatra neophodnim da ove navode odvojeno ispita.

VI. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5 STAV 5 KONVENCIJE

226. Konačno, aplikanti se žale da uprkos nezakonitom pritvoru, koji je bio suprotan članu 5 stavovi 1 i 4, oni nisu imali ostvarivo pravo na kompenzaciju, što je suprotno članu 5 stav 5, koji propisuje:

“Svako ko je bio žrtva hapšenja ili lišavanja slobode protivno odredbama ovog člana ima pravo na obeštećenje.”

227. Vlada je obrazložila da nema kršenja člana 5 u ovom slučaju, pa se ni član 5 stav 5 ne može primijeniti. U slučaju da Sud utvrdi kršenje člana 5, član 5 stav 5 zahtijeva „ostvarivo pravo na obeštećenje“, ali ne i da ono bude dodijeljeno u svakom slučaju. Pošto su domaći sudovi utvrdili da je Državni sekretar opravdano sumnjao da su aplikanti bili „međunarodni teroristi“ oni, principijelno, nisu imali pravo na obeštećenje putem domaćih sudova.

A. Prihvatljivost

228. Sud zapaža da je utvrdio kršenje člana 5 stav 1 u odnosu na sve aplikante osim drugog i četvrtog, kao i kršenje člana 5 stav 4 u odnosu na prvog, trećeg, petog i desetog aplikanta. Slijedi da su žalbe drugog i četvrtog aplikanta u odnosu na član 5 stav 5 neprihvatljive, ali žalbe ostalih aplikanta su prihvatljive.

B. Meritum

229. Sud zapaža da utvrđena kršenja nisu davala mogućnost za ostvariv zahtjev za kompenzaciju pred domaćim sudovima. Slijedi da postoji kršenje člana 5 stav 5 u odnosu na sve aplikante osim drugog i četvrtog aplikanta (vidi *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 29. novembra 1988., stav 67, serija A br. 145-B i *Fox, Campbell i Hartley*, gore citiran, stav 46).

VII. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6 KONVENCIJE

230. Aplikanti su alternativno tvrdili da postupak pred SIAC-om nije bio u skladu sa članom 6 stavovi 1 i 2 Konvencije, koji propisuje:

“1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže.”

231. Aplikanti su naveli da je član 6 *lex specialis* u odnosu na garanciju pravičnog suđenja. Režim koji se razmatra predstavljao je najozbiljniji oblik mjere izvršne vlasti protiv osumnjičenih za terorizam koji je usvojen u državama članicama Vijeća Evrope u periodu nakon 2001. godine. On je usvojen da bi omogućio Ujedinjenom Kraljevstvu da pokrene postupke protiv osoba samo na osnovu osnovane sumnje koja je proisticala iz dokaza koji se nisu mogli podnijeti redovnim sudovima. Samo to zahtijeva analizu člana 6. Postupci su se ticali odlučivanja o krivičnoj optužbi u autonomnom značenju usvojenom unutar člana 6 stav 1, ali i odlučivanja o građanskim pravima i obavezama. Upotreba tajnog materijala je pokretala pitanje kršenja člana 6.

232. Prema Vladinim navodima, član 5 stav 4 je bio *lex specialis* za pitanje pritvora, pa se ovo mora razmotriti po tom članu. U svakom slučaju, član 6 nije primjenjiv, zato što su se SIAC-ove odluke o pitanju je li trebalo odrediti pritvor odnosile na „specijalne mjere imigracione kontrole“, pa stoga se ne radi o odlučivanju o krivičnoj optužbi ili bilo kojem građanskom pravu i obavezi. Čak i da je član 6 stav 1 primjenjiv, nije bilo kršenja iz razloga koji su navedeni u odnosu na član 5 stav 4.

233. Ne donoseći bilo kakav zaključak o tome da li postupak pred SIAC-om ulazi u opseg člana 6, Sud proglašava ove navode prihvatljivim. Sud zapaža, međutim, da je već ispitao pitanja koja se odnose na korištenje specijalnih advokata, tajnih saslušanja i nedostatka potpunih informacija u postupcima pred SIAC-om, u vezi sa žalbama aplikantata po članu 5 stav 4. U svjetlu tog potpunog ispitivanja, Sud ne smatra neophodnim da ispita i navode po članu 6 stav 1.

VIII. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

234. Aplikanti su tražili kompenzaciju za materijalnu i nematerijalnu štetu koja je nastala kao rezultata kršenja, zajedno sa sudskim i ostalim troškovima po članu 41 Konvencije, koji propisuje:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

Vlada je navela da dodjeljivanje pravične satisfakcije nije ni neophodno ni primjereno u konkretnom slučaju.

A. Šteta

1. Zahtjevi aplikanata

235. Aplikanti su naveli da je novčana pravična naknada i neophodna i primjerena. Kod ocjenjivanja iznosa, smjernice se mogu dobiti iz naknada koje daju domaći sudovi u odnosu na nezakonit pritvor i iz naknada koje je Sud dodjeljivao u ranijim predmetima (pozvali su se, *inter alia*, na predmet *Perks i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 25277/94, 25279/94, 25280/94, 25282/94, 25285/94, 28048/95, 28192/95 i 28456/95, presuda od 12. oktobra 1999., u kojem je dodijeljeno 5.500 GBP zbog šestodnevno nezakonitog zatvaranja, i predmet *Tsirlis i Kouloumpas protiv Grčke*, presuda od 29. maja 1995., *Izvjestaji 1997-III*, u kojem su aplikanti dobili ekvivalent iznosa od 17.890 GBP (funti sterlinga) i 16.330 GBP svaki, za period od 13 i 12 mjeseci zatvaranje zbog odbijanja vojne službe).

236. Prvi aplikant je tražio kompenzaciju zbog gubitka slobode između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine, u ukupnom vremenu od tri godine i 83 dana, te za posljedičnu psihološku patnju, uključujući i psihičko oboljenje. Naveo je da naknada treba uzeti u obzir i patnju koju su doživjeli njegova supruga i porodica kao rezultat razdvajanja i negativnog publiciteta. Predložio je iznos od 234.000 GBP na ime nematerijalne štete. Osim toga, tražio je otprilike 7.500 GBP na ime materijalne štete za pokriće troškova posjeta njegove porodice dok je bio u pritvoru i druge troškove.

237. Treći aplikant je tražio kompenzaciju za gubitak slobode između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovao njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 230.000 na ime nematerijalne štete, zajedno sa materijalnom štetom od 200 GBP za putne troškove koje je snosila njegova supruga i neku sumu kao naknadu za izgubljenu mogućnost da se etablira u poslovnim krugovima u Ujedinjenom Kraljevstvu.

238. Peti aplikant je tražio kompenzaciju za pritvor između 19. aprila 2001. godine i 22. aprila 2004. godine, njegov kasniji kućni pritvor do 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 240.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa 5.500 GBP na ime materijalne štete uključujući i troškove čuvanja djeteta koje je snosila njegova supruga, kao i za novac koji je slala aplikantu u zatvor.

239. Šesti aplikant je tražio kompenzaciju za pritvor između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 217.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa materijalnom štetom u iznosu od 51.410 GBP, uključujući izgubljenu zaradu koju bi ostvario kao samozaposleni dostavljač i putne troškove koje je imala njegova supruga.

240. Sedmi aplikant je tražio naknadu za pritvor između 8. februara 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje. Predložio je iznos od 197.000 GBP na ime nematerijalne štete. Nije postavio zahtjev u odnosu na materijalnu štetu.

241. Osmi aplikant je tražio kompenzaciju za gubitak slobode između 23. oktobra 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i mentalno oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 170.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa 4.570 GBP na ime materijalne štete, uključujući i novac koji mu je slala supruga i troškove preseljenja radi izbjegavanja neželjene medijske pažnje.

242. Deveti aplikant je tražio naknadu za gubitak slobode između 22. aprila 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, te zba bol koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 215.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa iznosom od 7.720 GBP na ime materijalne štete uključujući i novac koji je morao posuditi da bi pomogao supruzi sa kućanskim troškovima, novac koji mu je supruga slala i za njene putne troškove da bi ga posjetila. Također je zatražio i neku sumu koja bi pokrila gubitak mogućnosti da se etablira u poslovnim krugovima u Ujedinjenom Kraljevstvu.

243. Deseti aplikant je tražio kompenzaciju za gubitak slobode između 14. januara 2003. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje. Predložio je iznos od 144.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa iznosom od 2.751 GBP na ime materijalne štete, uključujući i sedmičnu isplatu iznosa od 37 GBP koji je prije pritvora primao od Nacionalne služba za podršku azilu i telefonske troškove njegovim pravnim zastupnicima.

244. Jedanaesti aplikant je tražio kompenzaciju za gubitak slobode između 2. oktobra 2003. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju, ali nije tražio materijalnu štetu.

2. Izjašnjenje Vlade

245. Vlada je navela, pozivajući se na odluku Suda u predmetu *McCann i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 27. septembra 1995., stav 219, serija A br. 324, da aplikanti principijelno nemaju pravo na bilo kakav oblik finansijske kompenzacije jer je osnovano postojala sumnja, zasnovana na objektivnim i opravdanim razlozima, o upletenosti u terorizam, a tu sumnju nisu uspjeli otkloniti.

246. Vlada je istakla da je Dio 4 Zakona iz 2001. donesen i da je u dobroj namjeri izjavljena derogacija kao pokušaj bavljenja onim što je shvaćeno kao izuzetno opasna situacija koja predstavlja javnu opasnost koja prijeti životu nacije. Srž problema pritvorskog sistema po Zakonu iz 2001., koji su identifikovali SIAC i Dom Lordova, bio je da se taj zakon nije primjenjivao i na britanske i na strane državljane. Nakon presude Doma Lordova, po hitnom postupku je razmotreno šta bi trebalo uraditi sa aplikantima u svjetlu javne opasnosti i odlučeno je da se uvede sistem kontrolnih naredbi. Na osnovu ovoga, ne može se reći da je Vlada postupala cinično ili da je flagrantno zanemarila prava pojedinaca.

247. Osim toga, Vlada je navela da nikakvu naknadu ne treba dodijeliti ni u odnosu na proceduralna kršenja koja Sud utvrdi (npr. po članu 5 stavovi 4 i 5) zato što nije moguće spekulirati o tome šta bi se dogodilo da kršenja nije bilo (*Kingsley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 35605/97, ECHR 2002-IV; *Hood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 27267/95, ECHR 1999-I).

248. U slučaju da sud odluči da dodijeli novčanu naknadu, treba brižljivo ispitati postoji li za svaki pojedinačni zahtjev dovoljno dokaza, je li zahtjev dovoljno povezan sa kršenjem i da li je postavljen u razumnom iznosu.

3. Ocjena Suda

249. Prvo, Sud podsjeća da nije utvrdio kršenje člana 3 u konkretnom slučaju. Slijedi da po osnovu psihičkih patnji, uključujući i psihička oboljenja koja su navodno posljedica pritvorskih uslova ili prirode neograničenog pritvora po sistemu iz Dijela 4 Zakona iz 2001., ne može dodijeliti bilo kakvu naknadu.

250. Sud je, međutim, utvrdio kršenje člana 5 stavovi 1 i 5 u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta. Stoga Sud može, u skladu sa članom 41, dodijeliti ovim aplikantima novčanu naknadu, ako smatra da je takva naknada „neophodna“. Sud ima široku diskrecionu ocjenu da odluči kada treba

dodijeliti naknadu za štetu i često je smatrao da je utvrđivanje kršenja dovoljna satisfakcija i bez novčane naknade (vidi, među mnogim primjerima, *Nikolova*, gore citiran, stav 76). U okviru svoje diskrecione ocjene sud će uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, uključujući i prirodu kršenja koja su utvrđena kao i posebne okolnosti i kontekst predmeta.

251. Sud podsjeća da je u presudi *McCann i dr.*, gore citiran, stav 219, odbio dodijeliti bilo kakvu naknadu bilo za materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kršenja člana 2 Konvencije, imajući u vidu da su trojica osumnjičenih za terorizam koji su ubijeni imali namjeru postaviti bombu na Gibraltaru. Sud smatra da se konkretni predmet razlikuje zato što nije bilo utvrđeno da je bilo koji od aplikanata bio uključen, ili da je pokušao da se uključi u bilo kakav oblik terorističkog nasilja.

252. Kod odlučivanja o tome da li dosuditi u ovom predmetu novčanu naknadu i u kojem iznosu, moraće se uzeti u obzir brojni faktori. Aplikanti su bili pritvoreni u dugim vremenskim periodima, suprotno članu 5 stav 1, a Sud je ranije dosuđivao velike iznose pravične naknade u odnosu na nezakonit pritvor (vidi, npr., *Assanidze protiv Gruzije* [GC], br. 71503/01, ECHR 2004-II, ili predmeti koje su citirali aplikanti u stavu 235 gore). Ovaj predmet je, međutim, veoma različit. Odmah nakon Al'Kaidinih napada na SAD 11. septembra 2001. godine, u situaciji koju su i domaći sudovi i ovaj Sud prihvatili kao javnu opasnost koja je prijetila životu nacije, Vlada je imala obavezu da zaštiti stanovništvo Ujedinjenog Kraljevstva od terorističkog nasilja. Pritvorski sistem u Dijelu 4 Zakona iz 2001. bio je osmišljen u dobroj namjeri, kao pokušaj da se pomiri potreba sprječavanja počinjenja terorističkih akata sa obavezom iz člana 3 Konvencije da se ne deportuje bilo koja osoba u zemlju u kojoj se može suočiti sa stvarnim rizikom zlostavljanja (vidi stav 166 gore). Iako je Sud, kao i Dom Lordova, utvrdio da je mjera derogacije bila neproporcionalna, suštinski dio tog zaključka je da je zakon bio diskriminirajući jer se odnosio samo na nedržavljanke. Štaviše, nakon presude Doma Lordova, pritvorski sistem po Zakonu iz 2001. je zamijenjen sistemom kontrolnih naredbi po Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005. godine. Svi aplikanti u odnosu na koje je Sud utvrdio kršenje člana 5 stav 1 bili su, odmah nakon puštanja u martu 2005. godine, podvrgnuti kontrolnim naredbama. Ne može se stoga prihvatiti da aplikanti ne bi bili podvrgnuti nekim ograničanjima slobode, čak i da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja.

253. Na osnovu navedenog, Sud zaključuje da okolnosti opravdavaju dodjeljivanje naknade koja je značajno manja nego ona koju je Sud dodjeljivao u drugim slučajevima nezakonitog pritvora. Sud dodjeljuje 3.900 Eura prvom, trećem i šestom aplikantu, 3.400 Eura petom aplikantu, 3.800 Eura sedmom aplikantu, 2.800 Eura osmom aplikantu, 3.400 Eura devetom aplikantu, 2.500 Eura desetom aplikantu i 1.700 Eura jedanaestom aplikantu, zajedno sa svim porezima koji im se na ove iznose mogu naplatiti.

B. Sudski i drugi troškovi

254. Aplikanti nisu tražili troškove za domaće postupke zato što su im oni priznati naredbom Doma Lordova. Njihov ukupan zahtjev za troškove postupka pred Sudom iznosi 144.752,64 GBP, što uključuje i dodatni porez („VAT“). Taj iznos uključuje 599 sati rada advokata po cijeni od 70 GBP po satu plus VAT, 342,5 sati rada savjetnika po cijeni od 150 GBP po satu plus VAT i 85 sati rada višeg savjetnika po cijeni od 200 GBP po satu plus VAT na pripremi aplikacije, izjašnjenja i zahtjeva za pravičnu naknadu Vijeću i Velikom vijeću, zajedno sa naknadama za ekspertne izvještaje i troškove saslušanja pred Velikim vijećem. Aplikanti su naveli da je bilo neophodno da daju instrukcije različitim brojnim savjetnicima koji su stručnjaci za različite oblasti, imajući u vidu raspon pitanja koja su se trebala obraditi i dokaze koji su za to bili potrebni, a koja se tiču događaja koji su se dešavali tokom perioda od deset godina.

255. Vlada je navela da je zahtjev previsoko postavljen. Naročito je neopravdan broj sati advokata i savjetnika za pripremanje predmeta jer je svaki od apelanata imao zastupnika tokom domaćih postupaka u kojima su morale biti dobijene detaljne upute i uzeta u obzir doslovno sva pitanja koja su postavljena u aplikaciji Sudu. Također, previsoka je i cijena sata koja je zaračunata.

256. Sud podsjeća da aplikanti imaju pravo da im budu nadoknađeni stvarni i neophodni troškovi koje su imali radi sprječavanja ili ispravljanja kršenja Konvencije, u iznosu koji je opravdan (*Kingsley*, gore citiran, stav 49). Dok prihvata da su zastupnici nekih aplikanata, neizbježno, morali više raditi, Sud zapaža da se većina individualiziranog materijala koja je Sudu dostavljena bavila žalbama po članu 3 Konvencije i zahtjevima za pravičnu naknadu u vezi s tim, koje je Sud odbio. Osim toga, Sud prihvata Vladin argument da su brojna pitanja, naročito ona koja se odnose na derogaciju po članu 15 Konvencije, već bila iznesena pred domaće sudove, što je smanjilo vrijeme potrebno za pripremanje ovog dijela predmeta. Na osnovu navedenog, Sud smatra da aplikantima treba dosuditi ukupno 60.000 Eura na ime sudskih i drugih troškova, zajedno sa svim porezima koji im se na ovaj iznos mogu naplatiti.

C. Zatezna kamata

257. Sud smatra da je odgovarajuće da zatezna kamata bude zasnovana na fiksnoj kamati po kojoj Evropska Centralna Banka posuđuje novac institucijama (marginal lending rate), uvećanu za 3 procentna poena.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* žalbu drugog aplikanta po članu 3 i 13 Konvencije neprihvatljivom, a žalbe prvog, trećeg, četvrtog, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta po članu 3 i 13 prihvatljivim (vidi stavove 123-124 presude);
2. *Zaključuje* da ne postoji kršenje člana 3 Konvencije, ni samostalno niti u vezi sa članom 13, u odnosu na prvog, trećeg, četvrtog, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta (stavovi 126-136);
3. *Odbija* preliminarne prigovore aplikanta da je Vladi trebalo zabraniti odbranu po članu 5 stav 1(f) Konvencije ili osporavanje zaključaka Doma Lordova o tome da je derogacija po članu 15 nevaljana (stavovi 153-159);
4. *Proglašava* žalbe aplikanta po članu 5 stav 1 Konvencije prihvatljivim (stav 160);
5. *Zaključuje* da ne postoji kršenje člana 5 stav 1 Konvencije u odnosu na drugog i četvrtog aplikanta (stavovi 162-168);
6. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5 stav 1 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta (stavovi 162-190);
7. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe aplikanta po članu 5 stav 1 u vezi sa članom 14 (stav 192);
8. *Proglašava* žalbe drugog i četvrtog aplikanta po članu 5 stav 4 Konvencije neprihvatljivom, a žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta po članu 5 stav 4 prihvatljivim (stavovi 200-201);
9. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta po članu 5 stav 4 da Dom Lordova nije mogao donijeti obavezujuću naredbu za njihovo puštanje na slobodu (stav 213);
10. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5 stav 4 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog i desetog aplikanta, ali da ne postoji kršenje u odnosu na šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog aplikanta (stavovi 202-224);

11. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe aplikanta u odnosu na član 5 stav 1 u vezi sa članom 13 (stav 225);
12. *Proglašava* žalbe drugog i četvrtog aplikanta po članu 5 stav 5 Konvencije neprihvatljivim, a žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta po članu 5 stav 5 prihvatljivim (stav 228);
13. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5 stav 5 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog aplikanta (stav 229);
14. *Proglašava* žalbe aplikanta po članu 6 Konvencije prihvatljivim (stav 233);
15. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe aplikanta po članu 6 Konvencije (stav 233);
16. *Zaključuje* da je odgovorna država dužna platiti, u roku od tri mjeseca, sljedeće iznose konvertovane u funte sterlinga po kursu koji se primjenjuje na datum isplate:
  - (a) u odnosu na materijalnu i nematerijalnu štetu, 3.900 Eura (trihiljadedevetstotina Eura) prvom, trećem i šestom aplikantu; 3.400 Eura (trihiljadečetiristotine Eura) petom aplikantu; 3.800 Eura (trihiljadeosamstotina Eura) sedmom aplikantu; 2.800 Eura (dvijehiljadeosamstotina Eura) osmom aplikantu; 3.400 Eura (trihiljadečetiristotine Eura) devetom aplikantu; 2.500 Eura (dvijehiljadepetstotina Eura) desetom aplikantu; i 1.700 (hiljadusedamstotina Eura) jedanaestom aplikantu, plus sve poreze koji im mogu biti naplaćeni;
  - (b) aplikantima zajedno, na ime sudskih i drugih troškova, 60.000 Eura (šezdesethiljada Eura), plus sve poreze koji aplikantima mogu biti naplaćeni;
  - (c) od isteka gore navedenog roka od tri mjeseca do isplate kamatu po viđenju koja će biti plaćena u procentu jednakom fiksnoj kamati po kojoj Evropska Centralna Banka posuđuje novac institucijama (marginal lending rate) tokom perioda kašnjenja plus tri procentna poena (stavovi 249-257);
17. *Odbija* preostali dio zahtjeva aplikanta za pravičnu nakandu.

Presuda napisana na engleskom i francuskom jeziku i donesena na javnom saslušanju u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu, 19. februara 2009. godine.

Michael O'Boyle
Zamjenik Registrara

Jean-Paul Costa
Predsjednik